

MIĘDZYNARODOWA ORGANIZACJA PRACY

– SEKTOR ZATRUDNIENIA – DOKUMENT ROBOCZY NR 43:

**CENA WYKLUCZENIA: KONSEKWENCJE
EKONOMICZNE WYKLUCZENIA OSÓB
Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ Z RYNKU PRACY**

POLSKIE FORUM OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH

MIĘDZYNARODOWA ORGANIZACJA PRACY
– SEKTOR ZATRUDNIENIA – DOKUMENT ROBOCZY NR 43:
**CENA WYKLUCZENIA: KONSEKWENCJE
EKONOMICZNE WYKLUCZENIA OSÓB
Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ Z RYNKU PRACY**

**SEBASTIAN BUCKUP
ILO**

Niniejsza publikacja została oryginalnie wydana przez International Labour Office z siedzibą w Genewie, tytuł oryginalny: *ILO Employment Sector Working Paper No. 43, The price of exclusion: The economic consequences of excluding people with disabilities from the world of work.*

Copyright © by International Labour Organization, 2009

Polish translation copyright © by Polskie Forum Osób Niepełnosprawnych, 2013

Przetłumaczono i opublikowano za zgodą właściciela praw autorskich.

Sformułowania wykorzystane w publikacjach ILO, zgodne z praktykami stosowanymi w Organizacji Narodów Zjednoczonych, oraz prezentacja materiału w nich zawartego nie stanowią opinii International Labour Office dotyczących stanu prawnego w jakimkolwiek państwie, na jakimkolwiek obszarze lub terytorium ani nie są opiniami International Labour Office na temat władz państw lub granic terytoriów objętych rządami danych władz.

Odpowiedzialność za opinie wyrażone w badaniach i innych pracach spoczywa wyłącznie na autorach tych prac, a ich publikacja nie stanowi wsparcia i aprobaty dla takich opinii ze strony International Labour Office.

Odniesienia do nazw firm, produktów i procesów komercyjnych nie oznaczają wsparcia i aprobaty dla takich produktów i procesów ze strony International Labour Office, a brak takich odniesień do nazwy firmy, produktu lub procesu komercyjnego nie oznacza dezaprobaty ze strony International Labour Office.

ILO nie jest odpowiedzialne za poprawność i kompletność polskiego tłumaczenia, ani za jakiegokolwiek niedokładności, błędy, braki ani konsekwencje wynikające z wykorzystania polskiego tłumaczenia.

Tłumaczenie z języka angielskiego: Tomasz Korybski. Tłumaczenia Ustne i Pisemne. Szkolenia Językowe

Redakcja i korekta: Anna Błaszkiwicz

Opracowanie graficzne: Julia Roczan

Skład i łamanie: JP

ISBN: 978-83-64280-22-1

Wydawca:

Polskie Forum Osób Niepełnosprawnych

ul. Ogrodowa 28/30 lok. 416

00-896 Warszawa

www.pfon.org

Publikacja bezpłatna

Publikacja zrealizowana w ramach projektu

„Trener pracy jako sposób na zwiększenie zatrudnienia osób niepełnosprawnych”.

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Projekt realizowany przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w partnerstwie z Polskim Forum Osób Niepełnosprawnych, Polską Organizacją Pracodawców Osób Niepełnosprawnych oraz KARE Promoting Inclusion for People with Intellectual Disabilities z Irlandii.

PRZEDMOWA

Sytuacja związana z kształtowaniem się statusu osób z niepełnosprawnością w społeczeństwie dynamicznie się zmienia. Na całym świecie dokonuje się przeglądu uregulowań prawnych, polityk, programów i świadczeń dla osób z niepełnosprawnością, w celu promowania ich włączania do wszystkich dziedzin życia społecznego oraz stwarzania im możliwości utrzymywania się na godnym poziomie, przyczyniania się do utrzymania swoich rodzin oraz dawania wkładu w pracę. Jednocześnie coraz bardziej rozpowszechnione jest przekonanie, że wykluczenie osób z niepełnosprawnością z rynku pracy niesie za sobą ogromne koszty dla społeczeństwa.

W celu poszerzenia bazy wiedzy, na podstawie której podejmowane są decyzje dotyczące możliwości zatrudnienia i realnego zatrudniania osób z niepełnosprawnością, Międzynarodowa Organizacja Pracy zleciła makroekonomiczne badania kosztów wykluczenia osób z niepełnosprawnością z rynku pracy. W oparciu o wyniki wcześniejszych badań stworzono i przyjęto nowe podejście, które uwzględnia dwa czynniki prowadzące do strat ekonomicznych: rozdźwięk pomiędzy potencjalną a realną produktywnością osób z niepełnosprawnością oraz różnicę pomiędzy bezrobociem a poziomem nieaktywności wśród osób z niepełnosprawnością i osób pełnosprawnych. Te dwa czynniki to w rzeczywistości koszt, który musi ponieść społeczeństwo wykluczające osoby z niepełnosprawnością z rynku pracy. Opisane podejście zostało przetestowane w oparciu o dane z dziesięciu wybranych państw – trzech azjatyckich (Chiny, Tajlandia oraz Wietnam) i siedmiu afrykańskich (Etiopia, Malawi, Namibia, RPA, Tanzania, Zambia oraz Zimbabwe). Całkowite straty oraz względna waga czynników, które do nich prowadzą (otoczenie sprzyjające wykluczeniu, bezrobocie oraz nieaktywność) zostały obliczone osobno dla poszczególnych państw. Badanie pokazuje, że przy połączeniu rozsądnych założeń oraz adekwatnego modelowania, możliwe jest wygenerowanie danych dotyczących kosztów wykluczenia, nawet w przypadku krajów, co do których dysponujemy bardzo niewieloma wiarygodnymi danymi pierwotnymi. Ponadto, badanie sugeruje, że dane te są bardziej niezawodne, niż dane generowane w oparciu o ekstrapolację globalną.

Pozostaje mieć nadzieję, że to pionierskie badanie okaże się użyteczne dla władz państwowych podczas ustalania priorytetów i będzie mieć wpływ na to, że osoby z niepełnosprawnością zostaną uwzględnione podczas tworzenia rozwiązań mających na celu walkę z globalnym kryzysem finansowym. Badania te mogą być impulsem, by z ekonomicznego punktu widzenia omawiać i zgłębiać kwestię wykluczenia osób z niepełnosprawnością. Autorzy z radością przyjmą uwagi dotyczące niniejszego badania pilotażowego i jego wyników.

Autorem niniejszego dokumentu roboczego jest Sebastian Backup. Badania zostały przeprowadzone przy wsparciu finansowym udzielonym przez Międzynarodową Organizację Pracy/Irlandzki Program Pomocy Partnerskiej (Irish Aid Partnership Programme), pod kierownictwem Barbary Murray, Starszego Specjalisty do spraw Niepełnosprawności; recenzentami badania byli: Sara Elder z działu trendów ekonomicznych magazynu „The Economist”, Ferdinand Lepper, były współpracownik Departamentu Statystyki MOP oraz Debra Perry, Starszy Specjalista do spraw Niepełnosprawności. Za redakcję tekstu odpowiedzialna była Anna Kealy, natomiast Jo-Ann Bakker przygotowała go do publikacji.

Christine Evans-Klock

Dyrektor
Departament ds. Umiejętności i Zatrudnienia

SPIS TREŚCI

PRZEDMOWA	5
WSTĘP	15
SKRÓTY UŻYTE W NINIEJSZEJ PUBLIKACJI	17
1. WPROWADZENIE	19
BADANIE BANKU ŚWIATOWEGO: PODEJŚCIE ODDOLNE	19
OGRANICZENIA BADANIA BANKU ŚWIATOWEGO	21
RAMY KONCEPTUALNE	24
TWORZENIE STOPNI NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI	26
PRZYKŁADOWE OBLICZENIA: KANADA	28
2. ANALIZA PRZYPADKÓW	31
WIETNAM	35
TAJLANDIA	41
CHINY	47
MALAWI	51
NAMIBIA	57
ZAMBIA	60
ZIMBABWE	63
ETIOPIA	67
REPUBLIKA POŁUDNIOWEJ AFRYKI	68
TANZANIA	72
3. PODSUMOWANIE WYNIKÓW	74
4. WNIOSKI I ZALECENIA	84

ZAŁĄCZNIK 1: ZBIERANIE INFORMACJI O SYTUACJI OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ NA RYNKU PRACY	87
ZBIERANIE DANYCH O RYNKU PRACY	87
POMIAR NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI	89
POMIAR NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI: POWIĄZANIE PROJEKTU BADANIA I JEGO CELU	91
SZACOWANIE FUNKCJI WZROSTU – PODEJŚCIE ODGÓRNE	93
ZASTOSOWANIE PODEJŚCIA ODDOLNEGO W NINIEJSZYM BADANIU	95
ZAŁĄCZNIK 2: SZCZEGÓŁOWE OBLICZENIA DLA BADANIA CENA WYKLUCZENIA	97
CHINY, W OPARCIU O CZĘSTOTLIWOŚĆ WYSTĘPOWANIA W WIETNAMIE	98
CHINY (2), W OPARCIU O DANE CDPF	100
TAJLANDIA, W OPARCIU O CZĘSTOTLIWOŚĆ WYSTĘPOWANIA W WIETNAMIE	102
TAJLANDIA (2), W OPARCIU O DANE NSO	104
WIETNAM	106
ETIOPIA, W OPARCIU O DANE Z ZAMBII	108
MALAWI, W OPARCIU O DANE MOP	110
MALAWI (2), W OPARCIU O DANE SINTEF	112
NAMIBIA, W OPARCIU O DANE MOP	114
NAMIBIA (2), W OPARCIU O DANE SINTEF	116
RPA	118
TANZANIA	120
ZAMBIA, W OPARCIU O DANE MOP	122
ZAMBIA (2), W OPARCIU O DANE SINTEF	124
ZIMBABWE, W OPARCIU O DANE MOP	126
ZIMBABWE, W OPARCIU O DANE SINTEF	128
BIBLIOGRAFIA	130

SPIS TABEL:

TABELA 1: ŚREDNIA WYDAJNOŚĆ PRACY A STOPNIE NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI (W PROCENTACH)	25
TABELA 2: TWORZENIE STOPNI NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI NA PODSTAWIE PYTAŃ SINTEF	26
TABELA 3: PYTANIA WASHINGTON GROUP ZADAWANE PRZEZ SINTEF W ZAMBII	27
TABELA 4: TWORZENIE STOPNI NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI NA PODSTAWIE PYTAŃ WASHINGTON GROUP	27
TABELA 5: KANADA – LUDNOŚĆ W WIEKU PRODUKCYJNYM (15-64 LATA), PODZIAŁ ZE WZGLĘDU NA STATUS ZATRUDNIENIA I STOPIEŃ NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI	28
TABELA 6: KANADA – STRATY EKONOMICZNE ZWIĄZANE Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ W 2001 ROKU (W MLN USD)	29
TABELA 7: ANALIZA PRZYPADKÓW – DANE W PODZIALE NA PAŃSTWA (2006)	31
TABELA 8: DANE UŻYTE DO ANALIZY PRZYPADKÓW – DANE O PKB, RYNKU PRACY (LM), CZĘSTOTLIWOŚCI WYSTĘPOWANIA I STOPNIU NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI	32
TABELA 9: WIETNAM – CZĘSTOTLIWOŚĆ WYSTĘPOWANIA NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI, PODZIAŁ ZE WZGLĘDU NA RODZAJ NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI (W PROCENTACH)	35
TABELA 10: WIETNAM – CZĘSTOTLIWOŚĆ WYSTĘPOWANIA NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI, PODZIAŁ ZE WZGLĘDU NA STOPIEŃ NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI (W PROCENTACH)	36
TABELA 11: WIETNAM – OSOBY Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ W WIEKU PRODUKCYJNYM (15-59 LAT), PODZIAŁ ZE WZGLĘDU NA STOPIEŃ NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI (W MLN)	37
TABELA 12: WIETNAM – STATUS NA RYNKU PRACY – CAŁA POPULACJA I OSOBY Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ	38
TABELA 13: WIETNAM – LICZBA LUDNOŚCI W WIEKU PRODUKCYJNYM (15-59 LAT), PODZIAŁ ZE WZGLĘDU NA STATUS ZATRUDNIENIA I STOPIEŃ NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI (W PROCENTACH)	38

TABELA 14: WIETNAM – STRATY EKONOMICZNE ZWIĄZANE Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ, PODZIAŁ ZE WZGLĘDU NA STOPIEŃ NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI (W MLN USD)	39
TABELA 15: WIETNAM – STRATY EKONOMICZNE ZWIĄZANE Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ, PODZIAŁ ZE WZGLĘDU NA PRZYCZYNĘ STRAT I STOPIEŃ NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI (W MLN USD)	40
TABELA 16: TAJLANDIA – CAŁA POPULACJA ORAZ LUDNOŚĆ W WIEKU PRODUKCYJNYM (15-64 LATA), PODZIAŁ ZE WZGLĘDU NA STATUS NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI	41
TABELA 17: TAJLANDIA – PRZYPORZĄDKOWANIE OSOBOM Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ ODPOWIEDNICH STOPNI NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI	42
TABELA 18: TAJLANDIA – PODZIAŁ OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ ZE WZGLĘDU NA STOPIEŃ NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI (W MLN)	43
TABELA 19: TAJLANDIA – STATUS NA RYNKU PRACY – CAŁA POPULACJA I OSOBY Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ	43
TABELA 20: TAJLANDIA – LICZBA LUDNOŚCI W WIEKU PRODUKCYJNYM (15-64 LATA), PODZIAŁ ZE WZGLĘDU NA STATUS ZATRUDNIENIA I STOPIEŃ NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI (W PROCENTACH)	44
TABELA 21: TAJLANDIA – STRATY EKONOMICZNE ZWIĄZANE Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ, NA PODSTAWIE DANYCH NSO (W MLN USD)	44
TABELA 22: TAJLANDIA – STRATY EKONOMICZNE ZWIĄZANE Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ, PODZIAŁ ZE WZGLĘDU NA PRZYCZYNĘ STRAT I STOPIEŃ NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI, NA PODSTAWIE DANYCH NSO (W MLN USD)	45
TABELA 23: TAJLANDIA – STRATY EKONOMICZNE ZWIĄZANE Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ, PODZIAŁ ZE WZGLĘDU NA PRZYCZYNĘ STRAT I STOPIEŃ NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI, PRZY WYKORZYSTANIU CZĘSTOTLIWOŚCI WYSTĘPOWANIA NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI W WIETNAMIE (W MLN USD)	45
TABELA 24: CHINY – OSOBY Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ, PODZIAŁ ZE WZGLĘDU NA RODZAJ NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI (2006)	46
TABELA 25: CHINY – STATUS ZATRUDNIENIA OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ W WIEKU 15+ (2006)	47
TABELA 26: CHINY – STATUS NA RYNKU PRACY – CAŁA POPULACJA I OSOBY Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ W WIEKU 15+ (2006)	47
TABELA 27: CHINY – LUDNOŚĆ W WIEKU PRODUKCYJNYM (15+), PODZIAŁ	

ZE WZGLĘDU NA STATUS NA RYNKU PRACY I STOPIEŃ NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI (W PROCENTACH)	48
TABELA 28: CHINY – STRATY EKONOMICZNE ZWIĄZANE Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ, PODZIAŁ ZE WZGLĘDU NA STOPIEŃ NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI, W OPARCIU O DANE CDPF (W MLN USD)	49
TABELA 29: CHINY – STRATY EKONOMICZNE ZWIĄZANE Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ, PODZIAŁ ZE WZGLĘDU NA PRZYCZYNĘ I STOPIEŃ NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI, NA PODSTAWIE DANYCH CDPF (W MLN USD)	50
TABELA 30: CHINY – STRATY EKONOMICZNE ZWIĄZANE Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ, PODZIAŁ ZE WZGLĘDU NA PRZYCZYNĘ I STOPIEŃ NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI, PRZY WYKORZYSTANIU CZĘSTOTLIWOŚCI WYSTĘPOWANIA NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI W WIETNAMIE (W MLN USD)	50
TABELA 31: MALAWI – WIELKOŚĆ PRÓBY W BADANIU NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI	51
TABELA 32: MALAWI – DANE DOTYCZĄCE RYNKU PRACY, PODZIAŁ ZE WZGLĘDU NA STOPIEŃ NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI (W PROCENTACH)	52
TABELA 33: MALAWI – LUDNOŚĆ W WIEKU PRODUKCYJNYM (15-64 LATA), PODZIAŁ ZE WZGLĘDU NA STATUS ORAZ STOPIEŃ NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI	53
TABELA 34: MALAWI – LUDNOŚĆ W WIEKU PRODUKCYJNYM (15-64 LATA), PODZIAŁ ZE WZGLĘDU NA STATUS ZATRUDNIENIA I STOPIEŃ NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI (W PROCENTACH)	53
TABELA 35: MALAWI – STRATY EKONOMICZNE ZWIĄZANE Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ, PODZIAŁ ZE WZGLĘDU NA STOPIEŃ NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI, NA PODSTAWIE DANYCH MOP (W MLN USD)	54
TABELA 36: MALAWI – STRATY EKONOMICZNE ZWIĄZANE Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ, PODZIAŁ ZE WZGLĘDU NA PRZYCZYNĘ STRAT I STOPIEŃ NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI, NA PODSTAWIE DANYCH MOP (W MLN USD)	55
TABELA 37: MALAWI – STRATY EKONOMICZNE ZWIĄZANE Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ, PODZIAŁ ZE WZGLĘDU NA PRZYCZYNĘ I STOPIEŃ NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI, NA PODSTAWIE DANYCH SINTEF (W MLN USD)	55
TABELA 38: NAMIBIA – LUDNOŚĆ W WIEKU PRODUKCYJNYM (15-64 LATA), PODZIAŁ ZE WZGLĘDU NA STATUS I STOPIEŃ NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI	56

TABELA 39: NAMIBIA – LUDNOŚĆ W WIEKU PRODUKCYJNYM (15-64 LATA), PODZIAŁ ZE WZGLĘDU NA STATUS ZATRUDNIENIA, STATUS PEŁNO- SPRAWNY/NIEPEŁNOSPRAWNY, STOPIEŃ NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI (W PROCENTACH)	56
TABELA 40: NAMIBIA – STRATY EKONOMICZNE ZWIĄZANE Z NIEPEŁNO- SPRAWNOŚCIĄ, PODZIAŁ ZE WZGLĘDU NA STOPIEŃ NIEPEŁNOSPRAW- NOŚCI, NA PODSTAWIE DANYCH MOP (W MLN USD)	57
TABELA 41: NAMIBIA – STRATY EKONOMICZNE ZWIĄZANE Z NIEPEŁNO- SPRAWNOŚCIĄ, PODZIAŁ ZE WZGLĘDU NA PRZYCZYNĘ STRAT I STOPIEŃ NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI, NA PODSTAWIE DANYCH MOP (W MLN USD)	58
TABELA 42: NAMIBIA – STRATY EKONOMICZNE ZWIĄZANE Z NIEPEŁNO- SPRAWNOŚCIĄ, PODZIAŁ ZE WZGLĘDU NA PRZYCZYNĘ STRAT I STO- PIEŃ NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI, W OPARCIU O DANE SINTEF (W MLN USD)	58
TABELA 43: ZAMBIA – LUDNOŚĆ W WIEKU PRODUKCYJNYM (15-64 LATA), PODZIAŁ ZE WZGLĘDU NA STATUS PEŁNOSPRAWNY/NIEPEŁNOSPRAW- NY ORAZ STOPIEŃ NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI	60
TABELA 44: ZAMBIA – LUDNOŚĆ W WIEKU PRODUKCYJNYM (15-64 LATA), PODZIAŁ ZE WZGLĘDU NA STATUS ZATRUDNIENIA ORAZ STOPIEŃ NIE- PEŁNOSPRAWNOŚCI (W PROCENTACH)	60
TABELA 45: ZAMBIA – STRATY EKONOMICZNE ZWIĄZANE Z NIEPEŁNO- SPRAWNOŚCIĄ, PODZIAŁ ZE WZGLĘDU NA STOPIEŃ NIEPEŁNOSPRAW- NOŚCI, W OPARCIU O DANE MOP (W MLN USD)	61
TABELA 46: ZAMBIA – STRATY EKONOMICZNE ZWIĄZANE Z NIEPEŁNO- SPRAWNOŚCIĄ, PODZIAŁ ZE WZGLĘDU NA PRZYCZYNĘ STRAT ORAZ STO- PIEŃ NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI, W OPARCIU O DANE MOP (W MLN USD)	62
TABELA 47: ZAMBIA – STRATY EKONOMICZNE ZWIĄZANE Z NIEPEŁNO- SPRAWNOŚCIĄ, PODZIAŁ ZE WZGLĘDU NA PRZYCZYNĘ STRAT I STO- PIEŃ NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI, NA PODSTAWIE DANYCH SINTEF (W MLN USD)	62
TABELA 48: ZIMBABWE – LUDNOŚĆ W WIEKU PRODUKCYJNYM (15-64 LATA), PODZIAŁ ZE WZGLĘDU NA STATUS I STOPIEŃ NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI	63
TABELA 49: ZIMBABWE – LUDNOŚĆ W WIEKU PRODUKCYJNYM (15-64 LATA), PODZIAŁ ZE WZGLĘDU NA STATUS ZATRUDNIENIA I STOPIEŃ NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI (W PROCENTACH)	63

TABELA 50: ZIMBABWE – STRATY EKONOMICZNE ZWIĄZANE Z NIEPEŁNO- SPRAWNOŚCIĄ, PODZIAŁ ZE WZGLĘDU NA STOPIEŃ NIEPEŁNOSPRAW- NOŚCI, W OPARCIU O DANE MOP (W MLN USD)	64
TABELA 51: ZIMBABWE – STRATY EKONOMICZNE ZWIĄZANE Z NIEPEŁNO- SPRAWNOŚCIĄ, PODZIAŁ ZE WZGLĘDU NA PRZYCZYNĘ STRAT ORAZ STOPIEŃ NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI, W OPARCIU O DANE MOP (W MLN USD)	65
TABELA 52: ZIMBABWE – STRATY EKONOMICZNE ZWIĄZANE Z NIEPEŁNO- SPRAWNOŚCIĄ, PODZIAŁ ZE WZGLĘDU NA PRZYCZYNĘ STRAT I STOPIEŃ NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI, W OPARCIU O DANE SINTEF (W MLN USD)	65
TABELA 53: ETIOPIA – STRATY EKONOMICZNE ZWIĄZANE Z NIEPEŁNO- SPRAWNOŚCIĄ, PODZIAŁ ZE WZGLĘDU NA PRZYCZYNĘ STRAT ORAZ STOPIEŃ NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI, NA PODSTAWIE DANYCH Z ZAMBII (W MLN USD)	66
TABELA 54: ETIOPIA – STRATY EKONOMICZNE ZWIĄZANE Z NIEPEŁNO- SPRAWNOŚCIĄ, PODZIAŁ ZE WZGLĘDU NA PRZYCZYNĘ STRAT ORAZ STOPIEŃ NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI (W MLN USD)	67
TABELA 55: REPUBLIKA POŁUDNIOWEJ AFRYKI – POPULACJA W WIEKU PRODUKCYJNYM (15+), PODZIAŁ W OPARCIU O STOPIEŃ NIEPEŁNO- SPRAWNOŚCI	69
TABELA 56: REPUBLIKA POŁUDNIOWEJ AFRYKI – POPULACJA W WIEKU PRODUKCYJNYM (15+), PODZIAŁ W OPARCIU O STATUS NA RYNKU PRA- CY I STOPIEŃ NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI (W PROCENTACH)	69
TABELA 57: REPUBLIKA POŁUDNIOWEJ AFRYKI – STRATY EKONOMICZNE ZWIĄZANE Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ, PODZIAŁ W OPARCIU O STO- PIEŃ NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI (W MLN USD)	70
TABELA 58: REPUBLIKA POŁUDNIOWEJ AFRYKI – STRATY EKONOMICZNE POWIĄZANE Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ, PODZIAŁ ZE WZGLĘDU NA PRZYCZYNĘ STRAT I STOPIEŃ NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI (W MLN USD)	70
TABELA 59: TANZANIA – POPULACJA W WIEKU PRODUKCYJNYM, PODZIAŁ W OPARCIU O STATUS NA RYNKU PRACY I STOPIEŃ NIEPEŁNOSPRAW- NOŚCI (W PROCENTACH)	71
TABELA 60: TANZANIA – STRATY EKONOMICZNE ZWIĄZANE Z NIEPEŁNO- SPRAWNOŚCIĄ, PODZIAŁ W OPARCIU O STOPIEŃ NIEPEŁNOSPRAWNO- ŚCI (W MLN USD)	72

TABELA 61: TANZANIA – STRATY EKONOMICZNE ZWIĄZANE Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ, PODZIAŁ ZE WZGLĘDU NA PRZYCZYNĘ STRAT I STOPIEŃ NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI (W MLN USD)	73
TABELA 62: PRZEGLĄD CZĘSTOTLIWOŚCI WYSTĘPOWANIA RÓŻNYCH STOPNI NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI (W PROCENTACH)	74
TABELA 63: BEZROBOCIE I CZASOWA NIEAKTYWNOŚĆ ZAWODOWA – CAŁA POPULACJA I OSOBY Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ, PODZIAŁ W OPARCIU O STOPIEŃ NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI (W PROCENTACH)	76
TABELA 64: WSKAŹNIKI „GORSZYCH SZANS NA RYNKU PRACY” W PODZIALE NA STOPNIE NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI (W PROCENTACH)	77
TABELA 65: PRZEGLĄD STRAT EKONOMICZNYCH ZWIĄZANYCH Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ Z PODZIAŁEM NA PRZYCZYNY	79
TABELA 66: PORÓWNANIE STRAT EKONOMICZNYCH WG NINIEJSZEGO BADANIA Z BADANAMI METTSA (2000)	82
TABELA A.1: RÓŻNE PODEJŚCIA W OBLICZANIU POZIOMU CZĘSTOTLIWOŚCI WYSTĘPOWANIA NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI.	89
TABELA A.2: PYTANIA O NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ	91

SPIS RYCIN:

RYC. 1: RÓWNANIE A – CZYNNIK WPŁYWU NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI (DI)	20
RYC. 2: OBLICZANIE STRAT EKONOMICZNYCH ZWIĄZANYCH Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ W NIEMCZECH W 1996 ROKU	21
RYC. 3: ZWIĄZEK LINIOWY POMIĘDZY BEZROBOCIEM A STRATAMI SPOWODOWANYMI NISKĄ WYDAJNOŚCIĄ	22
RYC. 4: RÓWNANIE B – STRATY EKONOMICZNE ZWIĄZANE Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ	24
RYC. 5: OSZACOWANIE DANYCH LICZBOWYCH DOTYCZĄCYCH RYNKU PRACY DLA OSÓB Z RÓŻNYM STOPNIEM NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI	34
RYC. A.1: EKONOMICZNY MODEL WZROSTU W BADANIU MOP DOTYCZĄCYM AIDS	92

WSTĘP

Głównym celem Międzynarodowej Organizacji Pracy jest osiągnięcie, wraz z Państwami Członkowskimi, pełnego i produktywnego zatrudnienia oraz godnej pracy dla wszystkich, w tym także dla kobiet i osób młodych. Cel ten został zapisany w Deklaracji MOP z 2008 roku dotyczącej sprawiedliwości społecznej na rzecz uczciwej globalizacji¹, która została przyjęta przez wiele państw na całym świecie.

Aby zapewnić wsparcie Państwom Członkowskim oraz partnerom społecznym w osiągnięciu tego celu, MOP działa zgodnie z Agendą na Rzecz Godnej Pracy, która obejmuje cztery wzajemnie ze sobą powiązane obszary: poszanowanie dla fundamentalnych praw osób pracujących oraz międzynarodowych standardów pracy, promowanie zatrudnienia, ochronę społeczną i dialog społeczny. Opis tego zintegrowanego podejścia oraz powiązanych z nim wyzwań znaleźć można w licznych kluczowych dokumentach: dokumentach poświęconych koncepcji godnej pracy², w Konwencji dotyczącej polityki zatrudnienia przyjętej w 1964 roku (nr 122) oraz w Globalnej Agendzie na Rzecz Zatrudnienia.

Globalna Agenda na Rzecz Zatrudnienia została stworzona przez MOP dzięki osiągnięciu konsensusu poprzez Komitet do Spraw Zatrudnienia i Polityki Socjalnej trójstronnej Rady Administracyjnej MOP. Od jej przyjęcia w 2003 roku, agenda ta nabrała bardziej praktycznego charakteru, a dziś stanowi podstawowe ramy działań MOP związanych z umieszczeniem zatrudnienia w centralnym punkcie polityk ekonomicznych i społecznych³.

Sektor Zatrudnienia jest w pełni zaangażowany we wdrażanie Globalnej Agendy na Rzecz Zatrudnienia poprzez szerokie wsparcie techniczne oraz działania związane ze zwiększaniem potencjału instytucjonalnego, doradztwa oraz badań w dziedzinie polityki. W ramach programu badań i publikacji badawczych, Sektor Zatrudnienia promuje szerzenie wiedzy na temat kluczowych obszarów polityki i tematów wpisujących się w istotę Globalnej Agendy na Rzecz Zatrudnienia oraz Agendy na Rzecz Godnej Pracy. Publikacje Sektora obejmują książki, monografie, dokumenty robocze i raporty na temat zatrudnienia oraz wytyczne dotyczące polityk⁴.

Seria dokumentów roboczych na temat zatrudnienia (Employment Working Papers) ma na celu popularyzację najważniejszych wniosków z badań podejmowanych przez róż-

¹ Patrz: http://www.ilo.org/public/english/bureau/dgo/download/dg_announce_en.pdf

² Patrz: kolejne sprawozdania Dyrektora Generalnego na sesje Międzynarodowej Konferencji Pracy: *Decent work, 1999*; *Reducing the decent work deficit: A global challenge, 2001*; *Working out of poverty, 2003*.

³ Patrz: <http://www.ilo.org/gea>; a w szczególności dokument „Vision” oraz publikacja *Implementing the Global Employment Agenda: Employment Strategies in support of decent work*, „Vision”, ILO 2006.

⁴ Patrz: <http://www.ilo.org/employment>

ne departamenty oraz w ramach programów realizowanych przez Sektor Zatrudnienia. Dokumenty te mają być impulsem do wymiany pomysłów oraz debat. Odpowiedzialność za wyrażone poglądy ponosi ich autor (autorzy); poglądy te niekoniecznie odzwierciedlają poglądy MOP.

José Manuel Salazar-Xirinachs

Dyrektor Wykonawczy
Komitet ds. Zatrudnienia

SKRÓTY UŻYTE W NINIEJSZEJ PUBLIKACJI

- ADL** ang. Activities of Daily Living – czynności życia codziennego
- CDPF** ang. China Disabled Person Federation – Chińska Federacja Osób Niepełnosprawnych
- CSO** ang. Central Statistical Office – Centralny Urząd Statystyczny
- DI** ang. Disability impact factor – czynnik wpływu niepełnosprawności
- DRPI** ang. Disability-Related Participation Impediment – ograniczenie uczestnictwa w wyniku niepełnosprawności
- FFO** ang. Norwegian Federation of Organizations of Disabled People – Norweska Federacja Organizacji na rzecz Osób Niepełnosprawnych
- GDP** ang. Gross Domestic Product – polski odpowiednik to PKB (produkt krajowy brutto); we wzorach matematycznych zastosowana jest forma oryginalna skrótu GDP, w tekście – PKB
- GDPCA** ang. Gross Domestic Product per capita – polski odpowiednik to PKB pc. (produkt krajowy brutto per capita); we wzorach matematycznych zastosowana jest forma oryginalna skrótu GDPCA, w tekście – PKB pc.
- GSO** ang. General Statistical Office (Viet Nam) – Generalny Urząd Statystyczny (Wietnam)
- IADL** ang. Instrumental Activities of Daily Living – złożone czynności życia codziennego
- ICF** ang. International Classification of Functioning, Disability and Health – Międzynarodowa Klasyfikacja Funkcjonowania, Niepełnosprawności i Zdrowia
- ICIDH** ang. International Classification of Impairment, Disabilities, and Handicaps – Międzynarodowa Klasyfikacja Ograniczeń, Niepełnosprawności i Upośledzeń
- ILO** ang. International Labour Office lub International Labour Organization – Międzynarodowe Biuro Pracy lub Międzynarodowa Organizacja Pracy (polski skrót stosowany w tekście to MOP)
- IPEC** ang. ILO International Programme on Eliminating Child Labour – Międzynarodowy Program Eliminacji Pracy Dzieci stworzony przez Międzynarodową Organizację Pracy
- INESOR** ang. Institute for Economic and Social Research – Instytut Badań Ekonomiczno-Społecznych

- KILM** ang. Key Indicators of the Labour Markets – kluczowe wskaźniki rynku pracy
- LM** ang. Labour Market – rynek pracy
- MCNV** ang. Medical Committee Netherlands –Vietnam – Holendersko-Wietnamska Komisja Medyczna
- MOET** ang. Ministry of Education and Training (Viet Nam) – Ministerstwo Edukacji i Szkolenia (Wietnam)
- MOH** ang. Ministry of Health (Viet Nam) – Ministerstwo Zdrowia (Wietnam)
- MOLISA** ang. Ministry of Labour, Invalids and Social Affairs (Viet Nam) – Ministerstwo Pracy, Inwalidów i Spraw Socjalnych (Wietnam)
- NGO** ang. Non-Governmental Organization – organizacja pozarządowa
- NSO** ang. National Statistical Office – Narodowy Urząd Statystyczny
- OECD** ang. Organisation for Economic Co-operation and Development – Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju
- PPP** ang. Purchasing Power Parity – polski odpowiednik to PSN (parytet siły nabywczej)
- SAFOD** ang. Southern Africa Federation of Disabled People – Południowoafrykańska Federacja Osób z Niepełnosprawnością
- SENSA** ang. Population and Housing Census (Tanzania, 2002) – spis powszechny ludności i warunków mieszkaniowych (Tanzania, 2002)
- SNNP** ang. Southern Nations, Nationalities and People region (Ethiopia) – Region Narodów, Narodowości i Ludów Południa (Etiopia)
- TSLs** ang. Two-Stage Least Squares Technique – dwustopniowa metoda najmniejszych kwadratów
- UNESCAP** ang. United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific – Komisja Gospodarczo-Społeczna Narodów Zjednoczonych ds. Azji i Pacyfiku
- UR** ang. Unemployment Ratio (Rate) – stopa bezrobocia
- VHLSS** ang. Vietnam Household Living Standards Survey – wietnamskie badanie standardów życia i standardów mieszkaniowych
- WDI** ang. World Development Indicators – wskaźniki ogólnoświatowego rozwoju
- WHO** ang. World Health Organization – Światowa Organizacja Zdrowia
- ZAFOD** ang. Zambia Federation of the Disabled – Zambijska Federacja Osób z Niepełnosprawnością

1. WPROWADZENIE

Obliczenie strat makroekonomicznych powiązanych z niepełnosprawnością pomaga zrozumieć ogromne znaczenie tego zjawiska i stanowi ważny punkt wyjścia do szacowania kosztów utraconych możliwości wynikających z nieaktywności, np. w kontekście analizy kosztów i korzyści. Niemniej jednak, jak dotąd zaledwie jedno badanie empiryczne opublikowane przez Bank Światowy starało się oszacować straty związane z niepełnosprawnością w skali produktu krajowego brutto (Metts, 2000). W tej części omówiona zostanie metodologia zastosowana podczas badania przeprowadzonego przez Bank Światowy, która stanowi podstawę do nakreślenia ram pojęciowych odzwierciedlających nowe zjawiska w definiowaniu i mierzeniu niepełnosprawności⁵.

BADANIE BANKU ŚWIATOWEGO: PODEJŚCIE ODDOLNE

Kanadyjski Instytut Roehera w Toronto opracował „oddolne” podejście do obliczania rocznych strat w PKB związanych z niepełnosprawnością w Kanadzie, wykorzystując do tego dane z 1993 roku (patrz: Rioux, 1998 oraz Health Canada, 1997). Podejście to opierało się na pomnożeniu liczby osób z niepełnosprawnością, czasu, przez który osoby te nie są zdolne do pracy, poziomu niepełnosprawności oraz średniej wartości pracy siły roboczej z odpowiednią korektą dotyczącą dodatków do wynagrodzenia oraz pracy niepłatnej.

W badaniu rozróżniono osoby z długotrwałą i krótkotrwałą niezdolnością do pracy. Osoby z długotrwałą niezdolnością do pracy zostały z kolei podzielone na dwie grupy: „osoby z długotrwałą niezdolnością do pracy mieszkające we własnych domach” oraz „osoby z długotrwałą niezdolnością do pracy objęte opieką zinstytucjonalizowaną”. Druga grupa składała się z osób przebywających przez długi czas w ośrodkach opieki. Przyjęto, że osiągają one jedynie 10% produktywności przeciętnego pracownika. Dla osób z niepełnosprawnością mieszkających we własnych domach przyjęto produktywność na poziomie 90% średniej produktywności przeciętnego pracownika w Kanadzie w 1993 roku.

W przypadku osób z niepełnosprawnością czasową w badaniu dokonano rozróżnienia między tymi, którzy musieli odpoczywać w łóżku (10% średniej produktywności), a tymi, którzy niektóre czynności mogli wykonywać w ograniczonym zakresie (50% średniej produktywności). Ogólnie rzecz ujmując, w badaniu oszacowano, że w 1993 roku w związku ze zinstytucjonalizowaną opieką nad osobami z trwałą niepełnosprawnością, straty w PKB

⁵ Zobacz informacje na temat bieżących zasad definiowania i mierzenia niezdolności do pracy w Załączniku 1 (str. 86).

wyniosły 3,1 mld USD, natomiast straty związane z przebywającymi w domach osobami z niepełnosprawnością trwałą sięgnęły 35,2 mld USD. Straty związane z krótkotrwałą niezdolnością do pracy oszacowano na 17,5 mld USD. W sumie daje to 55,8 mld USD, czyli 7,7% PKB Kanady w 1993 roku. Analizy wrażliwości, które dokonują przybliżenia strat w ujęciu procentowym PKB, sugerowały poziom strat rządu od 48,6 do 63 mld USD według wartości na 1993 rok lub od 6,7 do 8,69% PKB Kanady.

Często cytuje się wydane przez Bank Światowy opracowanie Mettsa (Metts, 2000) dotyczące szacowanych w skali światowej strat ekonomicznych wynikających z niezdolności do pracy. Metts szacuje, że całkowita wartość strat w PKB wynikających z niezdolności do pracy, w skali globalnej plasuje się pomiędzy 1,37 a 1,94 bln USD. Technika użyta przez autora to modyfikacja podejścia stworzonego przez Instytut Roehera w celu ekstrapolacji wyników otrzymanych w opisanym powyżej badaniu na sytuację gospodarczą w Ameryce Łacińskiej i Stanach Zjednoczonych (zobacz: Rioux, 1998 oraz Health Canada, 1997).

Technika ekstrapolacji zakłada, że straty w PKB wynikające z niezdolności do pracy są: dodatnią zależnością częstotliwości występowania osób z niezdolnością do pracy (ponieważ ci, którzy są wykluczeni, nie mają możliwości przyczyniania się do zwiększenia PKB) oraz ujemną zależnością powszechnej stopy bezrobocia (ponieważ niższa stopa bezrobocia presuponuje wyższe prawdopodobieństwo aktywności na rynku pracy).

Założenie to pozwala na zastosowanie techniki prostej ekstrapolacji. W oparciu o dane z badania kanadyjskiego, które sugerują roczną stratę PKB (%GDP lost) w wymiarze pomiędzy 8,7 a 6,7% oraz stopę bezrobocia w Kanadzie w 1993 roku (%UR) wynoszącą 9,5%, można obliczyć zakres czynnika DI (czynnik wpływu niepełnosprawności).

Ryc. 1: Równanie A – czynnik wpływu niepełnosprawności (ang. disability impact – DI)

$$DI_{min} = \frac{\%GDP\ lost_{min}}{\%UR} = \frac{6,7\%}{9,5\%} = 0,71 \quad , \quad DI_{max} = \frac{\%GDP\ lost_{max}}{\%UR} = \frac{8,7\%}{9,5\%} = 0,92$$

Legenda:

DI – czynnik wpływu niepełnosprawności

GDP lost – utracony PKB

UR – stopa bezrobocia

Kanadyjski czynnik DI (czynnik wpływu niepełnosprawności) jest następnie mnożony przez PKB oraz stopę bezrobocia dla każdego z 207 państw o niskich, średnich i wysokich dochodach, w celu obliczenia rocznych strat w PKB (przykładowo: Ryc. 2).

Ryc. 2: Obliczanie strat ekonomicznych związanych z niepełnosprawnością w Niemczech w 1996 roku

W oparciu o czynniki wpływu niepełnosprawności z badania kanadyjskiego (DI_{min} oraz DI_{max}), obliczenie strat ekonomicznych w innych krajach staje się proste, o ile znana jest ich stopa bezrobocia (ang. unemployment rate – UR) i PKB (ang. GDP).

Sytuację w Niemczech obliczono w następujący sposób:

Stopa bezrobocia: $UR_{Niemcy(1996)} = 8,2\%$

GDP (Niemcy): $GDP_{Niemcy(1996)} = 2\,046$ mld USD

$$GDP\ lost_{min} = GDP_{Niemcy(1996)} \times UR_{Niemcy(1996)} \times DI_{min} \approx 119 \text{ mld USD}$$

$$GDP\ lost_{max} = GDP_{Niemcy(1996)} \times UR_{Niemcy(1996)} \times DI_{max} \approx 154 \text{ mld USD}$$

Legenda:

DI – czynnik wpływu niepełnosprawności

GDP lost – utracony PKB

UR – stopa bezrobocia

OGRANICZENIA BADANIA BANKU ŚWIATOWEGO

Technika ekstrapolacji wykorzystana w badaniu przez Mettsa (2000) bazuje na dwóch założeniach: (1) strukturalna sytuacja Kanady odzwierciedla sytuację reszty świata, (2) kanadyjską stopę bezrobocia można zastosować do reszty świata.

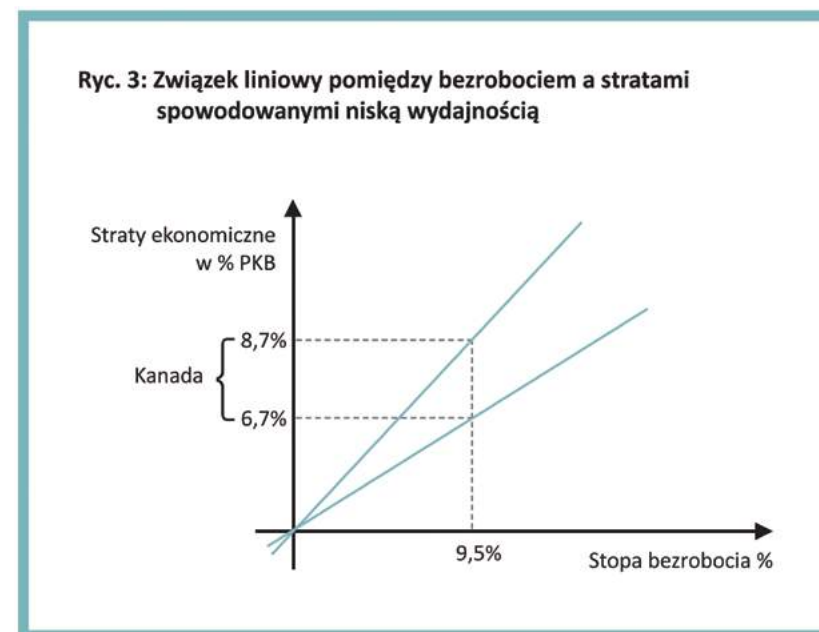
Biorąc pod uwagę pierwsze założenie, można uznać za pewne, że straty ekonomiczne związane z niepełnosprawnością, które zostały oszacowane w Kanadzie na poziomie pomiędzy 6,7% i 8,7% PKB, nie będą takie same w innych miejscach na świecie. Wiąże się to z różną odnotowaną częstotliwością występowania niepełnosprawności oraz różnicą sto-

sunków pomiędzy ograniczeniem aktywności i uczestnictwa: taka sama niepełnosprawność, na przykład słaby wzrok, może w jednych państwach ograniczać uczestnictwo, a w innych już nie. Ważnymi czynnikami są również sieć zakładów opieki społecznej i edukacji specjalistycznej oraz dostęp do specjalistycznych szkoleń.

Można wysnuć przypuszczenie, że wpływ ograniczenia aktywności na wydajność pracy jest większy w państwach rozwijających się, niż w państwach wysoko rozwiniętych. Nawet jeśli zależy to od rozwoju gospodarczego państwa, prawdopodobnie zsumowane dane liczbowe tego nie pokażą, ponieważ wskaźnik niepełnosprawności jest niższy w rozwijających się państwach, niż w państwach Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD). Wskaźnik częstotliwości występowania niepełnosprawności w Kanadzie wynosi pomiędzy 13,7 a 31%, w zależności od tego, jaką technikę obliczeń wybierzemy, natomiast wiele afrykańskich państw odnotowuje stosunkowo niski wskaźnik pomiędzy 4 a 6%. Te rozbieżności mogą mieć wiele przyczyn, zaczynając od różnic w definiowaniu terminu „niepełnosprawność”, wynikających z odmienności kulturowej, a kończąc na stosowaniu różnych technik obliczeń. Możliwe też, że te różnice nie są tylko zjawiskiem statystycznym. Być może niska częstotliwość występowania niepełnosprawności w krajach rozwijających się jest wynikiem nierzadko ciężkich warunków życia, które nie sprzyjają przeżyciu osób z psychicznymi lub fizycznymi niepełnosprawnościami.

Co ważne, stosunkowo małe straty ekonomiczne związane z niską częstotliwością występowania niepełnosprawności, nie powinny uspokajać, a raczej zatrwajać. Takie niezrozumiałe informacje pokazują, że wciąż jest wiele powodów, aby uściślać i poszerzać już istniejące dane dotyczące strat ekonomicznych spowodowanych niepełnosprawnością w wielu krajach rozwijających się i w krajach OECD. Pokazują również, że uzyskane w badaniach dane liczbowe nie są jednoznaczne i tylko po osadzeniu ich w kontekście mogą one być właściwie zinterpretowane.

Kolejną sporną kwestią jest użycie wskaźników bezrobocia w celu ekstrapolacji danych uzyskanych w Kanadzie. Metts (2000) wysnuwa przypuszczenie, że istnieje linearny związek między wskaźnikiem bezrobocia i stratami wynikającymi z niskiej wydajności (Ryc. 3). Przypuszczenie to zastanawia zarówno z metodologicznego, jak i z empirycznego punktu widzenia. Przede wszystkim trzeba dokładnie przeanalizować dane liczbowe związane ze wskaźnikiem bezrobocia, ponieważ niektóre badania skupiają się tylko na legalnym zatrudnieniu, co w krajach o lepiej rozwiniętej tzw. szarej strefie może prowadzić do zawyżenia wskaźników bezrobocia, a co za tym idzie, do zawyżenia strat ekonomicznych spowodowanych niepełnosprawnością.

Co więcej, założenie, że rynek pracy, popyt, podaż oraz elastyczność pracodawców w stosunku do osób z niepełnosprawnością są takie same na całym świecie, jest nieprzekonujące. Związek pomiędzy ogólnym bezrobociem i bezrobociem wśród ludzi z niepełnosprawnością zależy od wielu czynników, takich jak liczba instytucji państwowych w danym kraju (edukacja, zasiłki, ochrona zdrowia) i innych czynników socjalno-kulturowych (więzi rodzinne i społeczne, postrzeganie osób niepełnosprawnych w społeczeństwie).

Podsumowując, jest wiele powodów, aby jeszcze raz przyjrzeć się obliczeniom dotyczącym strat ekonomicznych spowodowanych bezrobociem. Po pierwsze, Bank Światowy używa przestarzałych danych liczbowych: dane o niepełnosprawności w Kanadzie pochodzą z 1993 roku, a dane o bezrobociu i PKB z lat 1996-97. Co więcej, Bank Światowy opiera swoje kalkulacje na innym badaniu, w którym użyto bardzo specyficznego pomiaru niepełnosprawności, ograniczającego wiarygodność pomiaru do państwa, w którym został on przeprowadzony. Tymczasem nowe techniki, a konkretniej pytania Washington Group (WG)⁶, zostały odpowiednio przystosowane do jak najdokładniejszego pomiaru częstotliwości występowania niepełnosprawności. Ze względu na to zdecydowano się na ponowne oszacowanie danych z Kanady, a nawet przeprowadzenie badań w wielu innych państwach przy użyciu nowych metod i technik.

⁶ Washington Group International została założona przez ONZ oraz Bank Światowy w 2001 roku, aby popularyzować i zarządzać międzynarodową współpracą w dziedzinie statystyk zdrowotnych.

RAMY KONCEPTUALNE

Ekstrapolacja przeprowadzona przez Mettsa (2000) w znacznym stopniu przyczyniła się do dokładnego oszacowania i zsumowania światowych kosztów wykluczania osób z niepełnosprawnością z rynku pracy. Oczywiście analiza opiera się na przypuszczeniach, które łatwo można poddać dyskusji: z pewnością Kanada nie może reprezentować całego świata ze względu na specyficzną dla tego kraju sytuację socjalną, kulturową i polityczną, a sytuacja ekonomiczna poszczególnych państw nie zależy tylko od wskaźników bezrobocia. Autor publikacji podkreśla, że jego założenia powinny być traktowane jako załączek przyszłych badań, a nie niepodważalne tezy końcowe.

W kolejnych akapitach będzie można znaleźć odniesienia do prostego i skutecznego podejścia oddolnego, opierającego się na ograniczeniu udziału i aktywności, zaproponowanego przez Międzynarodową Klasyfikację Funkcjonalności, Niepełnosprawności i Zdrowia (ICF⁷), powstałą w ramach Światowej Organizacji Zdrowia. Zostaną również przytoczone podstawowe zależności pomiędzy aktywnością a wydajnością pracy, powszechnie dostępne dane dotyczące rynku pracy (aktywność na rynku pracy, stosunek liczby zatrudnionych do liczby mieszkańców w danym kraju, stopa bezrobocia) oraz dane dotyczące średniej wydajności zawodowej na osobę w danym państwie.

Umieszczone poniżej równanie B (Ryc. 4) jest formułą, zgodnie z którą możemy obliczyć straty ekonomiczne związane z niepełnosprawnością. Równanie skupia się przede wszystkim na zsumowaniu strat związanych z różnymi formami wykluczenia⁸. Polega ono na pomnożeniu średniej wydajności (P) osoby w danym państwie z liczbą osób z niepełnosprawnością w wieku produkcyjnym (n_i) ze stopniem niepełnosprawności (i) i wskaźnikiem wydajności osób niepełnosprawnych (γ_i). Połączenie wszystkich znanych stopni niepełnosprawności i dodanie ich do siebie daje w wyniku straty ekonomiczne związane z niepełnosprawnością (L).

Ryc. 4: Równanie B – straty ekonomiczne związane z niepełnosprawnością

$$L = \sum_{i=1}^k P n_i \gamma_i \quad \text{gdzie} \quad \gamma_i = \underbrace{(\beta_i^* - \beta_i) e_i}_I + \underbrace{\beta_i^* (u_i - u)}_{II} + \underbrace{\beta_i^* (d_i - d)}_{III}$$

⁷ ICF powstała w ramach Światowej Organizacji Zdrowia (WHO) i od 2001 roku bazuje na definicji, która określa niepełnosprawność jako całkowitą lub częściową niemożność zapewnienia sobie normalnego życia indywidualnego i społecznego, na skutek nabytej lub wrodzonej niepełnosprawności.

⁸ Oznacza to, że wszystkie potencjalne koszty, takie jak wydatki rządowe (np. pakiet socjalny), niewypłacone pensje opiekunów itd., nie są uwzględnione w równaniu.

Najważniejszym elementem równania jest wskaźnik wydajności osób niepełnosprawnych γ . Wskaźnik ten jest sumą trzech elementów stanowiących trzy różne stopnie wykluczenia związanego z niepełnosprawnością: (1) osoby z niepełnosprawnością, które są zatrudnione, ale nie są w stanie w pełni wykorzystać swojego potencjału, (2) osoby, które nie znalazły pracy z powodu psychicznej lub fizycznej niepełnosprawności, (3) osoby z niepełnosprawnością, które opuściły rynek pracy.

1. Część I równania pokazuje zmniejszoną wydajność pracy osób zatrudnionych, na co wpływ mają czynniki takie jak: niski poziom edukacji, brak środków lokomocji i możliwości dostępu do miejsca pracy. W tej części oblicza się różnicę pomiędzy rzeczywistą wydajnością osoby z poziomem niepełnosprawności i , zapisanym jako % średniej wydajności $P(\beta_i)$ a potencjalną wydajnością osoby z niepełnosprawnością stopnia (β_i^*). Wartość tej różnicy zostaje pomnożona przez liczbę zatrudnionych osób z niepełnosprawnością stopnia (e_i).
2. W części II równania wzięto pod uwagę często wyższą stopę bezrobocia wśród osób z niepełnosprawnością, w porównaniu ze stopą bezrobocia wśród osób pełnosprawnych. Pomnożono tu potencjalną wydajność osoby z niepełnosprawnością stopnia (β_i^*) przez średnią stopę bezrobocia wśród osób pełnosprawnych (u) i stopy bezrobocia wśród osób z niepełnosprawnością stopnia (u_i).
3. W części III równania wzięto pod uwagę wyższą bierność zawodową wśród osób z niepełnosprawnością w porównaniu z biernością zawodową wśród osób pełnosprawnych. Pomnożono potencjalną wydajność osoby z niepełnosprawnością stopnia (β_i^*) przez średnią bierność zawodową osób pełnosprawnych (d) i bierność zawodową osób z niepełnosprawnością stopnia (d_i).

Najważniejszymi elementami Równania B są wartości β_i i β_i^* . Łączą one stopień niepełnosprawności z wydatkami ponoszonymi przez rząd. Innymi słowy, pozwalają na oszacowanie przybliżonej ceny wykluczenia osób z niepełnosprawnością z rynku pracy. Użycie tych wartości zamiast skomplikowanych rozróżnień, które znaleźć można w badaniu Instytutu Roehera (osoby z niepełnosprawnością przebywające w domu a osoby z niepełnosprawnością przebywające w domach i zakładach opieki, długotrwała niezdolność do pracy a krótkotrwała niezdolność do pracy itd.), znacznie upraszcza rozumienie zjawiska. Wartość β z 70% osób z niepełnosprawnością w stopniu umiarkowanym może być interpretowana w różny sposób: jako 30% dni pracy spędzonych na zwolnieniu lekarskim przez osoby ze średnią wydajnością pracy, jako 30% mniej rezultatów pracy w porównaniu z osobą pełnosprawną lub (wersja najbardziej prawdopodobna) jako kombinacja zwolnienia lekarskiego i ograniczenia wydajności pracy. Tabela 1 przedstawia wartość β w odniesieniu do czterech różnych stopni niepełnosprawności (lekki, umiarkowany, znaczny, głęboki). Jako że wartość β jest oparta na założeniach, oszacowanie wartości L (straty ekonomiczne związane

z niepełnosprawnością) będzie zakładało przyjęcie minimalnych i maksymalnych wartości β_i i β_i^* . Pomimo rzetelności obliczeń, w przyszłości powinny być przeprowadzone badania w celu ustalenia jeszcze dokładniejszych wartości dotyczących średniej wydajności pracy osób z różnym stopniem niepełnosprawności.

Tabela 1: Średnia wydajność pracy a stopnie niepełnosprawności (w procentach)

Stopień niepełnosprawności	B	β (min)	β (max)	β^*	β (min)*	β (max)*
Brak niepełnosprawności	100	100	100	100	100	100
Lekki	75	70	80	95	90	100
Umiarkowany	55	50	60	75	70	80
Znaczny	25	20	30	55	50	60
Głęboki	5	0	10	25	20	30

TWORZENIE STOPNI NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI

Informacje o stopniach niepełnosprawności są niezwykle istotne dla analizy ekonomicznej przedstawionej powyżej. Informacje tego typu nie są łatwo dostępne, ale muszą być włączone do obliczeń. Poszczególne państwa używają różnych metod, aby uzyskać informacje o liczbie niepełnosprawnych mieszkańców w swoich krajach. Oznacza to, że przeprowadzając badanie nie powinno się stosować tej samej metody, aby uzyskać dane na temat stopni niepełnosprawności w różnych państwach.

Cztery na dziesięć opisywanych w tej pracy przypadków (Malawi, Namibia, Zambia i Zimbabwe) jest opartych na danych uzyskanych przez Norweski Instytut Badawczy SINTEF w badaniu warunków życia osób z niepełnosprawnością przeprowadzonym w ostatnich latach. Na prośbę MOP Instytut powtórnie przeanalizował dane liczbowe zawarte w swoim badaniu, stosując dwie różne grupy algorytmów: jedną dla Malawi, Namibii i Zimbabwe, a drugą dla Zambii, gdzie do oszacowania częstotliwości występowania niepełnosprawności użyto innych metod badawczych.

Oszacowanie występowania niepełnosprawności w Malawi, Namibii i Zimbabwe opierało się na dwóch pytaniach: (1) „Czy ktoś w tym gospodarstwie domowym ma jakiegokolwiek problemy z wykonywaniem codziennych czynności z powodu problemów zdrowotnych natury fizycznej, psychicznej, emocjonalnej lub innych problemów związanych ze zdrowiem?”, (2) „Czy ktoś w tym gospodarstwie domowym potrzebuje pomocy w wykony-

waniu codziennych czynności?”. Na oba pytania można było odpowiedzieć „dużo/często”, „mało/czasami” i „nie”. Trzecie pytanie miało na celu upewnienie się, że przedstawiony stan nie jest chwilowym niedomaganiem, a niepełnosprawnością: „Jak długo trwało/trwa to niedomaganie/problem zdrowotny (6 miesięcy, powyżej 6 miesięcy)?”. W oparciu o te pytania pogrupowano ankietowanych zgodnie ze stopniami niepełnosprawności (Tabela 2).

Tabela 2: Tworzenie stopni niepełnosprawności na podstawie pytań SINTEF

Potrzebna pomoc w wykonywaniu codziennych czynności?	Często	Czasami	Nie
Dużo	Głęboki	Znaczny	Umiarkowany
Trochę	Znaczny	Umiarkowany	Lekki
Wcale	Umiarkowany	Lekki	Brak niepełnosprawności

W kwestionariuszu użytym w badaniu w Zambii SINTEF zaczął od pytań wymienionych w Tabeli 2, by potem przejść do standardowych zestawów opracowanych przez WG (Tabela 3).

Tabela 3: Pytania Washington Group zadawane przez SINTEF w Zambii

		Nie	Pewne trudności	Dużo	Nie jestem w stanie tego robić
a	Czy ma Pan/Pani problemy z widzeniem nawet po założeniu okularów?	1	2	3	4
b	Czy ma Pan/Pani problemy ze słuchem nawet po założeniu aparatu słuchowego?	1	2	3	4
c	Czy ma Pan/Pani problemy z chodzeniem?	1	2	3	4
d	Czy ma Pan/Pani problem z koncentracją/pamięcią?	1	2	3	4
e	Czy ma Pan/Pani problemy z wykonywaniem codziennych czynności, takich jak mycie się lub ubieranie?	1	2	3	4
f	Czy ma Pan/Pani trudności z porozumiewaniem się z powodu fizycznego, psychicznego lub emocjonalnego stanu (np. z rozumieniem i byciem rozumianym przez innych)?	1	2	3	4

Źródło: Eide i Loeb (2006).

Tabela 4: Tworzenie stopni niepełnosprawności na podstawie pytań Washington Group

Stopień niepełnosprawności	Odpowiedzi
Brak niepełnosprawności	Wszystkie „NIE”
Lekki	Jedna „PEWNE TRUDNOŚCI”, brak „DUŻO” lub „NIE JESTEM W STANIE TEGO ROBIĆ”
Umiarkowany	Więcej niż jedna „PEWNE TRUDNOŚCI”, brak „DUŻO” lub „NIE JESTEM W STANIE TEGO ROBIĆ”
Znaczny	Co najmniej jedna „DUŻO”, brak „NIE JESTEM W STANIE TEGO ROBIĆ”
Głęboki	Co najmniej jedna „NIE JESTEM W STANIE TEGO ROBIĆ”

Na podstawie odpowiedzi respondentom przyporządkowano odpowiedni stopień niepełnosprawności: jeśli odpowiedzieli „nie jestem w stanie tego robić” na co najmniej jedno pytanie, przyporządkowano im stopień głęboki. Jeśli odpowiedzieli „dużo” na co najmniej jedno pytanie, ale nie udzielili ani jednej odpowiedzi „nie jestem w stanie tego robić”, przyporządkowano im znaczny stopień niepełnosprawności. Osoby, które na wszystkie pytania odpowiedziały „nie”, są pełnosprawne. Różnica pomiędzy umiarkowanym i lekkim stopniem niepełnosprawności jest mniej jasna. Po konsultacji z autorem tej pracy, SINTEF przyporządkował lekki stopień niepełnosprawności osobom, które odpowiedziały na jedno pytanie „trochę”, a na wszystkie inne „nie”. Jeśli odpowiedziały „pewne trudności” na więcej niż jedno pytanie, ale na żadne „dużo” lub „nie jestem w stanie tego robić”, przyporządkowywano im umiarkowany stopień niepełnosprawności (Tabela 4).

PRZYKŁADOWE OBLICZENIA: KANADA

Dane przedstawione powyżej mogą być zaprezentowane na przykładzie Kanady. Kanadyjski urząd statystyczny przeprowadził sondaż dotyczący niepełnosprawności (*Participation and Activity Limitation Survey*, 2001), w którym znajdziemy informacje na temat stopnia niepełnosprawności osób pomiędzy 15. a 64. rokiem życia. Co więcej, znajdują się tam dane na temat zatrudnienia osób z niepełnosprawnością, niestety bez wyszczególnienia ich stopnia niepełnosprawności. Dane są następujące: średnio na 1,8 mln osób z niepełnosprawnością 41,8% jest zatrudnionych, 25,5% jest bezrobotnych, 28,7% jest nieaktywnych zawodowo, a o 4% brak danych. Tabela 5 ilustruje rozkład zatrudnienia uwzględniający cztery stopnie niepełnosprawności. Na podstawie danych zawartych w tabeli stwierdzono, że wraz ze wzrostem stopnia niepełnosprawności rośnie bezrobocie i maleje aktywność zawodowa.

Tabela 5: Kanada – ludność w wieku produkcyjnym (15-64 lata), podział ze względu na status zatrudnienia i stopień niepełnosprawności

Stopień niepełnosprawności	Zatrudnieni		Bezrobotni		Nieaktywni		Ogółem
	%	w tys.	%	w tys.	%	w tys.	w tys.
Brak niepełnosprawności	78,4	11 998	5,1	781	16,5	2 525	15 303
Lekki	70,0	453	8,0	52	22,0	142	647
Umiarkowany	47,0	233	35,0	173	18,0	89	495
Znaczny	25,0	137	50,6	277	24,4	134	548
Głęboki	0,0	0	0,0	0	100,0	279	279
		12 821		1 283		3 169	17 272

Źródło: obliczenia w oparciu o dane kanadyjskiego urzędu statystycznego (2001).

Aby obliczyć koszty makroekonomiczne związane z niepełnosprawnością, potrzebne są nie tylko wskaźniki rynku pracy oraz niepełnosprawności, lecz także zmienna finansowa. Informacje na temat średniej wydajności kanadyjskiego pracownika pobrano z bazy danych MOP/KILM (MOP, 2007b). Wydajność pracy w Kanadzie (PKB na jednego pracownika) za 2001 rok w przeliczeniu na USD wyniosła 54,679 (kurs USD zgodny z parytetem siły nabywczej z 1997 roku). Na podstawie Równania 4 oraz danych dotyczących rynku pracy z Tabeli 5 oraz wartości beta z Tabeli 1 można obliczyć następujące straty ekonomiczne związane z niepełnosprawnością poniesione przez kanadyjski rząd w 2001 roku.

Tabela 6: Kanada – straty ekonomiczne związane z niepełnosprawnością w 2001 roku (w mln USD)

	Stopień niepełnosprawności			
	Lekki	Umiarkowany	Znaczny	Głęboki
Liczba osób ze stopniem niepełnosprawności w tys. (n_i)	647	495	548	279
Współczynnik wydajności (γ_i)	0,22	0,33	0,29	0,21
Część I (wykluczające środowisko: $(\beta_i^* - \beta_i)e_i$)	0,14	0,09	0,05	0,00
Część II (dodatkowe bezrobocie: $\beta_i^*(u_i - u)$)	0,03	0,22	0,20	0,00
Część III (dodatkowa bierność zawodowa: $\beta_i^*(d_i - d)$)	0,05	0,01	0,04	0,21
$P \times n_i \times \gamma_i$ (mln USD)	\$7 781	\$8 911	\$8 700	\$3 179
Σ Łączne straty ekonomiczne (mln USD)	\$28 569			

Tabelę 6 można interpretować w następujący sposób: wydajność osób z niepełnosprawnością stopnia I (lekki, umiarkowany, znaczny, głęboki) jest niższa, niż przeciętna wydajność na rynku pracy, co pokazuje współczynnik wydajności γ_i .

Współczynnik wydajności składa się z trzech komponentów: obniżenia wydajności pracownika ze względu na niepełnosprawność, obniżenia wydajności pracownika ze względu na wyższe bezrobocie i obniżenia wydajności pracownika ze względu na wyższą stopę bierności zawodowej. Obniżenie wydajności na poszczególnych stopniach niepełnosprawności zależy od liczby osób w każdej z grup, współczynnika niepełnosprawności i średniej wydajności pracownika.

Po dodaniu wszystkich strat wydajności na każdym stopniu niepełnosprawności uzyskujemy łączny wynik 28,6 mld USD strat ekonomicznych kanadyjskiego rządu w 2001 roku. Wynik ten jest nieco niższy od tego, który możemy znaleźć w publikacji Mettsa (2000). Oszacował on straty ekonomiczne za 1996 rok na kwotę pomiędzy 33,3 i 47,2 mld USD.

Podsumowując: kolejnym krokiem w kierunku wzbogacenia danych znajdujących się w publikacji Mettsa i Instytutu Roehera będzie rozwijanie bardziej zaawansowanej techniki ekstrapolacji. Metts używa wskaźnika bezrobocia w celu przeniesienia kanadyjskich danych na grunt ogólnoświatowy. Jest to problematyczne zadanie, ponieważ warunki instytucjonalne, socjalne, kulturowe i fizyczne nie są takie same na całym świecie. Inne rozwiązania w postaci wskaźnika zatrudnienia zależnego MOP⁹ lub zmiennych mierzących sytuację gospodarczą w danym państwie, takie jak liczba pracowników o najniższych zarobkach, powinny być rozwijane.

Pomimo tych skutecznych zabiegów, pozyskiwanie informacji dotyczących większej liczby państw, wciąż pozostaje najlepszą metodą: żaden czynnik ekstrapolacji nigdy nie będzie w stanie przenieść danych liczbowych dotyczących niepełnosprawności w Kanadzie na grunt sytuacji ekonomicznej np. Mali.

⁹ Wskaźnik zatrudnienia zależnego jest to wskaźnik, w którym bierze się pod uwagę osoby samozatrudnione oraz pracujące dla nich osoby z nimi spokrewnione, w stosunku do całości zatrudnienia.

2. ANALIZA PRZYPADKÓW

W tej części pracy metodologia opisana powyżej będzie wykorzystana do analizy sytuacji w poszczególnych państwach Azji i Afryki. Państwa te są przedstawione w Tabeli 7. Państwa azjatyckie opisane w badaniu to Chiny, Tajlandia i Wietnam. W Afryce przeanalizowano sytuację w Etiopii, Malawi, Namibii, RPA, Tanzanii, Zambii i Zimbabwie. Tabela 7 przedstawia kluczowe dane liczbowe związane z tymi państwami, które będą potrzebne do późniejszych obliczeń strat ekonomicznych.

Tabela 7: Analiza przypadków – dane w podziale na państwa (2006)

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
	PKB (mln USD)	Osoby w wieku produkcyjnym (15+) (w mln)	Średnia wydajność* (w mln)	Osoby za- trudnione (%)	Osoby bezrobotne (%)**	Osoby bierno (%)
Azja						
Chiny	2 644 681	1 023,32	3 540	73,0	3,8	23,2
Tajlandia	206 338	49,86	5 733	72,2	0,9	26,9
Wietnam	60 999	61,31	1 356	73,4	1,5	25,1
Afryka						
Etiopia	13 315	45,25	389	75,6	4,3	20,1
Malawi	3 164	7,19	554	79,4	8,1	12,5
Namibia	6 566	1,26	13 824	37,7	17,1	45,2
RPA	255 155	32,86	17 091	45,4	16,6	38,0
Tanzania	12 784	21,95	697	83,6	4,5	11,9
Zambia	10 734	6,36	2 430	69,5	8,8	21,7
Zimbabwie	3 418	8,07	609	69,5	4,7	25,8

Źródło:

Kolumna 1: Bank Światowy – Wskaźniki Światowego Rozwoju (WDI);

Kolumny 2, 4, 5, 6: MOP Kluczowe wskaźniki rynku pracy (KILM), 2007b – dane za 2006 rok;

Kolumna 2: ludność w wieku produkcyjnym 15+ (KILM, tabela 2a);

Kolumna 4: liczba osób zatrudnionych podzielona przez liczbę osób w wieku produkcyjnym (KILM, tabela 2a);

Kolumna 5: liczba osób bezrobotnych podzielona przez liczbę osób w wieku produkcyjnym (KILM, tabela 2a i 1);

Kolumna 6: liczba osób biernych zawodowo podzielona przez liczbę osób w wieku produkcyjnym (KILM, tabela 13);

*Obliczone zgodnie z PKB (aktualny kurs USD), podzielone przez liczbę osób w wieku produkcyjnym (15+);

źródło: Bank Światowy (WDI), MOP/KILM;

**Całkowita liczba osób bezrobotnych powstała w wyniku odjęcia osób zatrudnionych od osób aktywnych zawodowo (KILM, tabela 1);

Pierwsza kolumna w Tabeli 7 zawiera (przedstawiony zgodnie z aktualnym kursem USD) PKB za 2006 rok, na podstawie którego będą wyliczone straty ekonomiczne związane z nie-

pełnosprawnością. W kolumnie drugiej znajdziemy informacje na temat ludności w wieku produkcyjnym w danym państwie tzn. osób, które mają 15 lat lub więcej¹⁰. Trzecia kolumna przedstawia wydajność pracowników, która jest przeliczona na PKB danego kraju i podzielona przez liczbę osób zatrudnionych¹¹. Kolumny od 4 do 6 przedstawiają sytuację na rynku pracy z rozróżnieniem na osoby zatrudnione i na osoby bezrobotne lub biernie zawodowo.

Zaskakujące jest to, że wśród państw azjatyckich różnice na rynku pracy są raczej małe; stopa bezrobocia jest przeważnie niska, różnica pomiędzy liczbą osób zatrudnionych i biernych zawodowo (np. emeryci, osoby zniechęcone poszukiwaniem pracy) wynosi $\frac{3}{4}$ / $\frac{1}{4}$. W Afryce natomiast różnice zarówno w wydajności, jak i w sytuacji na rynku pracy są bardzo wyraźne. Namibia i RPA odznaczają się wysoką stopą bezrobocia oraz wysoką wydajnością pracy.

Tabela 8: Dane użyte do analizy przypadków – dane o PKB, rynku pracy (ang. labor market – LM), częstotliwości występowania i stopniu niepełnosprawności

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
	PKB i wydajność	LM dane	Częst. występow. niepełnosp.	LM dane - osoby z niepełnosp.	Stopień niepełnosp.	Stopień niepełnosp. – LM odnośnik
Chiny	2006	2006	2006	2006	Dane z Wietnamu	Model szacunkowy
Tajlandia	2006	2006	2007	2007	Dane z Wietnamu	Model szacunkowy
Wietnam	2006	2006	2006	2006	2006	Model szacunkowy
Etiopia	2006	2006	1994	1994	Dane z Zambii	Model szacunkowy
Malawi *	2006	2006	2004	2004	2004	2004
Namibia *	2006	2006	2003	2003	2003	2003
RPA	2006	2006	2006 **	2006	2006	Model szacunkowy
Tanzania	2006	2006	2002	Dane z Zambii	Dane z Zambii	Model szacunkowy
Zambia *	2006	2006	2006	2006	2006	2006
Zimbabwe *	2006	2006	2003	2003	2003	2003

* Dane na podstawie SINTEF;

** Podane dane liczbowe nie są reprezentatywne; ostatecznie reprezentatywne badanie przeprowadzono w 2001 roku;

¹⁰ Trzeba pamiętać, że w wielu badaniach definicja niepełnosprawności zakłada również maksymalną granicę wiekową, ustalając ją na 59 lub 64 lata. Ponieważ na niepełnosprawność są szczególnie narażeni ludzie starsi, trzeba zawsze dokładnie zdefiniować termin „wiek produkcyjny”.

¹¹ W Tabeli 7 oznacza to: PKB podzielone przez wynik kolumn 2 i 4.

Podczas gdy dane dotyczące makroekonomii i rynku pracy w danym kraju są powszechnie dostępne, znalezienie informacji na temat częstotliwości występowania niepełnosprawności i sytuacji na rynku pracy osób z niepełnosprawnością jest o wiele bardziej problematyczne. Tabela 8 przedstawia przegląd dostępnych danych dotyczących analizowanych państw.

Polą zaciemnione na szaro wskazują na to, że informacja w nich zawarta opiera się na danych źródłowych. Liczba w szarym polu oznacza rok, z którego dana informacja pochodzi. Z wyjątkiem Etiopii do badań użyto rzetelnych i aktualnych informacji. Największe trudności sprawiło rozpoznanie stopnia niepełnosprawności (kolumna 5), a także pozyskanie informacji na temat korelacji niepełnosprawności i rynku pracy dzielonych przez stopień niepełnosprawności (kolumna 6). Końcowe dane liczbowe są bezpośrednim wynikiem następujących czynników: liczba osób z niepełnosprawnością w poszczególnych państwach jest zazwyczaj podana jako łączna wartość bez rozróżnienia na stopień niepełnosprawności. Dostępne dane pozwoliły na przyporządkowanie osobom poszczególnych stopni niepełnosprawności tylko w sześciu państwach (Malawi, Namibia, RPA, Wietnam, Zambia, Zimbabwe), w pozostałych czterech państwach (Chiny, Etiopia, Tanzania, Tajlandia) częstotliwość występowania poszczególnych stopni niepełnosprawności musiała zostać oszacowana. Z powodu odmienności sondaży przeprowadzanych w każdym z tych sześciu państw, nie można było zastosować tego samego algorytmu dla całej tej grupy. Tylko w trzech analizowanych przez SINTEF państwach przeprowadzono takie same sondaże, co pozwoliło na zastosowanie tego samego algorytmu dla tej grupy. W Malawi, kolejnym państwie analizowanym przez SINTEF, użyto zupełnie innej metodologii, aby określić stopień niepełnosprawności poszczególnych osób, więc państwo to znalazło się w następnej grupie. Dane na temat RPA oraz Wietnamu były pełne i pozwoliły oszacować częstotliwość występowania poszczególnych stopni niepełnosprawności. Pomimo kompletności danych, w tych państwach również przeprowadzono odmienne sondaże, więc nie znalazły się one w tej samej grupie¹².

Ponieważ w większości analizowanych państw nie istnieje podział na stopnie niepełnosprawności, nie ma danych dotyczących rynku pracy dla osób z konkretnym stopniem niepełnosprawności. Wyjątkiem są cztery państwa badane przez SINTEF (Malawi, Namibia, Zambia, Zimbabwe) – te dane zostały sporządzone na nowo na potrzeby badania (tworzenie stopni niepełnosprawności). W pozostałych sześciu przypadkach zastosowano liniową metodę oszacowania, aby uzyskać potrzebne informacje. Model jest szczegółowo wytłumaczony na Ryc. 5. Znajdziemy tam przede wszystkim dane dotyczące ogólnej sytuacji na rynku pracy w danym państwie oraz sytuacji osób niepełnosprawnych na rynku pracy. W zależności od tego, jakie metody zostały użyte w danym państwie aby pozyskać informacje, można wysnuć różne wnioski. Jeśli państwo stosuje kryterium „prawidłowego funkcjonowania ciała”, aby zakwalifikować kogoś do kategorii osób z niepełnosprawno-

¹² Dokładny opis, wyjaśniający na jakiej podstawie tworzone poszczególne grupy, znajduje się w Załączniku 1 (str. 86).

ścią, to można przypuszczać, że tylko osoby ze znaczną niepełnosprawnością będą zaliczone do tej grupy. Oznacza to, że w tych przypadkach sytuacja na rynku pracy wśród osób z niepełnosprawnością dotyczy tylko osób ze znaczną niepełnosprawnością, co może posłużyć w dalszym badaniu do oszacowania tych samych informacji związanych z innymi stopniami niepełnosprawności.

Następne części badania szczegółowo prezentują proces obliczenia strat związanych z wykluczeniem osób z niepełnosprawnością z rynku pracy na przykładzie dziesięciu państw. Analiza sytuacji poszczególnych państw skupia się przede wszystkim na technicznych aspektach obliczeń, czyli na wykorzystanych źródłach, trudnościach związanych ze zdefiniowaniem terminu „niepełnosprawność” oraz na tym, jak brakujące dane zastąpiono danymi szacunkowymi itd. Celem tych zabiegów było zwiększenie możliwości stosowania zaprezentowanego modelu w praktyce. Celem pracy nie było przedstawienie obszernych interpretacji i kontekstualizacji wyników – te aspekty będą omówione w przyszłych pracach.

Ryc. 5: Oszacowanie danych liczbowych dotyczących rynku pracy dla osób z różnym stopniem niepełnosprawności

Działanie 1: Oszacowanie stopy zatrudnienia osób z różnym stopniem niepełnosprawności

$$e_i = e + \varepsilon i \quad i \quad \varepsilon = \frac{e_k - e}{k}$$

Dane działanie wskazuje na to, że stopa zatrudnienia grupy osób z niepełnosprawnością stopnia i równa się sumie stopy zatrudnienia osób pełnosprawnych e i czynnika ε pomnożonego przez stopień bezrobocia i czynnik ε jest różnicą pomiędzy stopą zatrudnienia osób pełnosprawnych i osób z niepełnosprawnością stopnia k podzieloną przez niepełnosprawność stopnia k . Stopa bezrobocia oraz stopa bierności zawodowej zostały obliczone analogicznie.

Działanie 2: Oszacowanie stopy bezrobocia dla osób z różnym stopniem niepełnosprawności

$$u_i = u + \varepsilon i \quad i \quad \varepsilon = \frac{u_k - u}{k}$$

Działanie 3: Oszacowanie stopy bierności zawodowej dla osób z różnym stopniem niepełnosprawności

$$d_i = d + \varepsilon i \quad i \quad \varepsilon = \frac{d_k - d}{k}$$

WIETNAM

Sposób obliczania częstotliwości występowania niepełnosprawności w Wietnamie dopiero niedawno uległ istotnym zmianom. Przed 2005 rokiem trzy ministerstwa (Ministerstwo Pracy, Inwalidów i Spraw Socjalnych – MOLISA; Ministerstwo Edukacji i Szkolenia – MOET; Ministerstwo Zdrowia – MOH) zgromadziły dane w celu poprawienia sytuacji osób z niepełnosprawnością w państwie. Generalny Urząd Statystyczny (GSO) nie dysponował oficjalnymi danymi dotyczącymi niepełnosprawności, w rezultacie czego pojawiły się sprzeczne informacje dotyczące tego zjawiska. Dane dotyczące częstotliwości występowania niepełnosprawności mierzonej przez różne organizacje mocno się różniły. Podczas gdy MOLISA oszacowało częstotliwość występowania niepełnosprawności w 1996 roku na 6,3%, według Narodowej Organizacji Badania Zdrowia częstotliwość występowania zjawiska jest znacznie niższa i wynosi 2,9%, pomimo tego, że obydwa badania wykorzystały te same metody, aby zmierzyć niepełnosprawność (Tabela A.1).

W 2005 roku GSO zaczął opracowywać metody pozyskiwania informacji na temat niepełnosprawności w Wietnamie. Przeprowadzono szkolenia wspierane przez Komisję Gospodarczo-Społeczną Narodów Zjednoczonych ds. Azji i Pacyfiku (UNESCAP), Bank Światowy/Washington Group (WB/WG), Holendersko-Wietnamską Komisję Medyczną (MCNV), aby stworzyć jednolity system zbierania danych o niepełnosprawności w oparciu o Międzynarodową Klasyfikację Funkcjonalności, Niepełnosprawności i Zdrowia (ICF) w latach 2005-2010. Pierwszym krokiem było przeprowadzenie sondażu pilotażowego w 2005 roku, a kolejnym włączenie modułu o niepełnosprawności do sondażu dotyczącego warunków życia w Wietnamie (GSO, 2006). Począwszy od 2009 roku Powszechny Spis Ludności będzie uwzględniał pytanie o niepełnosprawność.

Tabela 9: Wietnam – częstotliwość występowania niepełnosprawności, podział ze względu na rodzaj niepełnosprawności (w procentach)

	Łącznie	Wzrokowa	Słuchowa	Intelektualna	Ruchowa	Samoobsługa	Komunikacyjna
Łącznie	15,3	11,2	3,3	4,6	5,9	2,1	2,7
Miasto	17,8	13,8	3,1	4,6	6,1	2,0	2,4
Wieś	14,4	10,2	3,3	4,5	5,8	2,1	2,8
Mężczyzna	13,9	9,9	2,9	3,8	4,5	1,8	2,3
Kobieta	16,6	12,4	3,7	5,3	7,2	2,3	3,1

Źródło: GSO, 2006; dane liczbowe odnoszą się do grupy osób, które odpowiedziały, że mają co najmniej „trochę trudności” z wymienionymi w badaniu czynnościami (widzenie, słyszenie, percepcja, poruszanie się, samoobsługa, komunikacja); ze względu na to, że ludzie mogą mieć trudności z więcej niż jedną czynnością wymienioną w badaniu, suma wartości procentowych jest większa niż liczba katkowita w pierwszej kolumnie.

Wietnamskie badanie standardów życia i standardów mieszkaniowych (VHLSS) jest przeprowadzane co dwa lata i obejmuje 46 000 gospodarstw domowych. Sondaż z 2006 roku włączał rozbudowany moduł o niepełnosprawności z odpowiednio dostosowaną wersją pytań Washington Group (WG). Tabela 9 prezentuje wyniki pogrupowane według rodzaju niepełnosprawności, zgodnie z sondażem WG. Górną granicą wyników jest odpowiedź „pewne/umiarkowane trudności”, a więc dane liczbowe związane z częstotliwością występowania niepełnosprawności są niższe od tych uzyskanych przez MOLISA (6,3%) i Narodowe Badanie Zdrowia Publicznego (NHS) w 2002 roku (2,9%). Ze względu na niższą górną granicę wyników badanie z 2006 roku dokładniej oszacowuje liczbę osób z niepełnosprawnością w Wietnamie. Z tego względu, dane liczbowe z tego badania będą wykorzystane do obliczenia strat ekonomicznych związanych z wykluczeniem osób z niepełnosprawnością z rynku pracy.

Tabela 10: Wietnam – częstotliwość występowania niepełnosprawności, podział ze względu na stopień niepełnosprawności (w procentach)

	Stopień niepełnosprawności				
	Brak niepełnosprawności	Lekki	Umiarkowany	Znaczny	Głęboki
Wszyscy	84,7	3,6	9,1	1,5	1,1
W grupach wiekowych					
0-5	88,1	2,8	7,2	1,0	0,9
6-10	90,4	1,8	6,5	0,8	0,5
11-14	89,2	2,1	7,1	0,9	0,6
15-17	87,6	2,3	8,4	1,1	0,6
18-29	84,7	3,1	10,1	1,1	1,0
30-39	88,2	3,0	6,8	1,1	1,0
40-49	87,0	2,8	8,3	1,0	0,9
50-59	81,6	3,4	12,6	1,6	0,9
60+	80,1	5,7	10,1	2,5	1,6

Rozbieżności w sumach końcowych wynikają z zaokrągleń.

Źródło: VHLSS (GSO 2006).

Jednak, aby obliczyć straty ekonomiczne, są potrzebne bardziej szczegółowe informacje na temat częstotliwości występowania niepełnosprawności oraz stopni niepełnosprawności. Tabela 10 dzieli dane liczbowe związane z częstotliwością występowania niepełnosprawności na grupy ze względu na 4 stopnie niepełnosprawności (lekki,

umiarkowany, znaczny, głęboki) oraz ze względu na wiek. Pozwala to, bazując na liczebności populacji (w 2006 roku wynoszącej 84,1 mln¹³), wyliczyć liczbę osób z niepełnosprawnością w wieku produkcyjnym (15-59), która wynosi około 7 mln (lub 13,92%). W tym: około 1,5 mln to osoby z lekkim stopniem niepełnosprawności, 4,4 mln to osoby z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, 0,6 mln to osoby ze znacznym stopniem niepełnosprawności i 0,5 mln to osoby z głębokim stopniem niepełnosprawności (Tabela 11).

Tabela 11: Wietnam – osoby z niepełnosprawnością w wieku produkcyjnym (15-59 lat), podział ze względu na stopień niepełnosprawności (w mln)

	Stopień niepełnosprawności					
	Łącznie	Brak niepełnosprawności	Lekki	Umiarkowany	Znaczny	Głęboki
15-17	5 735	5 023	134	479	64	35
18-29	18 196	15 419	559	1 838	202	178
30-39	12 806	11 296	379	873	136	122
40-49	8 471	7 373	236	702	87	74
50-59	4 288	3 497	144	541	69	38
15-59 (mln)	49 496	42 607	1 451	4 433	558	446
15-59 (%)	100%	86,1%	2,9%	9,0%	1,1%	0,9%

Rozbieżności w sumach końcowych wynikają z zaokrągleń.

Liczebność populacji za 2006 rok podana w oparciu o spis ludności przeprowadzony w 1999 roku, znajdujący się w archiwach Generalnego Urzędu Statystycznego Wietnamu.

Do wykonania prawidłowej analizy ekonomicznej są potrzebne również dane dotyczące rynku pracy dla osób z niepełnosprawnością. Niestety, żaden z urzędów w Wietnamie nie dysponuje tego typu informacjami. Zgodnie z Państwowym Planem Wspierania Osób z Niepełnosprawnością w okresie 2006-2010 (Rząd Wietnamu, 2006), około 58% osób z niepełnosprawnością pracuje, a 30% poszukuje stałego zatrudnienia. Oznacza to, że pozostałe 12% osób można zdefiniować jako bierne zawodowo (bezrobotni nieposzukujący pracy). Fakt, że stopa bezrobocia wśród osób z niepełnosprawnością jest wyraźnie wyższa niż w całej populacji (Tabela 12), nie jest zaskoczeniem. Niespodzianką jest natomiast niższa stopa bierności zawodowej wśród osób z niepełnosprawnością (12%), w stosunku do stopy bierności zawodowej w całej populacji. Jest to najprawdopodobniej

¹³ Bank Światowy, Wskaźniki Światowego Rozwoju (WDI), DDP Quick Query.

związane z nie do końca jasną granicą pomiędzy bezrobociem i biernością zawodową w Wietnamie (np. ktoś, kto chce znaleźć zatrudnienie, jest przez rząd wietnamski zaliczany do „bezrobotnych”, ale jeśli taka osoba nie zajmuje się aktywnie poszukiwaniem pracy, w oficjalnych statystykach może figurować jako „bierna zawodowo”). Choć dla urzędników dokładne rozróżnienie pomiędzy „bezrobotnym” i „biernym zawodowo” jest ważne ze względu na konieczność znalezienia właściwego programu wsparcia dla każdej z tych grup, te nieścisłości nie wpłyną w żadnym stopniu na obliczenia dotyczące strat ekonomicznych, ponieważ w kalkulacjach nie ma znaczenia, czy dana osoba jest bezrobotna czy bierna zawodowa, jako że obydwie grupy w równym stopniu przyczyniają się do strat.

Tabela 12: Wietnam – status na rynku pracy – cała populacja i osoby z niepełnosprawnością

	Cała populacja		Osoby z niepełnosprawnością	
	mln	%	mln	%
Zatrudnieni	45,00	73,4	4,00	58,0
Bezrobotni	0,95	1,5	2,07	30,0
Bierni zawodowo	15,36	25,1	0,83	12,0

Źródło: dwie kolumny po lewej stronie – dane liczbowe dotyczące rynku pracy, Wietnam; dwie kolumny po prawej stronie – dane liczbowe dotyczące rynku pracy dla osób niepełnosprawnych, Rząd Wietnamu, 2006.

Bardziej znaczącym problemem, jest fakt, że dane liczbowe przedstawione powyżej odnośzą się do wąskiej definicji osoby z niepełnosprawnością przedstawionej przez Ministerstwo Pracy, Inwalidów i Spraw Socjalnych (MOLISA). Według tej definicji, podstawowym kryterium zaliczającym do grupy osób z niepełnosprawnością jest obecność znacznej niepełnosprawności. Oznacza to, że dane liczbowe przedstawione powyżej opisują sytuację na rynku pracy tylko osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności, a nie wszystkich osób z niepełnosprawnością, co wskazuje na potrzebę oszacowania danych dotyczących osób z lekkim, umiarkowanym czy bardzo głębokim stopniem niepełnosprawności. Oszacowanie może być wykonane za pomocą prostego, liniowego modelu ekstrapolacyjnego (Rycina 5). Wyniki są przedstawione w Tabeli 13.

Tabela 13: Wietnam – liczba ludności w wieku produkcyjnym (15-59 lat), podział ze względu na status zatrudnienia i stopień niepełnosprawności (w procentach)

	Osoby z niepełnosprawnością – stopień niepełnosprawności				
	Cała populacja	Lekki*	Umiarkowany*	Znaczny	Głęboki*
Zatrudnieni	73,4	68,3	63,1	58,0	52,9
Bezrobotni	1,5	11,0	20,5	30,0	39,5
Bierni zawodowo	25,1	20,7	16,4	12,0	7,6

* Liczby oszacowane w oparciu o model liniowy opisany na Ryc. 5.

W połączeniu ze stopniami niepełnosprawności (Tabela 11), powyższe szacunkowe dane liczbowe pozwalają na obliczenie strat ekonomicznych związanych z niepełnosprawnością w Wietnamie (Tabela 14). Straty ekonomiczne związane z niepełnosprawnością w tym państwie w 2006 roku wyniosły 1,82 mld USD, co daje 2,99% PKB Wietnamu. Dokładna analiza opierająca się na różnych poziomach potencjalnej wydajności ($\beta_{(min)}$ * i $\beta_{(max)}$ *) wskazuje na straty w zakresie pomiędzy 1,77 a 1,87 mld USD.

Na podstawie powyższego modelu można również wysunąć wnioski dotyczące przyczyn strat ekonomicznych w Wietnamie (Tabela 15). Około dwóch trzecich strat jest związanych z mniejszą wydajnością spowodowaną środowiskiem wykluczającym, tzn. wszystkimi czynnikami, które wpływają na zmniejszenie wydajności zatrudnionych osób z niepełnosprawnością¹⁴. Około jedna trzecia strat jest związana z wyższym bezrobociem i/lub wyższą biernością zawodową osób z niepełnosprawnością. Co więcej, zgodnie z informacjami zawartymi w Tabeli 15, największe straty są związane z osobami o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności. Niewykorzystana kwota 1,221 mln USD może posłużyć rządowi do zwiększenia aktywności zawodowej tej grupy.

¹⁴ Nie można powiedzieć, że zmiana środowiska spowoduje, że wydajność wszystkich osób z niepełnosprawnością skoczy do 100% przeciętnej wydajności. Liczby związane z zależnością wydajności od środowiska są przedstawione w Tabeli 3.

Tabela 14: Wietnam – straty ekonomiczne związane z niepełnosprawnością, podział ze względu na stopień niepełnosprawności (w mln USD)

	Stopień niepełnosprawności			
	Lekki	Umiarkowany	Znaczny	Głęboki
Liczba osób ze stopniem niepełnosprawności w tys. (n_i)	1 452	4 433	558	446
Współczynnik wydajności (γ_i)	0,19	0,20	0,19	0,16
Część I (wykluczające środowisko)	0,14	0,13	0,12	0,11
Część II (dodatkowe bezrobocie)	0,09	0,14	0,13	0,09
Część III (dodatkowa bierność zawodowa)*	-0,04	-0,06	-0,06	-0,04
$P \times n_i \times \gamma_i$ (mln USD)	\$365	\$1 221	\$140	\$95
Σ Łączne straty ekonomiczne (mln USD)	\$1 821			
Σ Min. całkowite straty ekonomiczne związane z niepełnosprawnością	\$1 773			
Σ Maks. całkowite straty ekonomiczne związane z niepełnosprawnością	\$1 869			

* Liczby ujemne są związane z wyższym stopniem bierności zawodowej wśród całej populacji niż wśród osób z niepełnosprawnością; informacje te nie powinny być mylnie interpretowane – osoby z niepełnosprawnością nie obniżają strat ekonomicznych, stanowią raczej przeciwwagę dla stopy bezrobocia, która prawdopodobnie jest za wysoka przez to, że większość osób określana jako bezrobotna jest w rzeczywistości bierna zawodowo. Szczegółowe obliczenia w Załączniku (str. 104-105).

Tabela 15: Wietnam – straty ekonomiczne związane z niepełnosprawnością, podział ze względu na przyczynę strat i stopień niepełnosprawności (w mln USD)

	Stopień niepełnosprawności				
	Lekki	Umiarkowany	Znaczny	Głęboki	Ogółem
Wykluczające środowisko	\$269	\$759	\$88	\$64	\$1 179
Wykluczenie z rynku pracy	\$96	\$463	\$52	\$31	\$642
Ogółem	\$365	\$1 221	\$140	\$95	\$1 821

TAJLANDIA

Informacje dotyczące osób z niepełnosprawnością w Tajlandii zostały zebrane przez tajlandzki Narodowy Urząd Statystyczny (NSO) w Ministerstwie Informacji i Komunikacji Społecznej¹⁵ oraz przez Urząd ds. Osób z Niepełnosprawnością w Ministerstwie Rozwoju i Bezpieczeństwa Narodowego¹⁶. NSO definiuje niepełnosprawność jako „ograniczenie lub niemożność wykonywania podstawowych czynności z powodów zdrowotnych lub choroby trwającej 6 miesięcy i dłużej”. Wyodrębnienie osób z niepełnosprawnością opierało się na pytaniu dotyczącym funkcjonowania organizmu: „Czy ma Pan/Pani problemy zdrowotne lub choroby trwające 6 miesięcy i dłużej lub czy działanie któregoś narządu jest upośledzone?”. Dodatkowo zadawane były dwa pytania dotyczące sprawności fizycznej: „Czy te problemy spowodowały ograniczenia w wykonywaniu codziennych czynności?”. Jeśli tak: „Proszę sprecyzować jakich: jedzenie, kąpiel, mycie twarzy, mycie zębów, ubieranie się, korzystanie z toalety itd.”. Co ciekawe, tylko pierwsze pytanie służy do określenia, czy dana osoba jest niepełnosprawna, ale respondenci, którzy nie zostali zakwalifikowani do grupy osób z niepełnosprawnością, również odpowiadają na kolejną serię pytań. Dlatego też Tabela 17 (poniżej) została podzielona na 4 grupy: (1) osoby z niepełnosprawnością, które nie mają trudności z wykonywaniem codziennych czynności; (2) osoby z niepełnosprawnością, które mają trudności z wykonywaniem codziennych czynności; (3) osoby pełnosprawne, które nie mają trudności z wykonywaniem codziennych czynności; (4) osoby pełnosprawne, które mają trudności z wykonywaniem codziennych czynności.

¹⁵ <http://www.nso.go.th> [dostęp: 01.11.2009].

¹⁶ <http://www.oppd.opp.go.th> [dostęp: 01.11.2009].

Tabela 16: Tajlandia – cała populacja oraz ludność w wieku produkcyjnym (15-64 lata), podział ze względu na status niepełnosprawności

	Populacja (mln)	Osoby z niepełnosprawnością	
		mln	%
Ogółem	65,57	1,87	2,85
Wiek produkcyjny (15-64)	46,12	0,91	1,97

Źródło: dane tajlandzkiego urzędu statystycznego z 2007 roku - sondaż dotyczący niepełnosprawności (nie-dostępny w wersji angielskiej).

Dopiero niedawno urząd statystyczny w Tajlandii opublikował wyniki przeprowadzonego w 2007 roku sondażu dotyczącego niepełnosprawności, które mogą być wykorzystane do obliczenia strat ekonomicznych związanych z niepełnosprawnością w tym kraju. Według sondażu na populację liczącą 65,6 mln osób przypada 1,9 mln osób z niepełnosprawnością (Tabela 16), co stanowi 2,85% całej populacji. Są to dane liczbowe zbliżone do tych, które w 2002 roku przedstawił NHS w Wietnamie. W porównaniu do wietnamskiego sondażu przeprowadzonego w 2006 roku (VHLSS) dane te są niskie, prawdopodobnie ze względu na pytania dotyczące fizycznej sprawności.

Skupiając się na osobach z niepełnosprawnością w wieku produkcyjnym (15-64), uzyskujemy nawet niższe liczby: na około 46 mln Tajlandczyków tylko u 0,9 mln stwierdzono niepełnosprawność (co daje 1,97% całej populacji w wieku produkcyjnym). Dwa pytania dotyczące sprawności fizycznej pozwoliły przyporządkować respondentom odpowiedni stopień niepełnosprawności. Pierwsze pytanie dotyczyło trudności w uczestniczeniu w życiu publicznym (chodzenie do świątyni, kościoła, meczetu, uczestniczenia w ślubach, pogrzebach itp.), a drugie dotyczyło trudności w uczestniczeniu w życiu domowym (wykonywanie obowiązków domowych, zakupy itp.). Możliwe odpowiedzi na te pytania brzmiały: „nie mam żadnych trudności”, „mam nieznaczne trudności/ograniczenia”, „mam duże trudności/ograniczenia” i „nie jestem w stanie tego zrobić”.

Ze względu na to, że wyniki uzyskane w odpowiedzi na oba pytania są porównywalne, można się skupić na pierwszym z nich, prezentowanym w Tabeli 17. Dolną granicą wiekową respondentów odpowiadających na to pytanie było 7 lat. Z odpowiedzi wynika, że w grupie 1,9 mln osób z niepełnosprawnością tylko 0,9 mln ma trudności z uczestniczeniem w życiu publicznym. Liczba respondentów, którzy odpowiedzieli na to pytanie „mam nieznaczne trudności”, „mam duże trudności”, „nie jestem w stanie” była mniej więcej taka sama. Odpowiedzi te mogą być użyte do pogrupowania respondentów według stopnia niepełnosprawności: osoby z lekkim stopniem niepełnosprawności to te, które nie skarżyły się na brak możliwości uczestniczenia w życiu publicznym; ci, którzy stwierdzili, że mają nieznaczne trudności, to osoby z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności; respondenci, którzy przyznali, że mają sporo

trudności, to osoby ze znacznym stopniem niepełnosprawności; a tym, którzy nie są w stanie uczestniczyć w życiu publicznym, przypisano głęboki stopień niepełnosprawności.

Tabela 17: Tajlandia – przyporządkowanie osobom z niepełnosprawnością odpowiednich stopni niepełnosprawności

	Udział w życiu społecznym			
	Ogółem		Osoby z niepełnosprawnością	
	mln	%	mln	%
Ogółem (7+)	58 798		1 859	
Nie	57 892	98,46	1 018	54,77
Tak	905	1,54	841	45,22
Nieznaczne trudności/ograniczenia	338	37,40	296	35,25
Duże trudności/ograniczenia	235	26,00	223	26,56
Nie jest w stanie uczestniczyć	331	36,60	321	38,19
Brak danych	0	0,08	0	0,03

Źródło: dane tajlandzkiego urzędu statystycznego z 2007 roku - sondaż dotyczący niepełnosprawności (nie-dostępny w wersji angielskiej).

Ponieważ sondaż obejmował osoby w wieku powyżej siedmiu lat, dane liczbowe z Tabeli 17 muszą być nieznacznie skorygowane przez odjęcie osób w wieku szkolnym (7-14) oraz emerytów (65+). W Tabeli 18 widzimy dane liczbowe z naniesionymi poprawkami. Przedstawiają one liczebność osób pełnosprawnych w wieku produkcyjnym (46 mln), osób z niepełnosprawnością lekką (197 tys.), umiarkowaną (265 tys.), znaczną (185 tys.) i głęboką (260 tys.).

Informacje dotyczące rynku pracy dla osób z niepełnosprawnością zostały zestawione z informacjami dotyczącymi rynku pracy dla osób pełnosprawnych w Tabeli 19. Różnice są uderzające. Dla przypomnienia: nie ma dostępnych informacji na temat każdego ze stopni niepełnosprawności, dlatego musiały zostać one oszacowane przy użyciu modelu liniowego, który wykorzystano również dla pozyskania danych w Wietnamie. W przypadku Tajlandii można stwierdzić, że dane na temat zatrudnienia osób z niepełnosprawnością odzwierciedlają sytuację na rynku pracy grupy osób z umiarkowaną niepełnosprawnością (Tabela 20).

Tabela 18: Tajlandia – podział osób z niepełnosprawnością ze względu na stopień niepełnosprawności (w mln)

	Populacja 7+	Populacja 7-14 i 65+	Wiek produkcyjny*
Całkowita liczba ludności	58 798	12 677	46 120
Całkowita liczba osób z niepełnosprawnością	1 859	952	907
Osoby z lekką niepełnosprawnością**	954	757	197
Osoby z umiarkowaną, znaczną i głęboką niepełnosprawnością	905	195	710
Umiarkowana	338	73	265
Znaczna	235	51	185
Głęboka	331	71	260

* Dane dotyczące populacji 7+ zostały skorygowane przez odjęcie osób w wieku szkolnym (7-14) oraz emerytów (65+) – w ten sposób uzyskano dane liczbowe dotyczące populacji w wieku produkcyjnym.

** Osoby z niepełnosprawnością, które nie zostały zakwalifikowane do grupy osób z umiarkowaną, znaczną lub głęboką niepełnosprawnością, znalazły się w grupie osób z lekkim stopniem niepełnosprawności.

Tabela 19: Tajlandia – status na rynku pracy – cała populacja i osoby z niepełnosprawnością

	Cała populacja		Osoby z niepełnosprawnością	
	mln	%	mln	%
Zatrudnieni	35,99	72,2	0,64	35,2
Bezrobotni	0,46	0,9	0,49	26,9
Bierni zawodowo	13,41	26,9	0,69	37,9

Źródło: dwie kolumny po lewej stronie – MOP/KILM (2007b); dwie kolumny po prawej stronie – NSO 2007, sondaż dotyczący niepełnosprawności.

W połączeniu ze stopniami niepełnosprawności (Tabela 18), te szacunkowe dane liczbowe pozwalają na obliczenie strat ekonomicznych związanych z niepełnosprawnością w Tajlandii (Tabela 21). Straty te wyniosły 1,42 mld USD w 2007 roku, co daje 0,7% PKB Tajlandii. Szczegółowa analiza wskazuje na straty między 1,3 a 1,5 mld USD – są więc one znacząco mniejsze niż w Wietnamie.

Tabela 20: Tajlandia – liczba ludności w wieku produkcyjnym (15-64 lata), podział ze względu na status zatrudnienia i stopień niepełnosprawności (w procentach)

	Osoby z niepełnosprawnością – stopień niepełnosprawności				
	Cała populacja	Lekki*	Umiarkowany*	Znaczny	Głęboki
Zatrudnieni	72,2	53,7	35,2	16,7	0,0
Bezrobotni	0,9	13,9	26,9	39,8	52,8
Bierni zawodowo	26,9	32,4	37,9	43,5	49,0

* Liczby oszacowane w oparciu o model liniowy opisany na Ryc. 5.

Tabela 21: Tajlandia – straty ekonomiczne związane z niepełnosprawnością, na podstawie danych NSO (w mln USD)

	Stopień niepełnosprawności			
	Lekki	Umiarkowany	Znaczny	Głęboki
Liczba osób ze stopniem niepełnosprawności w tys. (n_i)	197	265	185	260
Współczynnik wydajności (γ_i)	0,28	0,35	0,28	0,18
Część I (wykluczające środowisko)	0,11	0,07	0,03	0,00
Część II (dodatkowe bezrobocie)	0,12	0,19	0,18	0,13
Część III (dodatkowa bierność zawodowa)	0,05	0,08	0,07	0,08
$P \times n_i \times \gamma_i$ (mln USD)	\$320	\$529	\$299	\$269
Σ Łączne straty ekonomiczne (mln USD)	\$1 417			
Σ Min. całkowite straty ekonomiczne związane z niepełnosprawnością	\$1 296			
Σ Maks. całkowite straty ekonomiczne związane z niepełnosprawnością	\$1 539			

Szczegółowe obliczenia w Załączniku (str. 102-103).

Przyczyny strat ekonomicznych są przedstawione w Tabeli 22. Wynika z niej, że główną przyczyną strat ekonomicznych jest słaby dostęp do rynku pracy.

To, czy dane liczbowe dla Wietnamu i Tajlandii mogą być porównywane, nadal pozostaje kwestią sporną, przede wszystkim ze względu na dużą różnicę w częstotliwości występowania niepełnosprawności. Tabela 23 przedstawia potencjalne wyniki obydwu państw przy założeniu, że częstotliwość występowania niepełnosprawności jest taka sama w Wietnamie i Tajlandii. Biorąc pod uwagę to założenie w odniesieniu do badań w Wietnamie, dane dotyczące rynku pracy będą odzwierciedlały sytuację osób ze znacznym (nie umiarkowanym) stopniem niepełnosprawności. W wyniku otrzymujemy znacznie wyższe straty ekonomiczne 9,6 mld USD (4,64% PKB w 2007 roku).

Tabela 22: Tajlandia – straty ekonomiczne związane z niepełnosprawnością, podział ze względu na przyczynę strat i stopień niepełnosprawności, na podstawie danych NSO (w mln USD)

	Stopień niepełnosprawności				
	Lekki	Umiarkowany	Znaczny	Głęboki	Ogółem
Wykluczające środowisko	\$121	\$107	\$35	\$0	\$264
Wykluczenie z rynku pracy	\$199	\$422	\$264	\$269	\$1 154
Ogółem	\$320	\$529	\$299	\$269	\$1 417

Rozbieżności w sumach końcowych wynikają z zaokrągleń.
Szczegółowe obliczenia w Załączniku (str. 102-103).

Tabela 23: Tajlandia – straty ekonomiczne związane z niepełnosprawnością, podział ze względu na przyczynę strat i stopień niepełnosprawności, przy wykorzystaniu częstotliwości występowania niepełnosprawności w Wietnamie (w mln USD)

	Stopień niepełnosprawności				
	Lekki	Umiarkowany	Znaczny	Głęboki	Ogółem
Wykluczające środowisko	\$928	\$2 251	\$210	\$109	\$3 498
Wykluczenie z rynku pracy	\$908	\$4 380	\$496	\$294	\$6 078
Ogółem	\$1 836	\$6 631	\$706	\$403	\$9 576

Rozbieżności w sumach końcowych wynikają z zaokrągleń.
Szczegółowe obliczenia w Załączniku (str. 100-101).

CHINY

W Chinach urzędem zajmującym się pozyskiwaniem informacji na temat osób z niepełnosprawnością jest Chińska Federacja Osób Niepełnosprawnych (CDPF). Co roku organizacja ta gromadzi informacje dotyczące sytuacji osób z niepełnosprawnością na rynku pracy, szczególnie skupiając się na szkoleniach pracowniczych. Dane te służą rozwojowi polityki społecznej oraz przepisów dotyczących osób z niepełnosprawnością. Do badania włącza się osoby w wieku produkcyjnym (mężczyźni: 16-60 lat, kobiety: 16-55 lat) ze wszystkich sektorów zatrudnienia i obszarów geograficznych, w celu pozyskania informacji na temat zatrudnienia, bezrobocia i aktywności zawodowej.

CDPF definiuje osobę z niepełnosprawnością (zgodnie z chińską ustawą o ochronie osób z niepełnosprawnością z 1990 roku) jako „osobę, która cierpi fizycznie lub psychicznie w wyniku nieprawidłowości w budowie ciała lub braku jakiegoś organu i która całkowicie lub częściowo utraciła możliwość wykonywania czynności w sposób postrzegany jako normalny”. Rozpoznanie osób z niepełnosprawnością odbywa się w urzędowy sposób: dana osoba musi mieć zaświadczenie o niepełnosprawności wydawane przez Chińską Republikę Ludową i być w wieku produkcyjnym.

Zgodnie z badaniem pilotażowym przeprowadzonym przez CDPF w 2006 roku, w Chinach jest 82,96 mln osób z niepełnosprawnością. Jest to 6,34% całej populacji (Tabela 26 pokazuje liczbę osób z wyszczególnieniem stopnia niepełnosprawności). Około 42% (34,93 mln) z całkowitej liczby osób z niepełnosprawnością to osoby w wieku produkcyjnym (15-59), 53% jest powyżej 60. roku życia, a 5% jest pomiędzy 0 a 14. rokiem życia. Większość osób z niepełnosprawnością zamieszkuje wioski (75%). W oparciu o te informacje można wyliczyć częstotliwość występowania niepełnosprawności wśród osób w wieku produkcyjnym – wynosi ona 3,3%.

Tabela 24: Chiny – osoby z niepełnosprawnością, podział ze względu na rodzaj niepełnosprawności (2006)

Rodzaj niepełnosprawności	Ludność (mln)	Procent całości
Sprzężona	13,52	16,3
Wzrokowa	12,33	14,9
Słuchowa	20,04	24,2
Komunikacyjna	1,27	1,5
Fizyczna	24,12	29,1
Intelektualna	5,54	6,7
Psychiczna	6,14	7,4

Źródło: CDPF (2006).

Obecna sytuacja na rynku pracy dla osób z niepełnosprawnością w Chinach jest przedstawiona w Tabeli 25. Krajowe badanie pilotażowe dotyczące osób z niepełnosprawnością przeprowadzone w 2006 roku rozróżniło zatrudnienie w mieście i na terenach wiejskich. Większość pracujących osób z niepełnosprawnością zamieszkuje tereny wiejskie (98%) i tylko niewielka część mieszka w miastach (2%). Jest to zaskakujące, ponieważ 25% wszystkich osób z niepełnosprawnością mieszka w miastach. Około 1,4 mln osób z niepełnosprawnością jest bezrobotna.

Tabela 25: Chiny – status zatrudnienia osób z niepełnosprawnością w wieku 15+ (2006)

	mln	%
Wiek produkcyjny (15+)	34 930	100
Zatrudnieni	17 083	48,9
...w miastach	362	1
...na terenach wiejskich	16 721	47,9
Bezrobotni	1 396	4,0
Bierni zawodowo	16 451	47,1

Źródło: CDPF (2006).

Tabela 26 porównuje sytuację na rynku pracy osób z niepełnosprawnością oraz osób pełnosprawnych. Szczególnie duża jest różnica w stopie bierności zawodowej, podczas gdy stopa bezrobocia dla obu grup jest porównywalna. Może to być związane z płynną granicą między biernością zawodową i bezrobociem, szczególnie w przypadku osób z niepełnosprawnością. Nie jest to jednak czynnik mogący zaburzyć wyniki tego badania, ponieważ nie rozróżnia ono bezrobocia i bierności zawodowej.

Tabela 26: Chiny – status na rynku pracy – cała populacja i osoby z niepełnosprawnością w wieku 15+ (2006)

	Cała populacja		Osoby z niepełnosprawnością	
	mln	%	mln	%
Zatrudnieni	747,18	73,0	17,08	48,9
Bezrobotni	38,55	3,8	1,40	4,0
Bierni zawodowo	237,59	23,2	16,45	47,1

Źródło: dwie kolumny po lewej stronie – MOP/KILM (2007b); dwie kolumny po prawej stronie – CDPF (2006).

W Chinach częstotliwość występowania niepełnosprawności jest niższa niż w państwach przedstawionych wcześniej (Tajlandia i Wietnam). Nie ma danych pozwalających przyporządkować osobom z niepełnosprawnością odpowiednich stopni niepełnosprawności, nie ma więc możliwości przeanalizowania sytuacji osób z różnymi stopniami niepełnosprawności na rynku pracy. Z tego powodu te dane liczbowe muszą być oszacowane.

W celu wykonania tych obliczeń musimy przyjąć dwa podejścia. Pierwsze opiera się na oficjalnej liczbie osób z niepełnosprawnością w wieku produkcyjnym, wynoszącej 34,93 mln, oraz na przypuszczeniu, że liczba osób z niepełnosprawnością każdego stopnia jest w Chinach porównywalna do sytuacji w Wietnamie. Drugie podejście opiera się na przypuszczeniu, że częstotliwość występowania niepełnosprawności w Chinach jest wyższa niż ta przedstawiona przez CDPF. Przypuszczenie to jest w pełni uzasadnione, jeśli weźmiemy pod uwagę fakt, że kryterium użytym przez CDPF było fizyczne niedomaganie, potwierdzone zaświadczeniem o niepełnosprawności. Przyjmując to samo kryterium w Tajlandii, uzyskamy stosunkowo niską częstotliwość występowania niepełnosprawności. Drugie działanie będzie więc bazowało na częstotliwości występowania niepełnosprawności zmierzonej w Wietnamie zgodnie ze standardami ICF, w oparciu o założenie, że wartości te są takie same jak chińskie.

Tabela 27: Chiny – ludność w wieku produkcyjnym (15+), podział ze względu na status na rynku pracy i stopień niepełnosprawności (w procentach)

	Osoby z niepełnosprawnością – stopień niepełnosprawności				
	Cała populacja	Lekki*	Umiarkowany*	Znaczny	Głęboki*
Zatrudnieni	73,0	61,0	48,9	36,8	24,8
Bezrobotni	3,8	3,9	4,0	4,1	4,2
Bierni zawodowo	23,2	35,2	47,1	59,0	71,0

* Liczby oszacowane w oparciu o model liniowy opisany na Ryc. 5.

W Tabeli 27 przedstawione są szacunkowe dane liczbowe związane z zatrudnieniem, bezrobociem i biernością zawodową w Chinach wyliczone za pomocą modelu liniowego przedstawionego na Ryc. 5. Według założenia, zsumowane dane liczbowe dotyczące osób z niepełnosprawnością na rynku pracy, odzwierciedlają sytuację osób z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności. Dane dotyczące osób z lekkim, znacznym i głębokim stopniem niepełnosprawności zostały oszacowane przy pomocy modelu liniowego.

Tabela 28 zawiera informacje na temat strat ekonomicznych związanych z niepełnosprawnością w Chinach uzyskanych w oparciu o oficjalne dane dotyczące częstotliwości występowania niepełnosprawności opublikowane przez CDPF podzielone przez stopień niepełnosprawności,

przy użyciu danych z badań w Wietnamie. Daje to 32,1 mld USD strat, czyli 1,2% chińskiego PKB za 2006 rok. Zgodnie z informacjami w Tabeli 29, około 12 mld USD strat jest spowodowanych wykluczającym środowiskiem, a 20 mld USD strat jest związanych z wyższą stopą bezrobocia i bierności zawodowej.

Tabela 28: Chiny – straty ekonomiczne związane z niepełnosprawnością, podział ze względu na stopień niepełnosprawności, w oparciu o dane CDPF (w mln USD)

	Stopień niepełnosprawności			
	Lekki	Umiarkowany	Znaczny	Głęboki
Liczba osób ze stopniem niepełnosprawności w tys. (n_i)	7 360	22 478	2 829	2 264
Współczynnik wydajności (γ_i)	0,24	0,28	0,24	0,17
Część I (wykluczające środowisko)	0,12	0,10	0,07	0,05
Część II (dodatkowe bezrobocie)	0,00	0,00	0,00	0,00
Część III (dodatkowa bierność zawodowa)	0,11	0,18	0,16	0,12
$P \times n_i \times \gamma_i$ (mln USD)	\$6 160	\$22 171	\$2 367	\$1 363
Σ Łączne straty ekonomiczne (mln USD)	\$32 062			
Σ Min. całkowite straty ekonomiczne związane z niepełnosprawnością	\$30 571			
Σ Maks. całkowite straty ekonomiczne związane z niepełnosprawnością	\$33 552			

Szczegółowe obliczenia w Załączniku (str. 98-99).

Tabela 30 przedstawia straty ekonomiczne związane z niepełnosprawnością w Chinach w oparciu o częstotliwość występowania niepełnosprawności zmierzoną w Wietnamie zgodnie z wytycznymi ICF. Straty ekonomiczne są widocznie wyższe, wynoszą 111,7 mld USD, co daje 3% PKB.

Tabela 29: Chiny – straty ekonomiczne związane z niepełnosprawnością, podział ze względu na przyczynę i stopień niepełnosprawności, na podstawie danych CDPF (w mln USD)

	Stopień niepełnosprawności				
	Lekki*	Umiarkowany*	Znaczny	Głęboki*	Ogółem
Wykluczające środowisko	\$3 176	\$7 781	\$738	\$397	\$12 092
Wykluczenie z rynku pracy	\$2 984	\$14 390	\$1 630	\$966	\$19 970
Ogółem	\$6 160	\$22 171	\$2 367	\$1 363	\$32 062

Różnice w sumach końcowych wynikają z zaokrągleń.

* Obliczone na podstawie modelu liniowego.

Tabela 30: Chiny – straty ekonomiczne związane z niepełnosprawnością, podział ze względu na przyczynę i stopień niepełnosprawności, przy wykorzystaniu częstotliwości występowania niepełnosprawności w Wietnamie (w mln USD)

	Stopień niepełnosprawności				
	Lekki*	Umiarkowany*	Znaczny	Głęboki*	Ogółem
Wykluczające środowisko	\$13 803	\$36 941	\$3 992	\$2 669	\$57 406
Wykluczenie z rynku pracy	\$8 112	\$39 119	\$4 430	\$2 626	\$54 287
Ogółem	\$21 915	\$76 060	\$8 422	\$5 296	\$111 693

*Obliczone na podstawie modelu liniowego.

Różnice w sumach końcowych wynikają z zaokrągleń.

Szczegółowe obliczenia w Załączniku (str. 96-97).

MALAWI

W Malawi przeprowadzono niewiele badań dotyczących niepełnosprawności. W 1983 roku Narodowy Urząd Statystyczny (NSO) przeprowadził sondaż, aby oszacować częstotliwość występowania niepełnosprawności i sporządzić demograficzną oraz socjoekonomiczną charakterystykę osób z niepełnosprawnością, a także przyporządkować im odpowiedni rodzaj i stopień niepełnosprawności. Według badania, osoby z niepełnosprawnością stanowiły 2,9% całej po-

populacji Malawi. Kolejny sondaż NSO przeprowadził w 1993 roku, a osoby z niepełnosprawnością stanowiły wtedy 2% całej populacji kraju. W 1998 roku przeprowadzono powszechny spis ludności, który jednak nie zawierał pytań o osoby z niepełnosprawnością w poszczególnych gospodarstwach domowych.

SINTEF Health Research przeprowadził bardziej aktualny i dokładniejszy sondaż dotyczący niepełnosprawności w Malawi w oparciu o definicję niepełnosprawności ustaloną w ramach ICF¹⁷. W sondażu wzięło udział, w ramach grupy reprezentatywnej, 1521 gospodarstw domowych, w których mieszka przynajmniej jedna osoba z niepełnosprawnością i, w ramach grupy kontrolnej, 1537 gospodarstw domowych zamieszkałych tylko przez osoby pełnosprawne.

Tabela 31: Malawi – wielkość próby w badaniu niepełnosprawności

	Gospodarstwa domowe	Liczba osób	Osoby z niepełnosprawnością
Gospodarstwa domowe, w których jest osoba z niepełnosprawnością	1 521	8 038	1 579
Gospodarstwa domowe, w których nie ma osoby z niepełnosprawnością (grupa kontrolna)	1 537	7 326	44
Ogółem	3 058	15 364	1 623

Źródło: Loeb i Eide (2004), str. 78.

Badanie SINTEF dostarczyło obszernych informacji dotyczących zatrudnienia, ogólnych warunków życia osób z niepełnosprawnością oraz stopnia i przyczyn niepełnosprawności w Malawi. Informacje na temat zatrudnienia oraz warunków życia obejmowały porównanie danych dotyczących stóp bezrobocia, edukacji i umiejętności, miesięcznych zarobków, przychodu i wydatków poszczególnych gospodarstw domowych oraz posiadanego przez nie majątku. Informacje na temat niepełnosprawności obejmowały przekrojowe dane na temat wieku, stopnia niepełnosprawności, rozkładu niepełnosprawności (z uwzględnieniem wieku, miejsca zamieszkania, płci), przyczyn niepełnosprawności oraz dane na temat dostępności i korzystania z usług służb socjalnych i pomocniczych.

Tabela 32 przedstawia stopy bezrobocia w Malawi wśród osób z niepełnosprawnością w wieku produkcyjnym, czyli od 16. do 65. roku życia. Zgodnie z informacjami zawartymi

w tabeli poziom bezrobocia w Malawi jest bardzo wysoki. Różnice w zatrudnieniu osób z niepełnosprawnością i osób pełnosprawnych nie wydają się duże, chociaż są bardzo ważne ze statystycznego punktu widzenia (Loeb i Eide, 2004, str. 91).

Aby pogrupować respondentów według stopnia niepełnosprawności zadawano pytania o sprawność fizyczną i umysłową. Podstawowym zadaniem było określenie, w jakim stopniu respondent jest samodzielny poprzez pytania: „Jak wiele trudności sprawia Pani/Panu wykonanie czynności X bez niczyjej pomocy?”. Kolejne pytanie miało na celu pozyskanie informacji na temat wykonywania codziennych czynności w środowisku domowym i brzmiało: „Czy ma Pan/Pani trudności z wykonywaniem codziennych czynności w środowisku domowym?”.

Na potrzeby tego badania SINTEF powtórnie przeanalizował dane dotyczące Malawi, aby wyselekcjonować informacje niezbędne do obliczenia strat związanych z niepełnosprawnością. SINTEF zaczął od pogrupowania informacji zgodnie ze stopniem niepełnosprawności przy użyciu algorytmu zaprezentowanego w Części 1.

Tabela 32: Malawi – dane dotyczące rynku pracy, podział ze względu na stopień niepełnosprawności (w procentach)

	Niepełnosprawny	Pełnosprawny	Łącznie
Pracujący lub z zamiarem powrotu do pracy	42,3	46,7	46,2
Bezrobotny lub bierny zawodowo	57,7	53,2	53,8

Źródło: Loeb i Eide (2004), str. 91.

Tabela 33 prezentuje wyniki po pogrupowaniu respondentów zgodnie ze stopniem niepełnosprawności. Ogólna częstotliwość występowania niepełnosprawności wynosi 11,9%. Co ciekawe, grupa osób z głębokim stopniem niepełnosprawności jest najliczniejsza. Oznacza to, że 8,3% respondentów (we wszystkich grupach wiekowych) odpowiedziało: „tak, często” na pytanie o trudności z wykonywaniem codziennych czynności i: „tak, dosyć dużo” na pytanie, czy potrzebują pomocy w wykonywaniu codziennych czynności. Te dane liczbowe wydają się bardzo wysokie. W celu ich weryfikacji powinno zostać przeprowadzone kolejne badanie (również w Namibii i Zimbabwie liczba osób z głębokim stopniem niepełnosprawności jest bardzo wysoka).

W Tabeli 34 dane liczbowe związane z rynkiem pracy zostały zestawione z częstotliwością występowania bezrobocia. Zgodnie z przypuszczeniami, im większy stopień bezrobocia, tym mniejsza stopa zatrudnienia: podczas gdy 60% osób z lekką niepełnosprawnością jest zatrudnionych, pracujących osób z głęboką niepełnosprawnością jest tylko 38%. Niepokoi sytuacja osób

¹⁷ <http://www.sintef.no> [dostęp: 01.11.2009].

pełnosprawnych na rynku pracy, która jest porównywalna do sytuacji osób ze znaczną niepełnosprawnością i gorsza od sytuacji osób z lekkim i umiarkowanym stopniem niepełnosprawności.

Tabela 33: Malawi – ludność w wieku produkcyjnym (15-64 lata), podział ze względu na status oraz stopień niepełnosprawności

Stopień niepełnosprawności	mln	%
Pełnosprawny	6 342	88,1
Niepełnosprawny	856	11,9
Lekki	43	0,6
Umiarkowany	108	1,5
Znaczny	108	1,5
Głęboki	597	8,3
Łącznie	7 198	100,0

Źródło: Obliczenia wykonane przez SINTEF na potrzeby badania w oparciu o: Loeb i Eide (2004).

Tabela 34: Malawi – ludność w wieku produkcyjnym (15-64 lata), podział ze względu na status zatrudnienia i stopień niepełnosprawności (w procentach)

	Stopień niepełnosprawności				
	Brak niepełnosprawności	Lekki	Umiarkowany	Znaczny	Głęboki
Zatrudniony	46,5	60,0	54,3	46,7	38,4
Bezrobotny/ bierny zawodowo	53,5	40,0	45,7	53,3	61,6

Źródło: Obliczenia wykonane przez SINTEF na potrzeby badania w oparciu o: Loeb i Eide (2004).

Ten stan rzeczy można wyjaśnić na kilka sposobów. Jednym z nich jest brak powiązania pomiędzy lekkim/umiarkowanym stopniem niepełnosprawności i zatrudnieniem osób z niepełnosprawnością w Malawi, ponieważ większość miejsc pracy znajduje się w tzw. szarej strefie, gdzie niewielki stopień niepełnosprawności nie jest przeszkodą w podjęciu pracy (pod znakiem zapytania stoi jedynie stopień wydajności pracy). Kolejnym wyjaśnieniem mogą być specjalne szkolenia oferowane tylko osobom z niepełnosprawnością, które umożliwiają im zdobycie nowych umiejętności i doświadczeń. Warto byłoby też sprawdzić, czy metoda oszacowania zatrudnienia osób z niepełnosprawnością i osób pełnosprawnych zastosowana przez SINTEF, daje wiarygodne wyniki, ponieważ różnice pomiędzy danymi na temat rynku pracy uzyskanymi przez SINTEF i MOP są bardzo znaczące: SINTEF

oszacowuje stopę zatrudnienia na 46,5%, MOP/KILM na 79,4% w tym samym roku. Aby zbadać te różnice, przedstawiamy poniższe obliczenia, bazujące zarówno na danych MOP, jak i SINTEF. Połączenie danych z dwóch badań wydaje się bardzo dobrym pomysłem, ponieważ wersja SINTEF jest bardziej spójna, a wersja MOP zawiera wiarygodniejsze dane liczbowe dotyczące całkowitego zatrudnienia, bezrobocia i bierności zawodowej.

Tabela 35: Malawi – straty ekonomiczne związane z niepełnosprawnością, podział ze względu na stopień niepełnosprawności, na podstawie danych MOP (w mln USD)

	Stopień niepełnosprawności			
	Lekki	Umiarkowany	Znaczny	Głęboki
Liczba osób ze stopniem niepełnosprawności w tys. (n_i)	43	108	108	597
Współczynnik wydajności (γ_i)	0,30	0,30	0,24	0,18
Część I (wykluczające środowisko)	0,12	0,11	0,09	0,08
Część II (dodatkowe bezrobocie)	0,18	0,19	0,15	0,10
$P \times n_i \times \gamma_i$ (mln USD)	\$7	\$18	\$14	\$59
Σ Łączne straty ekonomiczne (mln USD)	\$99			
Σ Min. całkowite straty ekonomiczne związane z niepełnosprawnością	\$90			
Σ Maks. całkowite straty ekonomiczne związane z niepełnosprawnością	\$107			

Szczegółowe obliczenia w Załączniku (str. 108-109).

Straty ekonomiczne związane z wykluczeniem osób z niepełnosprawnością z rynku pracy są przedstawione w Tabelach 35 i 36, oficjalne dane liczbowe MOP dotyczące stopy bezrobocia/bierności zawodowej zostały użyte, aby oszacować liczbę osób pełnosprawnych. Straty ekonomiczne wyniosły łącznie 99 mln USD, co daje 3,12% PKB (szczegółowa analiza wskazuje na straty 2,84 – 3,4%). Zgodnie z przypuszczeniami największe straty są związane z osobami z głębokim stopniem niepełnosprawności. Straty ekonomiczne rozkładają się równomiernie ze względu na wykluczające środowisko oraz wyższą stopę bezrobocia/bierności zawodowej.

Tabela 36: Malawi – straty ekonomiczne związane z niepełnosprawnością, podział ze względu na przyczynę strat i stopień niepełnosprawności, na podstawie danych MOP (w mln USD)

	Stopień niepełnosprawności				
	Lekki	Umiarkowany	Znaczny	Głęboki	Ogółem
Wykluczające środowisko	\$3	\$6	\$6	\$25	\$40
Wykluczenie z rynku pracy	\$4	\$11	\$9	\$34	\$58
Ogółem	\$7	\$18	\$14	\$59	\$99

Rozbieżności w sumach końcowych wynikają z zaokrągleń.
Szczegółowe obliczenia w Załączniku (str. 108-109).

Tabela 37 przedstawia wyniki określające szacunkowe dane liczbowe dotyczące zatrudnienia, bierności zawodowej i bezrobocia uzyskane przy użyciu danych SINTEF i przy pominięciu oficjalnych danych MOP. Ponieważ różnice w danych zaprezentowanych przez MOP i SINTEF są bardzo wyraźne, straty ekonomiczne obliczone tylko na podstawie danych SINTEF znacznie odbiegają od tych obliczonych na podstawie danych MOP. Łączna wartość strat ekonomicznych obliczona na podstawie danych MOP wynosi 40 mln USD, co daje 1,25% PKB (szczegółowa analiza wskazuje na straty w przedziale 1,22 – 1,28%).

Tabela 37: Malawi – straty ekonomiczne związane z niepełnosprawnością, podział ze względu na przyczynę i stopień niepełnosprawności na podstawie danych SINTEF (w mln USD)

	Stopień niepełnosprawności				
	Lekki	Umiarkowany	Znaczny	Głęboki	Ogółem
Wykluczające środowisko	\$3	\$6	\$6	\$25	\$40
Wykluczenie z rynku pracy	-\$3	-\$4	\$0	\$6	-\$1
Ogółem	\$0	\$3	\$5	\$32	\$40

Rozbieżności w sumach końcowych wynikają z zaokrągleń.
Szczegółowe obliczenia w Załączniku (str. 110-111).

NAMIBIA

W latach 2001/2002, SINTEF Health Research we współpracy z Uniwersytetem Namibii i Ministerstwem Resocjalizacji i Zdrowia przeprowadził sondaż dotyczący niepełnosprawności (Eide et al. 2003b). Sondaż był skonstruowany podobnie do tego wykorzystanego w Malawi i dlatego nie będzie tutaj omawiany.

Tabela 38: Namibia – ludność w wieku produkcyjnym (15–64 lata), podział ze względu na status i stopień niepełnosprawności

Stopień niepełnosprawności	mln	%
Pełnosprawny	1 098	87,1
Niepełnosprawny	163	12,9
Lekki	1	0,1
Umiarkowany	40	3,2
Znaczny	18	1,4
Głęboki	103	8,2
Łącznie	1 261	100,0

Źródło: obliczenia SINTEF na potrzeby tego badania, w oparciu o: Eide et al. (2003b).

Tabela 39: Namibia – ludność w wieku produkcyjnym (15-64 lata), podział ze względu na status zatrudnienia, status pełnosprawny/niepełnosprawny, stopień niepełnosprawności (w procentach)

	Stopień niepełnosprawności				
	Brak niepełnosprawności	Lekki	Umiarkowany	Znaczny	Głęboki
Zatrudniony	26,8	15,4	11,8	15,5	8,7
Bezrobotny/bierny zawodowo	73,2	84,6	88,2	84,5	91,3

Źródło: Obliczenia SINTEF na potrzeby tego badania, w oparciu o: Eide et al. (2003b).

W 2008 roku na prośbę MOP, SINTEF powtórnie przeanalizował dane z sondażu na potrzeby tego badania. Tabele 38 i 39 przedstawiają częstotliwość występowania niepełnosprawności w powiązaniu z informacjami na temat rynku pracy. Łączna częstotliwość występowania niepełnosprawności w Namibii wynosi 12,9% i co ciekawe większość osób

z niepełnosprawnością znalazło się w grupie osób z głębokim stopniem niepełnosprawności. To samo zjawisko możemy zaobserwować w Malawi (8,3% – Tabela 33) i Zimbabwie (5,9% – Tabela 48), czyli w państwach, w których do przyporządkowania respondentom odpowiedniego stopnia niepełnosprawności został wykorzystany ten sam algorytm. W Zambii, czwartym państwie analizowanym przez SINTEF, wykorzystano inną metodę przyporządkowywania stopni niepełnosprawności, zgodnie z którą zdecydowana większość respondentów trafiła do grupy osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności (9,3%), a nie do grupy osób z głębokim stopniem niepełnosprawności, w której znalazło się tylko 2,8% respondentów, co pokazuje Tabela 43 poniżej. Oznacza to, że granica pomiędzy stopniami niepełnosprawności jest często płynna i w dużym stopniu zależy od definicji.

Tabela 40: Namibia – straty ekonomiczne związane z niepełnosprawnością, podział ze względu na stopień niepełnosprawności, na podstawie danych MOP (w mln USD)

	Stopień niepełnosprawności			
	Lekki	Umiarkowany	Znaczny	Głęboki
Liczba osób ze stopniem niepełnosprawności w tys. (n_i)	1 260	40 320	17 640	103 320
Współczynnik wydajności (γ_i)	0,24	0,22	0,13	0,09
Część I (wykluczające środowisko)	0,03	0,02	0,03	0,02
Część II (dodatkowe bezrobocie)	0,21	0,19	0,10	0,07
$P \times n_i \times \gamma_i$ (mln USD)	\$4	\$121	\$32	\$128
Σ Łączne straty ekonomiczne (mln USD)	\$286			
Σ Min. całkowite straty ekonomiczne związane z niepełnosprawnością	\$255			
Σ Maks. całkowite straty ekonomiczne związane z niepełnosprawnością	\$317			

Szczegółowe obliczenia w Załączniku (str. 112-113).

Zgodnie z przypuszczeniami, sytuacja osób z różnymi stopniami niepełnosprawności na rynku pracy jest gorsza od sytuacji osób pełnosprawnych, bez względu na to, czy do pomiaru użyjemy liczb dotyczących osób pełnosprawnych prezentowanych przez SINTEF, czy też oficjalnych danych MOP. Podczas gdy stopa bezrobocia/bierności zawodowej wśród

osób pełnosprawnych jest już zaskakująco wysoka (73,2% – Tabela 39), tylko jedna na 10 osób z głębokim stopniem niepełnosprawności jest zatrudniona.

Tabela 41: Namibia – straty ekonomiczne związane z niepełnosprawnością, podział ze względu na przyczynę strat i stopień niepełnosprawności, na podstawie danych MOP (w mln USD)

	Stopień niepełnosprawności				
	Lekki	Umiarkowany	Znaczny	Głęboki	Ogółem
Wykluczające środowisko	\$1	\$13	\$8	\$25	\$46
Wykluczenie z rynku pracy	\$4	\$108	\$24	\$104	\$240
Ogółem	\$4	\$121	\$32	\$128	\$286

Rozbieżności w sumach końcowych wynikają z zaokrągleń.

Tabela 42: Namibia – straty ekonomiczne związane z niepełnosprawnością, podział ze względu na przyczynę strat i stopień niepełnosprawności, w oparciu o dane SINTEF (w mln USD)

	Stopień niepełnosprawności				
	Lekki	Umiarkowany	Znaczny	Głęboki	Ogółem
Wykluczające środowisko	\$1	\$13	\$8	\$25	\$46
Wykluczenie z rynku pracy	\$2	\$54	\$10	\$57	\$122
Ogółem	\$2	\$67	\$18	\$82	\$168

Rozbieżności w sumach końcowych wynikają z zaokrągleń.

Szczegółowe obliczenia w Załączniku (str. 114-115).

Konsekwencje ekonomiczne zostały zaprezentowane z Tabelach 40 i 41 – aby określić liczbę osób pełnosprawnych wykorzystano tu oficjalne dane liczbowe dotyczące bezrobocia/bierności zawodowej zebrane przez MOP. Łączne straty ekonomiczne wynoszą 286 mln USD, co daje 4,35% PKB (szczegółowa analiza wskazuje na wartość procentową w przedziale 3,89 – 4,82%). Zgodnie z przypuszczeniami największe straty są związane z grupą osób z głębokim stopniem niepełnosprawności, a straty spowodowane wykluczeniem z rynku pracy są pięciokrotnie wyższe niż straty spowodowane przez niesprzyjające środowisko.

W Tabeli 42 do zmierzenia zatrudnienia, bierności zawodowej i bezrobocia użyto danych zaprezentowanych przez SINTEF, a nie MOP. W zależności od tego, na danych której organizacji bazujemy, uzyskamy nieco inną wartość strat ekonomicznych: według SINTEF łączna wartość strat ekonomicznych wynosi 168 mln USD, co daje 2,56% PKB (szczegółowa analiza wskazuje na wartość procentową w przedziale 2,31 – 2,8%).

ZAMBIA

Badania przeprowadzone przez SINTEF w Zambii dostarczają najbardziej aktualnych danych spośród grupy czterech zbadanych państw, w szczególności dotyczy to danych o częstotliwości występowania niepełnosprawności oraz wpływie niepełnosprawności na warunki życiowe. Badanie zostało przeprowadzone we współpracy z Norweską Federacją Organizacji na rzecz Osób Niepełnosprawnych (FFO), Zambijską Federacją Osób z Niepełnosprawnością (ZAFOD), Instytutem Badań Ekonomiczno-Społecznych (INESOR) i Centralnym Urzędem Statystycznym (CSO) w Zambii (Eide i Loeb, 2006). Pytania w sondażu były bardzo podobne do tych wykorzystanych w sondażach przeprowadzonych w Malawi, Namibii i Zimbabwie. Jego autorzy podkreślają, że korzystając z wcześniejszych doświadczeń, doprecyzowali go, przez co dane uzyskane w Zambii są najbardziej wartościowe.

Tabela 43 przedstawia dane liczbowe związane z częstotliwością występowania niepełnosprawności w Zambii pogrupowane ze względu na stopień niepełnosprawności. Trzeba podkreślić, że Zambia jest jedynym spośród badanych przez SINTEF państw, gdzie do zmierzenia niepełnosprawności wykorzystano pytania opracowane przez Washington Group¹⁸. Częstotliwość występowania niepełnosprawności w Zambii jest wyraźnie wyższa niż w Malawi (11,9%), Namibii (12,9%) i Zimbabwie (10,9%). Nowy zestaw pytań wymagał opracowania nowego algorytmu, aby przyporządkować respondentom odpowiednie stopnie niepełnosprawności. Uzyskane wyniki wydają się tendencyjne, ponieważ większość osób została zakwalifikowana jako osoby ze znacznym i głębokim stopniem niepełnosprawności, podczas gdy bardzo niewielu respondentów zostało określonych jako osoby z umiarkowaną niepełnosprawnością.

W związku z tym w przyszłości muszą być przeprowadzone badania mające na celu rozwnięcie i ujednoczenie algorytmów grupujących.

Tabela 44 przedstawia sytuację osób z niepełnosprawnością na rynku pracy w Zambii. Oczywiście jest, że pogarsza się ona wraz ze wzrostem stopnia niepełnosprawności: podczas gdy 62,5% osób z lekką niepełnosprawnością pracuje, tylko 25,3% osób z głębokim stopniem niepełnosprawności znajduje zatrudnienie.

¹⁸ Więcej informacji na temat wpływu metod obliczeniowych na uzyskiwane wyniki dotyczące częstotliwości występowania niepełnosprawności w Załączniku 1 (str. 86).

Tabela 43: Zambia – ludność w wieku produkcyjnym (15-64 lata), podział ze względu na status pełnosprawny/niepełnosprawny oraz stopień niepełnosprawności

Stopień niepełnosprawności	mln	%
Pełnosprawny	5 295	83,3
Niepełnosprawny	1 066	16,8
Lekki	259	4,1
Umiarkowany	43	0,7
Znaczny	592	9,3
Głęboki	173	2,8
Łącznie	6 360	100,0

Rozbieżności w sumach końcowych wynikają z zaokrągleń.

Źródło: obliczenia SINTEF na potrzeby tego badania w oparciu o: Eide i Loeb (2006).

Tabela 44: Zambia – ludność w wieku produkcyjnym (15-64 lata), podział ze względu na status zatrudnienia oraz stopień niepełnosprawności (w procentach)

	Stopień niepełnosprawności				
	Brak niepełnosprawności	Lekki	Umiarkowany	Znaczny	Głęboki
Zatrudniony	53,7	62,5	56,1	44,9	25,3
Bezrobotny/bierny zawodowo	46,3	37,5	43,9	55,1	74,8

Rozbieżności w sumach końcowych wynikają z zaokrągleń.

Źródło: obliczenia SINTEF na potrzeby tego badania w oparciu o: Eide i Loeb (2006).

Niezrozumiałą kwestią jest to, dlaczego zgodnie z danymi SINTEF, sytuacja osób pełnosprawnych na rynku pracy jest nieco gorsza (53,7% zatrudnionych) niż sytuacja osób z lekkim i umiarkowanym stopniem niepełnosprawności (odpowiednio 62,5 i 56,1% zatrudnionych). Istnieje kilka możliwych wyjaśnień. Pierwsze z nich zakłada, że nie ma żadnej współzależności pomiędzy lekkim i umiarkowanym stopniem niepełnosprawności a sytuacją osób z niepełnosprawnością na rynku pracy w Zambii. Można stwierdzić, że ponieważ większość stanowisk pracy znajduje się w tzw. szarej strefie, nieznaczna niepełnosprawność nie jest przeszkodą w zatrudnieniu danej osoby. Kolejnym wyjaśnieniem mogą być specjalne szkolenia podwyższające umiejętności i pozwalające zdobyć nowe kwalifikacje, które są oferowane tylko osobom z niepełnosprawnością. I na koniec, konieczne jest też sprawdzenie wiarygodności danych uzyskanych przez SINTEF (Tabela 44), ponieważ znacznie różnią się od tych zaprezentowanych przez MOP.

Tabela 45 przedstawia straty ekonomiczne w Zambii związane z wykluczeniem osób z niepełnosprawnością. Obliczenia zawarte w tabeli dają dość wysokie wyniki, ponieważ są oparte na danych MOP dotyczących sytuacji osób z niepełnosprawnością na rynku pracy. Zgodnie z obliczeniami, wartość strat ekonomicznych wynosi 498 mln USD, co daje 4,64% PKB (szczegółowa analiza wskazuje na wartość procentową w przedziale 4,36 – 4,92%). Straty spowodowane niesprzyjającym środowiskiem, wyższym bezrobociem oraz biernością zawodową wśród osób niepełnosprawnych są porównywalne (Tabela 46). Zgodnie z przypuszczeniami, największe straty są spowodowane wykluczeniem osób ze znacznym i głębokim stopniem niepełnosprawności z rynku pracy.

Tabela 45: Zambia – straty ekonomiczne związane z niepełnosprawnością, podział ze względu na stopień niepełnosprawności, w oparciu o dane MOP (w mln USD)

	Stopień niepełnosprawności			
	Lekki	Umiarkowany	Znaczny	Głęboki
Liczba osób ze stopniem niepełnosprawności w tys. (n _i)	259	43	592	173
Współczynnik wydajności (γ_i)	0,19	0,21	0,20	0,16
Część I (wykluczające środowisko)	0,13	0,11	0,09	0,05
Część II (dodatkowe bezrobocie)	0,07	0,10	0,11	0,11
$P \times n_i \times \gamma_i$ (mln USD)	\$120	\$22	\$288	\$68
Σ Łączne straty ekonomiczne (mln USD)	\$498			
Σ Min. całkowite straty ekonomiczne związane z niepełnosprawnością	\$468			
Σ Maks. całkowite straty ekonomiczne związane z niepełnosprawnością	\$528			

Szczegółowe obliczenia w Załączniku (str. 120-121).

Tabela 47 przedstawia wyniki obliczeń bazujących na danych SINTEF dotyczących zatrudnienia, bezrobocia i bierności zawodowej. Ponieważ rozbieżności w liczbach zaprezentowanych przez SINTEF i MOP są wyraźne, warto zaznaczyć różnicę w łącznych wartościach strat ekonomicznych: zgodnie z obliczeniami SINTEF, łączna wartość strat ekonomicznych wynosi 251 mln USD, co daje 2,34% PKB (szczegółowa analiza wskazu-

je na wartość procentową w przedziale 2,27 – 2,41%). Te dane liczbowe są stosunkowo niskie i stanowią minimalny próg oszacowywanych strat.

Tabela 46: Zambia – straty ekonomiczne związane z niepełnosprawnością, podział ze względu na przyczynę strat oraz stopień niepełnosprawności, w oparciu o dane MOP (w mln USD)

	Stopień niepełnosprawności				
	Lekki	Umiarkowany	Znaczny	Głęboki	Ogółem
Wykluczające środowisko	\$79	\$12	\$129	\$21	\$241
Wykluczenie z rynku pracy	\$42	\$10	\$159	\$46	\$257
Ogółem	\$120	\$22	\$288	\$68	\$498

Rozbieżności w sumach końcowych wynikają z zaokrągleń.

Tabela 47: Zambia – straty ekonomiczne związane z niepełnosprawnością, podział ze względu na przyczynę strat i stopień niepełnosprawności, na podstawie danych SINTEF (w mln USD)

	Stopień niepełnosprawności				
	Lekki	Umiarkowany	Znaczny	Głęboki	Ogółem
Wykluczające środowisko	\$79	\$12	\$129	\$21	\$241
Wykluczenie z rynku pracy	-\$62	-\$3	\$47	\$28	\$11
Ogółem	\$17	\$9	\$176	\$50	\$251

Rozbieżności w sumach końcowych wynikają z zaokrągleń.

Szczegółowe obliczenia w Załączniku (str. 122-123).

ZIMBABWE

W 2003 roku SINTEF we współpracy z Południowoafrykańską Federacją Osób z Niepełnosprawnością (SAFOD), Norweską Federacją Organizacji na rzecz Osób Niepełnosprawnych (FFO) oraz lokalnymi organizacjami działającymi na rzecz osób z niepełnosprawnością,

uniwersytetami i ministerstwami, przeprowadził sondaż wśród osób z niepełnosprawnością w Zimbabwie (Eide et al., 2003a). Sondaż został zaprojektowany w sposób podobny do sondaży użytych w badaniach w Malawi i Namibii, nie ma więc potrzeby omawiania go jeszcze raz.

Tabela 48: Zimbabwe – ludność w wieku produkcyjnym (15-64 lata), podział ze względu na status i stopień niepełnosprawności

Stopień niepełnosprawności	mln	%
Pełnosprawny	7 207	89,3
Niepełnosprawny	880	10,9
Lekki	16	0,2
Umiarkowany	250	3,1
Znaczny	137	1,7
Głęboki	476	5,9
Łącznie	8 087	100,0

Rozbieżności w sumach końcowych wynikają z zaokrągleń.

Źródło: obliczenia SINTEF na potrzeby tego badania w oparciu o: Eide et al. 2003a.

Tabela 48 przedstawia strukturę niepełnosprawności w Zimbabwie, która została obliczona przy użyciu tego samego algorytmu, którego użyto w przypadku Malawi i Namibii. Ponieważ w tych państwach algorytm najczęściej przyporządkowywał respondentów do grup z umiarkowanym (3,1%) lub do grup ze znacznym i głębokim stopniem niepełnosprawności (5,9%), w przyszłości powinny być wykonane badania mające na celu ulepszenie i wystandaryzowanie mechanizmu grupującego.

Tabela 49: Zimbabwe – ludność w wieku produkcyjnym (15-64 lata), podział ze względu na status zatrudnienia i stopień niepełnosprawności (w procentach)

	Stopień niepełnosprawności				
	Brak niepełnosprawności	Lekki	Umiarkowany	Znaczny	Głęboki
Zatrudniony	23,6	29,4	30,0	21,5	16,7
Bezrobotny/ bierny zawodowo	76,4	70,6	70,0	78,5	83,3

Źródło: obliczenia SINTEF na potrzeby tego badania w oparciu o: Eide i Loeb (2006).

Tabela 50: Zimbabwe – straty ekonomiczne związane z niepełnosprawnością, podział ze względu na stopień niepełnosprawności, w oparciu o dane MOP (w mln USD)

	Stopień niepełnosprawności			
	Lekki	Umiarkowany	Znaczny	Głęboki
Liczba osób ze stopniem niepełnosprawności w tys. (n_i)	16	250	137	476
Współczynnik wydajności (γ_i)	0,44	0,36	0,26	0,17
Część I (wykluczające środowisko)	0,06	0,06	0,04	0,03
Część II (dodatkowe bezrobocie)	0,38	0,30	0,22	0,13
$P \times n_i \times \gamma_i$ (mln USD)	\$4	\$54	\$22	\$48
Σ Łączne straty ekonomiczne (mln USD)	\$128			
Σ Min. całkowite straty ekonomiczne związane z niepełnosprawnością	\$115			
Σ Maks. całkowite straty ekonomiczne związane z niepełnosprawnością	\$141			

Szczegółowe obliczenia w Załączniku (str. 124-125).

Chociaż dane wydają się wewnętrznym spójne, jeśli chodzi o istnienie współzależności pomiędzy stopniem niepełnosprawności i zatrudnieniem, zatrudnienie osób pełnosprawnych, tak jak w przypadku Zimbabwe, jest niższe niż osób z lekkim i umiarkowanym stopniem niepełnosprawności. Możliwe wyjaśnienia tego zjawiska zostały już przedstawione powyżej: brak współzależności między zatrudnieniem i niepełnosprawnością, o ile częstotliwość występowania niepełnosprawności jest niska; specjalne szkolenia podwyższające umiejętności i pomagające zdobyć nowe kwalifikacje oferowane tylko osobom z niepełnosprawnością; mało wiarygodne dane dotyczące osób pełnosprawnych. W tym przypadku również dane dotyczące zatrudnienia osób pełnosprawnych prezentowane przez SINTEF i MOP znacząco się różnią, co pozwala kwestionować wiarygodność przedstawionych informacji.

Tabela 50 prezentuje straty ekonomiczne związane z wykluczeniem osób niepełnosprawnych z rynku pracy w Zimbabwie. Tak jak w przypadku Zambii, dane z tej tabeli zawierają górny zakres wartości, ponieważ zostały one oparte na danych MOP. Zgodnie z nimi, straty ekonomiczne wyniosły 128 mln USD, co daje 3,8% PKB (analiza szczegółowa wskazuje na wartość procentową w przedziale między 3,4 a 4,1%). Straty te są spowodowane przede

wszystkim wyższym bezrobociem oraz biernością zawodową. Powyższe stwierdzenie musi być jednak interpretowane bardzo ostrożnie, szczególnie, jeśli obliczając stopień bezrobocia, bierność zawodową oraz zatrudnienie, bazujemy na danych SINTEF, ponieważ różnią się one od danych MOP pod względem łącznej sumy strat i powodów strat.

Tabela 51: Zimbabwe – straty ekonomiczne związane z niepełnosprawnością, podział ze względu na przyczynę strat oraz stopień niepełnosprawności, w oparciu o dane MOP (w mln USD)

	Stopień niepełnosprawności				
	Lekki	Umiarkowany	Znaczny	Głęboki	Ogółem
Wykluczające środowisko	\$1	\$9	\$4	\$10	\$23
Wykluczenie z rynku pracy	\$4	\$45	\$18	\$38	\$105
Ogółem	\$4	\$54	\$22	\$48	\$128

Rozbieżności w sumach końcowych wynikają z zaokrągleń.
Szczegółowe obliczenia w Załączniku (str. 124-125).

Tabela 52: Zimbabwe – straty ekonomiczne związane z niepełnosprawnością, podział ze względu na przyczynę strat oraz stopień niepełnosprawności, w oparciu o dane SINTEF (w mln USD)

	Stopień niepełnosprawności				
	Lekki	Umiarkowany	Znaczny	Głęboki	Ogółem
Wykluczające środowisko	\$1	\$9	\$4	\$10	\$23
Wykluczenie z rynku pracy	-\$1	-\$8	\$1	\$5	-\$3
Ogółem	\$0	\$1	\$4	\$14	\$20

Rozbieżności w sumach końcowych wynikają z zaokrągleń.
Szczegółowe obliczenia w Załączniku (str. 126-127).

Ze względu na sprzeczności w danych, informacje z Tabeli 52 wymagają szczególnie uważnej interpretacji. Oprócz tego trzeba podkreślić, że dane zaprezentowane przez SINTEF mają więcej niż pięć lat – jest to długi okres dla państwa, którego sytuacja eko-

nomiczna gwałtownie się pogorszyła w ostatnim czasie. Co więcej, dane zaprezentowane przez MOP opierają się na badaniach całej siły roboczej kraju, przez co mogą wiarygodniej przedstawiać ogólną sytuację na rynku pracy.

ETIOPIA

Etiopia i Tanzania to kraje, które oferują najmniej danych o niepełnosprawności spośród całej grupy przebadanych krajów. Głównym źródłem danych jest spis ludności z 1994 roku, przeprowadzony przez Centralne Biuro Statystyczne dla Głównego Departamentu Statystycznego¹⁹ w Etiopii. W raporcie osoba jest określana jako niepełnosprawna, jeśli ze względu na warunki fizyczne lub urazy nie jest w stanie wykonywać czynności, które są możliwe do wykonania dla osoby zdrowej, a więc także nie może pracować.

Tabela 53: Etiopia – straty ekonomiczne powiązane z niepełnosprawnością, podział ze względu na przyczynę strat oraz stopień niepełnosprawności, na podstawie danych z Zambii (w mln USD)

	Stopień niepełnosprawności			
	Lekki	Umiarkowany	Znaczny	Głęboki
Liczba osób ze stopniem niepełnosprawności w tys. (n_i)	1 842	303	4 208	1 231
Współczynnik wydajności (γ_i)	0,25	0,26	0,23	0,18
Część I (wykluczające środowisko)	0,13	0,11	0,09	0,05
Część II (dodatkowe bezrobocie)	0,12	0,15	0,14	0,13
$P \times n_i \times \gamma_i$ (mln USD)	\$179	\$30	\$373	\$84
Σ Łączne straty ekonomiczne (mln USD)	\$667			
Σ Min. całkowite straty ekonomiczne związane z niepełnosprawnością	\$624			
Σ Maks. całkowite straty ekonomiczne związane z niepełnosprawnością	\$710			

Szczegółowe obliczenia w Załączniku (str. 106-107).

¹⁹ Więcej szczegółów w Załączniku (str. 106-107).

Pytanie zastosowane, by określić niepełnosprawność, dotyczy bardziej funkcjonowania organizmu, niż aktywności czy uczestnictwa: „Czy w gospodarstwie domowym jest osoba z psychiczną lub fizyczną niepełnosprawnością?”. To pytanie jest niewystarczające, by uzyskać dane przydatne dla raportu, a dodatkowo badania pochodzą sprzed 15 lat. Z tego względu zdecydowano się nie używać ich do sporządzenia tabel dotyczących statusu osób z niepełnosprawnością na rynku pracy. Zamiast tego do obliczenia strat ekonomicznych związanych z niepełnosprawnością w Etiopii, tj. struktury poziomu niepełnosprawności i właściwej informacji o rynku pracy, wykorzystano dane z Zambii, które są bardziej wiarygodne.

Tabela 54: Etiopia – straty ekonomiczne związane z niepełnosprawnością, podział ze względu na przyczynę strat oraz stopień niepełnosprawności (w mln USD)

	Stopień niepełnosprawności				
	Lekki	Umiarkowany	Znaczny	Głęboki	Ogółem
Wykluczające środowisko	\$90	\$13	\$147	\$24	\$274
Wykluczenie z rynku pracy	\$89	\$17	\$226	\$60	\$393
Ogółem	\$179	\$30	\$373	\$84	\$667

Szczegółowe obliczenia w Załączniku (str. 106-107).

Opierając się na powyższych założeniach Tabela 53 pokazuje straty ekonomiczne w Etiopii związane z wykluczeniem osób niepełnosprawnych – straty te wyniosły w sumie 667 mln USD, a więc około 5% PKB (dokładna analiza wskazuje przedział od 4,7 do 5,3%). Jak widać w Tabeli 54, straty wystąpiły zarówno w związku z niesprzyjającym środowiskiem, jak i wyższymi wskaźnikami bezrobocia i bierności zawodowej. Tak jak przypuszczano, najwięcej strat gospodarczych z powodu wykluczenia osób z niepełnosprawnością z rynku pracy związanych jest z dużą grupą osób ze znaczną niepełnosprawnością. Jednakże te wnioski powinny być interpretowane ostrożnie, ponieważ są oparte na przypuszczeniu, że sytuacja na rynku pracy w Etiopii jest podobna do tej w Zambii.

REPUBLIKA POŁUDNIOWEJ AFRYKI

Głównym źródłem informacji o niepełnosprawności w RPA jest spis powszechny przeprowadzony w 2001 roku. Zawiera on dane dotyczące zarówno częstotliwości występowania, jak i statusu zatrudnienia osób z niepełnosprawnością. Aby zidentyfikować osoby

z niepełnosprawnością zastosowano pytanie o to, czy mają one jakąś poważną dysfunkcję, która uniemożliwia im „pełny udział w czynnościach życiowych”. W spisie wyróżniono dysfunkcje wzroku, słuchu, komunikacji, niepełnosprawność fizyczną, intelektualną i emocjonalną. Spis podał całkowitą liczbę 2,3 mln ludzi z jakimś rodzajem niepełnosprawności, który uniemożliwia im pełne uczestnictwo w czynnościach życiowych. Stanowi to 5% całkowitej liczby populacji (44,8 mln) podanej w spisie.

Podobnie jak w przypadku innych krajów prezentowanych w niniejszej publikacji, bezpośrednie odwołanie do „niepełnosprawności” w badaniu skutkuje tu względnie niskimi danymi dotyczącymi występowania niepełnosprawności. Spis przewidziany na 2011 rok będzie zawierał zarówno zestaw pytań z badania z 2001 roku, jak również nowy zestaw pytań w oparciu o sugestie Washington Group²⁰. Niektóre wyniki przygotowane na podstawie nowych zestawów pytań zostały opublikowane ostatnio w publikacjach statystycznych w RPA (Statistics South Africa, 2006). Podają one stopień występowania wyższy niż w spisie z 2001 roku. Przykładowa ankieta przeprowadzona wśród 6000 gospodarstw domowych (zobacz Tabela 55) pokazuje, że 67% ludności RPA (bez względu na wiek) „nie ma problemu” w żadnej z ośmiu dziedzin funkcjonowania podanej w nowym zestawie (widzenie, słyszenie, chodzenie, pamięć, koncentracja, dbanie o siebie, komunikacja i udział w życiu wspólnoty). Trudności zostały zgłoszone przez 32,6% respondentów. W tej grupie 2,5% odpowiedziało na przynajmniej jedno z pytań – „niemożność wykonania” (bardzo poważna trudność), 9,9% odpowiedziało na przynajmniej jedno pytanie – „duża trudność” (poważna trudność), a 20,24% miało tylko „pewną trudność” (lekką lub umiarkowaną). W Tabeli 55 ostatnia grupa została podzielona na osoby, które odpowiedziały „pewna trudność” tylko na jedno pytanie i osoby, które odpowiedziały „pewna trudność” na więcej niż jedno pytanie. Respondenci z pierwszej grupy są traktowani jako osoby z lekką niepełnosprawnością, zaś respondenci z drugiej grupy, jako osoby z umiarkowaną niepełnosprawnością.

Porównanie pytań z 2001 roku i wyników z 2011 roku pokazuje, jak różne rezultaty uzyskano. Tylko 23,32% respondentów określonych jako mających „pewną trudność” przy wykorzystaniu poprawionego zestawu pytań, byłoby określonych jako „niepełnosprawni”, gdyby wykorzystano zestaw pytań z 2001 roku. Podobnie tylko 46,8% osób, które odnotowały „sporą trudność” w poprawionym zestawie pytań, w 2001 roku było przedstawionych jako osoby niepełnosprawne.

Nawet ci, którzy zaznaczyli opcję „niemożność wykonania” przy jednej z ośmiu czynności wymienionych w ankiecie, niekoniecznie należą do grupy osób z niepełnosprawnością wyróżnionej w 2001 roku. Tylko 61% respondentów, którzy zaznaczyli „niemożność wykonania” pewnej czynności byłoby uznanych za osoby z niepełnosprawnością w oryginalnym badaniu z 2001 roku.

²⁰ Więcej informacji o pytaniach Washington Group w Załączniku (str. 91).

Tabela 55: Republika Południowej Afryki – populacja w wieku produkcyjnym (15+), podział w oparciu o stopień niepełnosprawności

	mln	%
Cała siła robocza (15+)	32,86	100,0
Osoby bez niepełnosprawności (15+)	22,15	67,4
Osoby z niepełnosprawnością (15+)	10,71	32,6
Lekki	1,86	5,7
Umiarkowany	4,79	14,6
Znaczny	3,24	9,9
Głęboki	0,82	2,5

Rozbieżności w sumach końcowych wynikają z zaokrągleń.

Źródło: Statistics South Africa (2006).

Ankieta zawiera pytanie o status osób z niepełnosprawnością na rynku pracy. Pytanie to pozwala odnieść powszechność występowania niepełnosprawności do zatrudnienia osób z niepełnosprawnością. Wnioski przedstawione są w Tabeli 56. W związku z tym, że pytanie o zatrudnienie nie rozróżnia lekkich i umiarkowanych trudności, zakłada się, że wartości dla obu grup są równe²¹. Z tabeli wynika, że wraz ze wzrostem poziomu niepełnosprawności, poziom zatrudnienia drastycznie spada, podczas gdy nie ma praktycznie żadnych różnic pomiędzy poziomem zatrudnienia osób, które nie mają trudności lub mają niewielkie trudności. Wskaźniki bezrobocia/bierności zawodowej są wyraźnie wyższe dla osób ze znacznymi lub głębokimi trudnościami.

Tabela 56: Republika Południowej Afryki – populacja w wieku produkcyjnym (15+), podział w oparciu o status na rynku pracy i stopień niepełnosprawności (w procentach)

	Stopień niepełnosprawności				
	Brak niepełnosprawności	Lekki	Umiarkowany	Znaczny	Głęboki
Zatrudniony	48,00	46,96	46,96	30,74	15,39
Bezrobotny/ bierny zawodowo	52,00	53,04	53,04	69,26	84,61

Rozbieżności w sumach końcowych wynikają z zaokrągleń.

Źródło: Statistics South Africa (2006).

²¹ Jest to oczywiście przypuszczenie, dokładniejsze obliczenia (np. ekstrapolacja liniowa, jak zasugerowano na Ryc. 5) zakładają niższe zatrudnienie osób z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności w porównaniu do tych z niepełnosprawnością w stopniu lekkim.

Tabela 57: Republika Południowej Afryki – straty ekonomiczne związane z niepełnosprawnością, podział w oparciu o stopień niepełnosprawności (w mln USD)

	Stopień niepełnosprawności			
	Lekki	Umiarkowany	Znaczny	Głęboki
Liczba osób ze stopniem niepełnosprawności w tys. (n_i)	1 862 185	4 788 476	3 239 897	814 903
Współczynnik wydajności (γ_i)	0,08	0,08	0,13	0,11
Część I (wykluczające środowisko)	0,09	0,09	0,06	0,03
Część II (dodatkowe bezrobocie)	-0,01	-0,01	0,07	0,08
$P \times n_i \times \gamma_i$ (mln USD)	\$2 528	\$6 750	\$7 065	\$1 475
Σ Łączne straty ekonomiczne (mln USD)	\$17 818			
Σ Min. całkowite straty ekonomiczne związane z niepełnosprawnością	\$17 289			
Σ Maks. całkowite straty ekonomiczne związane z niepełnosprawnością	\$18 347			

Szczegółowe obliczenia w Załączniku (str. 116-117).

W oparciu o te informacje wylicza się straty ekonomiczne związane z niepełnosprawnością w Afryce Południowej – wynoszą one 17,8 mld USD, co stanowi 7% PKB Afryki Południowej w 2006 roku. Dokładna analiza wskazuje przedział pomiędzy 6,8 i 7,2% PKB.

Tabela 58: Republika Południowej Afryki – straty ekonomiczne powiązane z niepełnosprawnością, podział ze względu na przyczynę strat i stopień niepełnosprawności (w mln USD)

	Stopień niepełnosprawności				
	Lekki	Umiarkowany	Znaczny	Głęboki	Ogółem
Wykluczające środowisko	\$2 989	\$7 686	\$3 405	\$429	\$14 508
Wykluczenie z rynku pracy	-\$461	-\$936	\$3 660	\$1 046	\$3 310
Ogółem	\$2 528	\$6 750	\$7 065	\$1 475	\$17 818

Tabela 58 pokazuje źródła strat ekonomicznych. Wydaje się oczywiste, że głównym czynnikiem zwiększającym koszty jest niesprzyjające środowisko. Najważniejszy wniosek, jaki można wyciągnąć z Tabeli 58 jest taki, że duże straty ponoszone są także wśród grup objętych lekkimi i umiarkowanymi trudnościami (odpowiednio 2,5 mld oraz 6,7 mld USD). Wnioski te są istotne, ponieważ podejście polegające na pytaniu o funkcjonowanie organizmu, które jest szeroko stosowane do mierzenia niepełnosprawności, nie obejmuje tej grupy. To prowadzi do niedoszacowania strat ekonomicznych związanych z osobami z niepełnosprawnością. Co więcej, wnioski te są znaczące zwłaszcza dla grup osób z lekkimi i umiarkowanymi trudnościami, ponieważ to one mają największy potencjał, by podnieść wydajność dzięki lepszej integracji.

TANZANIA

Głównym źródłem danych dotyczących niepełnosprawności w Tanzanii jest spis ludności i warunków mieszkaniowych z 2002 roku przygotowany przez Centralny Urząd Statystyczny tego kraju. Pytania ze spisu skupiają na siedmiu typach niepełnosprawności związanych z: widzeniem, słyszeniem, mówieniem, mobilnością/poruszaniem się, ruchem ciała, chwytaniem/trzymaniem i trudnościami z nauką. Spis z 2002 roku określa osoby niepełnosprawne jako takie, które mają „ograniczenia w rodzaju lub liczbie czynności, które mogą wykonać, z powodu stałych trudności wywołanych długotrwałym stanem fizycznym, psychicznym lub problemem zdrowotnym”. Pytania zadawane, by ustalić występowanie niepełnosprawności, mówią raczej o „trudnościach”, niż o samej niepełnosprawności („Czy osoba ma trudności z widzeniem, słyszeniem, itd.?”).

Tabela 59: Tanzania – populacja w wieku produkcyjnym, podział w oparciu o status na rynku pracy i stopień niepełnosprawności (w procentach)

	Stopień niepełnosprawności				
	Populacja ogółem	Lekki	Umiarkowany	Znaczny	Głęboki
Zatrudniony	83,6	61,8	40,0	18,2	0,0
Bezrobotny/ bierny zawodowo	16,4	38,2	60,0	81,8	100,0

Podział ze względu na wiek jest niedostępny.

Szacunki oparto na studium przypadku z Zambii: Eide i Loeb (2006).

Niestety dane zebrane za pomocą ankiet są więcej niż niewystarczające: poza kategorizacją określającą, jakie rodzaje niepełnosprawności dotyczą Tanzańczyków (zaburzenia widzenia, słuchu, ograniczenia intelektualne, niepełnosprawność sprzężona itd.) istnieją tylko ogólne dane, która mówią, że częstotliwość występowania niepełnosprawności wynosi w tym kraju 10% i jedynie 40% osób z niepełnosprawnością pracuje.

Aby wyliczyć straty ekonomiczne powiązane z niepełnosprawnością, użyto szeregu założeń. Po pierwsze, założono, że wśród 10% osób z niepełnosprawnością (3,5 mln ludzi) struktura poziomu niepełnosprawności jest taka sama jak w Zambii. Po drugie, uznano, że poziom zatrudnienia oddaje sytuację ludzi z umiarkowanymi trudnościami i użyto modelu liniowego opisanego powyżej (Ryc. 5), aby określić sytuację osób z innymi stopniami niepełnosprawności. Wyniki obliczeń można znaleźć w Tabeli 59.

Tabela 60: Tanzania – straty ekonomiczne związane z niepełnosprawnością, podział w oparciu o stopień niepełnosprawności (w mln USD)

	Stopień niepełnosprawności			
	Lekki	Umiarkowany	Znaczny	Głęboki
Liczba osób ze stopniem niepełnosprawności w tys. (n_i)	533 030	87 747	1 217 981	356 227
Współczynnik wydajności (γ_i)	0,33	0,41	0,33	0,21
Cześć I (wykluczające środowisko)	0,12	0,08	0,04	0,00
Cześć II (dodatkowe bezrobocie)	0,21	0,33	0,29	0,21
$P \times n_i \times \gamma_i$ (mln USD)	\$123	\$25	\$281	\$52
Σ Łączne straty ekonomiczne (mln USD)	\$480			
Σ Min. całkowite straty ekonomiczne związane z niepełnosprawnością	\$437			
Σ Maks. całkowite straty ekonomiczne związane z niepełnosprawnością	\$524			

Szczegółowe obliczenia w Załączniku (str. 118-119).

Jak pokazuje Tabela 60, zgodnie z tymi założeniami, koszty ekonomiczne powiązane z niepełnosprawnością stanowią 480 mln USD, tj. 3,76% PKB (dokładna analiza podaje zakres od 3,42 do 4,1%). Tabela 61 pokazuje, że straty wystąpiły głównie z powodu wyż-

szego poziomu bezrobocia i bierności zawodowej. Zgodnie z przypuszczeniami, większość strat ekonomicznych wynika z wykluczenia osób z niepełnosprawnością oraz dotyczy dość dużej grupy osób ze znaczną niepełnosprawnością.

Tabela 61: Tanzania – straty ekonomiczne związane z niepełnosprawnością, podział ze względu na przyczynę strat i stopień niepełnosprawności (w mln USD)

	Stopień niepełnosprawności				
	Lekki	Umiarkowany	Znaczny	Głęboki	Ogółem
Wykluczające środowisko	\$46	\$5	\$31	\$0	\$82
Wykluczenie z rynku pracy	\$77	\$20	\$250	\$52	\$398
Ogółem	\$123	\$25	\$281	\$52	\$480

Szczegółowe obliczenia w Załączniku (str. 118-119).

3. PODSUMOWANIE WYNIKÓW

Przegląd częstotliwości występowania niepełnosprawności w dziesięciu przebadanych krajach pokazany jest w Tabeli 62. Dla niektórych krajów wykonano podwójne obliczenia w oparciu o różne dane źródłowe. Główne obliczenia są zaznaczone czarną czcionką, dodatkowe – szarą czcionką.

Wnioski dotyczące wszystkich trzech państw azjatyckich zostały oparte o szeregowanie stopnia niepełnosprawności w Wietnamie. Państwo to dopiero niedawno dołączyło do szerokiego badania dotyczącego niepełnosprawności, opierając je na podejściu dotyczącym aktywności i stworzonym w odniesieniu do ICF. Podejście to mierzy stopień niepełnosprawności w populacji w wieku produkcyjnym (13,92%). Przypisywanie osobom z tej grupy różnych stopni niepełnosprawności pokazało, że większość osób ma umiarkowane trudności.

Zaskakujące jest to, że liczba osób z niewielkimi trudnościami jest o wiele mniejsza (2,9%). Oczywiście związane jest to z granicą między umiarkowanym i lekkim stopniem niepełnosprawności, jaką wyznacza definicja²². Jak przypuszczano, grupa osób ze znacznymi i głębokimi trudnościami jest mała (w sumie 2,9%).

²² Więcej informacji o ustaleniu punktu granicznego znajduje się w badaniach dotyczących Wietnamu (str. 35).

Tabela 62: Przegląd częstotliwości występowania różnych stopni niepełnosprawności (w procentach)²³

	Osoby sprawne	Osoby niepełnosprawne	Stopień niepełnosprawności			
			Lekki	Umiarkowany	Znaczny	Głęboki
Azja						
Chiny (ICF szacunek)*	86,08	13,92	2,9	9,0	1,1	0,9
Chiny (CDPF dane)	96,70	3,30	0,7	2,1	0,3	0,2
Tajlandia (ICF szacunek)*	86,08	13,92	2,9	9,0	1,1	0,9
Tajlandia (NSO)	98,07	1,93	0,4	0,6	0,4	0,6
Wietnam	86,08	13,92	2,9	9,0	1,1	0,9
Afryka						
Etiopia	83,24	16,76	4,1	0,7	9,3	2,7
Malawi	88,11	11,89	0,6	1,5	1,5	8,3
Malawi (2)**	88,11	11,89	0,6	1,5	1,5	8,3
Namibia	87,10	12,90	0,1	3,2	1,4	8,2
Namibia (2)**	87,10	12,90	0,1	3,2	1,4	8,2
RPA	67,42	32,58	5,7	14,6	9,9	2,5
Tanzania	90,00	10,00	2,4	0,4	5,5	1,6
Zambia	83,24	16,76	4,1	0,7	9,3	2,7
Zambia (2)**	83,24	16,76	4,1	0,7	9,3	2,7
Zimbabwe	89,12	10,88	0,2	3,1	1,7	5,9
Zimbabwe (2)**	89,12	10,88	0,2	3,1	1,7	5,9

* Użyto danych o częstotliwości występowania niepełnosprawności w Wietnamie na podstawie podejścia ICF

** Użyto danych dot. bezrobocia i bierności zawodowej SINTEF (znacznie różniących się od danych MOP).

Alternatywne obliczenia dla Chin i Tajlandii (w tabeli wyróżnione szarą czcionką) są oparte na oficjalnych statystykach niepełnosprawności w tych krajach, które są wyraźnie niższe niż w Wietnamie. Wytlumaczenie tego zjawiska jest proste: oba kraje stosują metody oceny związane z funkcjonowaniem organizmu oraz stawiają bezpośrednie pytanie, czy dana osoba jest niepełnosprawna. Co więcej, w Chinach ludzie są często włączani do grupy osób z niepełnosprawnością, jeśli są zarejestrowani oficjalnie jako „niepełnosprawni”.

²³ W większości badań populacja w wieku produkcyjnym to osoby od 15. do 64. roku życia. W Chinach i Wietnamie jest to grupa w wieku od 15. do 59. roku życia, a w Republice Południowej Afryki – grupa w wieku 15+.

W związku z tym można przypuszczać, że tylko osoby z poważnymi dysfunkcjami zostaną policzone jako „niepełnosprawne”. Jak pokazuje Tabela 62, dane oficjalne dla Chin i Tajlandii są bardzo podobne do danych dotyczących osób ze znaczną i głęboką niepełnosprawnością w Wietnamie. Można zatem założyć, że chiński i tajlandzki sposób przeliczenia populacji z niepełnosprawnością nie uwzględnia osób z lekkimi i nawet umiarkowanymi trudnościami w funkcjonowaniu.

W przypadku Afryki nie ma różnic pomiędzy głównymi i dodatkowymi obliczeniami dotyczącymi osób z niepełnosprawnością czy przypisania takich osób do poszczególnych grup (różnica występuje w danych o zatrudnieniu i zostanie opisana w dalszej części tekstu). Poziom występowania niepełnosprawności w siedmiu krajach afrykańskich wynosi od 10% w Tanzanii do 16,8% w Zambii. Dla Etiopii użyto danych o częstotliwości występowania z Zambii, ponieważ brak było aktualnych danych dla tego kraju. Dla Tanzanii także użyto danych z Zambii, by przypisać osoby z niepełnosprawnością do odpowiednich stopni niepełnosprawności. Zdecydowano się wykorzystać dane z Zambii, gdyż są one aktualne, zebrane przez SINTEF przy użyciu pytań opracowanych przez Washington Group. Dane te mogą być postrzegane jako najbardziej wiarygodne źródło. Nadzwyczaj wysoki poziom występowania niepełnosprawności stwierdzono w Republice Południowej Afryki (32,6%), tam również użyto pytań opracowanych przez Washington Group. Jednakże należy zauważyć, że podstawowe dane, na których oparto wyliczenia, zostały pobrane z niereprezentatywnego (choć bardzo obszernego) badania przeprowadzonego podczas spisu w 2011 roku. Oznacza to, że ankieta użyta w spisie z 2011 roku może mieć mniejszą wartość.

By obliczyć koszty makroekonomiczne związane z niepełnosprawnością, należy również zrozumieć sytuację zatrudnienia osób z różnym poziomem niepełnosprawności. Tabela 63 pokazuje przegląd wszystkich analizowanych krajów i uwzględnia osoby, które są bezrobotne albo czasowo nieaktywne zawodowo. Jak wspomniano wcześniej, większość z wyliczeń nie pochodzi z danych źródłowych, ale z wyliczeń według modelu ekstrapolacyjnego liniowego opisanego na Ryc. 5.

W celu odróżnienia danych podstawowych od danych obliczonych przy pomocy modelu liniowego, te drugie umieszczono na szarym tle. Dzięki temu widać, że wszystkie dane z Afryki pochodzą z modelu opartego na podstawowych danych o całości populacji, jak również na podstawowych danych o osobach z głębokimi trudnościami w funkcjonowaniu. Występują niewielkie różnice w obliczeniach głównych i dodatkowych, ponieważ badanie zakłada, że informacja o zatrudnieniu dotyczy osób z głębokimi trudnościami w funkcjonowaniu, podczas gdy faktycznie dotyczy ona osób z umiarkowanymi trudnościami.

Tabela 63: Bezrobocie i czasowa nieaktywność zawodowa – cała populacja i osoby z niepełnosprawnością, podział w oparciu o stopień niepełnosprawności (w procentach)

	Populacja	Stopień niepełnosprawności			
		Lekki	Umiarkowane	Znaczący	Głęboki
Azja					
Chiny (ICF)*	27,0	35,0	43,1	51,1	59,1
Chiny (CDPF)	27,0	39,0	51,1	63,2	75,2
Tajlandia (ICF)*	27,8	40,1	52,5	64,8	77,1
Tajlandia (NSO)	27,8	46,3	64,8	83,3	100,0
Wietnam	26,6	31,7	36,9	42,0	47,1
Afryka					
Etiopia	30,5	37,5	43,9	55,1	74,8
Malawi	20,6	40,0	45,7	53,3	61,6
Malawi (2)**	54,0	40,0	45,7	53,3	61,6
Namibia	62,3	84,6	88,2	84,5	91,3
Namibia (2)**	75,4	84,6	88,2	84,5	91,3
RPA	54,6	53,0	53,0	69,3	84,6
Tanzania	16,4	38,2	60,0	81,8	100,0
Zambia	30,5	37,5	43,9	55,1	74,7
Zambia (2)**	47,8	37,5	43,9	55,1	74,7
Zimbabwe	30,5	70,6	70,0	78,5	83,3
Zimbabwe (2)**	76,7	70,6	70,0	78,5	83,3

* Przy przeliczaniu osób z niepełnosprawnością użyto danych z Wietnamu, które uzyskano w oparciu o podejście ICF

** Użyto danych SINTEF dotyczących bezrobocia i czasowej nieaktywności (odbiegają one od danych MOP).

W grupie państw afrykańskich badanie bazuje na autentycznych danych z Malawi, Namibii, Zambii i Zimbabwe, jak również na nieco bardziej obszernych informacjach dotyczących RPA. Tylko dane dla Etiopii i Tanzanii musiały zostać obliczone jedynie w oparciu o model liniowy. Należy dodać ważną uwagę na temat dodatkowych obliczeń dla Malawi, Namibii, Zambii i Zimbabwe – w podstawowych obliczeniach dane dotyczące bezrobocia i czasowej nieaktywności zawodowej są zaczerpnięte z oficjalnych statystyk o rynku pracy (jak pokazuje Tabela 7), a informacja o rynku pracy dla osób z niepełnosprawnością została pobrana z danych przedstawionych przez SINTEF. Dodatkowe obliczenia są całkowicie oparte na danych SINTEF.

Tabela 64: Wskaźniki „gorszych szans na rynku pracy” w podziale na stopnie niepełnosprawności (w procentach)²⁴

	Stopień niepełnosprawności			
	Lekki	Umiarkowany	Znaczny	Głęboki
Azja				
Chiny (ICF)*	-8,0	-16,1	-24,1	-32,2
Chiny (CDPF) (2)	-12,1	-24,1	-36,2	-48,2
Tajlandia (ICF)*	-12,3	-24,7	-37,0	-49,3
Tajlandia (NSO) (2)	-18,5	-37,0	-55,5	-72,2
Wietnam	-5,1	-10,3	-15,4	-20,5
Afryka				
Etiopia	-7,0	-13,4	-24,6	-44,3
Malawi (ILO)	-19,4	-25,1	-32,7	-41,0
Malawi (2) (SINTEF)**	+14,0	+8,3	+0,7	7,6
Namibia (ILO)	-22,3	-25,9	-22,2	-29,0
Namibia (2) (SINTEF)**	-9,2	-12,8	-9,1	-15,9
RPA	+1,5	+1,5	-14,7	-30,0
Tanzania	-21,8	-43,6	-65,4	-83,6
Zambia (ILO)	-7,0	-13,4	-24,6	-44,2
Zambia (2) (SINTEF)**	+10,3	+3,9	7,3	26,9
Zimbabwe (ILO)	-40,1	-39,5	-48,0	-52,8
Zimbabwe (2) (SINTEF)**	-6,1	-6,7	-1,8	-6,6

* Użyto danych dotyczących częstotliwości występowania niepełnosprawności w Wietnamie.

**Użyto danych SINTEF dotyczących bezrobocia i czasowej nieaktywności zawodowej (różnią się one od danych MOP).

Konsekwencje tej – wydawałoby się niewielkiej – różnicy są ogromne, ponieważ wyniki SINTEF różnią się znacznie od wyników oficjalnych. Zaleca się, aby przyjrzeć się zarówno obliczeniom głównym, gdyż mogą zawyżać koszty ekonomiczne, jak i obliczeniom dodatkowym, które mogą je zaniżyć. Trudności z dodatkowymi obliczeniami są widoczne zwłaszcza w alternatywnej prezentacji danych o bezrobociu w Tabeli 64. Pokazano w niej różnicę pomiędzy bezrobociem/trwałą nieaktywnością zawodową w grupie o danym stopniu niepełnosprawności a poziomem aktywności osób pełnosprawnych. Widać, że w trzech z czterech

krajów przebadanych przez SINTEF sytuacja na rynku pracy osób z lekką i umiarkowaną niepełnosprawnością jest lepsza niż sytuacja osób bez niepełnosprawności. To zastanawiające odkrycie wymaga dalszych badań. W Malawi nawet sytuacja osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności jest na rynku pracy lepsza niż tych bez niepełnosprawności, co wydaje się raczej mało prawdopodobne.

By zrozumieć te sprzeczne z intuicją odkrycia, potrzebne są dodatkowe badania. Jak wskazano wyżej, możliwych jest kilka wyjaśnień. Jednym z nich jest brak współzależności pomiędzy lekkimi i umiarkowanymi trudnościami w funkcjonowaniu, a sytuacją zawodową osób z niepełnosprawnością w krajach afrykańskich, ponieważ większość osób jest zatrudnionych w tzw. szarej strefie, gdzie lekkie trudności nie są przyczyną rezygnacji z zatrudnienia takiej osoby (pytanie jedynie, jak bardzo wydajna jest jej praca). Innym wytłumaczeniem mogą być specjalne programy szkoleń dla osób z niepełnosprawnością, które umożliwiają im zdobycie szczególnych umiejętności, nieoferowane osobom pełnosprawnym. Wreszcie, wyniki te mogą być również rezultatem nietypowego podejścia stosowanego przez SINTEF w celu zebrania informacji dotyczących bezrobocia oraz sposobu, w jaki stopień niepełnosprawności został w tych krajach zdefiniowany.

Tabela 65 pokazuje koszty makroekonomiczne związane z wykluczeniem osób z niepełnosprawnością z rynku pracy. Prezentowane są one w postaci danych finansowych (w mln USD) i z wykorzystaniem wskaźnika PKB z 2006 roku. Koszty ekonomiczne w Azji sytuują się pomiędzy 3% PKB dla Wietnamu i 4,6% PKB dla Tajlandii.

Wyliczenia te pozwalają także na wyciągnięcie wniosków co do źródeł strat ekonomicznych. Tabela wprowadza rozróżnienie pomiędzy częścią strat spowodowanych niższą wydajnością osób z niepełnosprawnością (% wydajności) i częścią strat spowodowaną niższym zatrudnieniem i aktywnością zawodową (% niekorzyści). Jak wytłumaczono dokładniej w części teoretycznej, rozbieżność w wydajności („beta”) nie jest określana jako rozbieżność pomiędzy osobami z niepełnosprawnością, a pełnosprawnymi, lecz jako różnica pomiędzy potencjalną wydajnością osoby z niepełnosprawnością w określonej grupie, a rzeczywistą wydajnością tej osoby – wydajność ta jest niższa, ponieważ brakuje odpowiedniej edukacji i programów szkoleniowych, jak również wsparcia pracy.

Co ciekawe, oba czynniki są tak samo ważne w Chinach, w Tajlandii dominuje efekt „niekorzyści”, a w Wietnamie efekt „wydajności”. Różnice te wynikają ze struktury kosztów makroekonomicznych spowodowanych wykluczeniem i są możliwe do zrozumienia tylko po zagłębieniu się w sytuację każdego z tych krajów.

Warto także zaznaczyć, że ważne jest, aby nie przeceniać wskaźnika wydajność/niekorzyść – różnice pomiędzy potencjalną a rzeczywistą wydajnością są w tym badaniu hipotetyczne. Oznacza to, że choć zgodnie z odpowiednim podejściem rozbieżności pomiędzy potencjalną a rzeczywistą wydajnością są mniejsze w jednym państwie niż w innym, różnica nie

²⁴ Wyliczono przez odjęcie poziomu bezrobocia i bierności zawodowej osób z niepełnosprawnością od poziomu dla całości populacji (zobacz: Tabela 63). W tym obliczeniu całość populacji jest traktowana jako punkt odniesienia, natomiast obliczenia SINTEF jako punkt odniesienia traktują „osoby nie mające trudności”.

zostanie zawarta w analizie. Jest to wada tego badania – zadaniem na przyszłość jest więc określenie wskaźników, które pozwolą na dokładniejsze oszacowanie różnic pomiędzy potencjalną i rzeczywistą wydajnością.

Tabela 65: Przegląd strat ekonomicznych związanych z niepełnosprawnością z podziałem na przyczyny

	Straty ekonomiczne		Źródła strat ekonomicznych	
	Suma (w mln)	%PKB	%Wydajność	%Wykluczenie
Azja				
Chiny (ICF)*	111 693	4,22	51,40	48,60
Chiny (CDPF) (2)	32 062	1,21	37,71	62,29
Tajlandia (ICF)*	9 576	4,64	36,53	63,47
Tajlandia (NSO) (2)	1 417	0,69	18,62	81,38
Wietnam	1 821	2,99	64,75	35,25
Afryka				
Etiopia	667	5,01	41,10	58,90
Malawi	99	3,12	40,85	59,15
Malawi (2)**	40	1,25	102,04	-2,04
Namibia	286	4,35	16,12	83,88
Namibia (2)**	168	2,56	27,46	72,54
RPA	17 818	6,98	81,43	18,57
Tanzania	480	3,76	17,02	82,98
Zambia	498	4,64	48,32	51,68
Zambia (2)**	251	2,34	95,72	4,28
Zimbabwe	128	3,75	17,92	82,08
Zimbabwe (2)**	20	0,59	113,66	-13,66

* Użyto danych dotyczących częstotliwości występowania niepełnosprawności w Wietnamie.

**Użyto danych SINTEF dot. bezrobocia i czasowej nieaktywności zawodowej (różnią się one od danych MOP).

Z podstawowych obliczeń wiadomo, że koszty makroekonomiczne w Afryce wynoszą od 3,1% PKB w Malawi do 7% PKB w RPA. Źródła strat są różnorakie. W Tanzanii, Namibii oraz Zimbabwe niekorzyści są oczywiste, tj. istnieje ogromna różnica pomiędzy poziomem bezrobocia i czasowej nieaktywności zawodowej wśród ludzi z niepełnosprawnością i pełnosprawnymi. W przypadku Zimbabwe odkrycie to powinno być jednak traktowane

jako przypuszczenie, ponieważ rozbieżności mogą mieć związek także z dużymi różnicami w sposobie mierzenia zatrudnienia przez MOP i SINTEF. W obliczeniach dodatkowych dla Zimbabwe dane dotyczące rynku pracy, zarówno w odniesieniu do osób z niepełnosprawnością jak i pełnosprawnych, są pobrane z badania SINTEF, dzięki czemu widać większą wewnętrzną spójność obliczeń. Wynikiem tego jest odwrotny rozkład kosztów. Ujemna wartość wskazuje, że zasadniczo sytuacja na rynku pracy osób z niepełnosprawnością jest nawet lepsza od sytuacji osób pełnosprawnych. Z tego względu, całkowite straty wyliczone na podstawie danych SINTEF są także niższe i zamiast 3,76% wynoszą tylko 0,6% PKB.

Z tego samego powodu wyniki SINTEF dla innych krajów też powinny być interpretowane bardzo ostrożnie – z danych dotyczących rynku pracy dla osób pełnosprawnych wynika, że roczne straty PKB wynoszą 1,3% w Malawi (zamiast 3,1%), 2,3% w Zambii (zamiast 4,6%), 2,6% w Namibii (zamiast 4,4%). Poza przypadkiem Namibii, w którym różnica między danymi MOP i SINTEF nie jest aż tak uderzająca, wybór źródeł danych o rynku pracy wpływa na ustalenie źródeł strat gospodarczych.

Kiedy używa się obliczeń MOP/KILM sugerujących dużo niższy poziom bezrobocia niż obliczenia SINTEF, wykluczenie staje się dominującym czynnikiem strat makroekonomicznych (59,1% w Malawi, 51,7% w Zambii). W przypadku danych SINTEF wykluczenie nie gra prawie żadnej roli, a straty wywołane są przypuszczalnymi rozbieżnościami w wydajności.

Duże różnice pomiędzy danymi SINTEF i MOP/KILM, jak również metodologiczne rozbieżności w mierzeniu niepełnosprawności, stanowią poważne wyzwania przy określaniu strat ekonomicznych związanych z niepełnosprawnością. Są to generalne trudności, które pojawiają się w przypadku prawie każdej próby zmierzenia kosztów wykluczenia, bez względu na wybrane podejście metodologiczne. Kolejne wyzwania, już ściślej związane z wybraną metodologią, to: oszacowanie rozbieżności między potencjalną a rzeczywistą wydajnością, a także uzależnienie metodologii od podziału na grupy z określonym stopniem niepełnosprawności. Pierwsze zagadnienie stanowi problem, ponieważ opisane rozbieżności są trudne do zweryfikowania bez posiadania danych dla określonego kraju, np. dotyczących edukacji czy szkoleń dla osób z niepełnosprawnością. Drugie stanowi przeszkodę, ponieważ obecnie większość krajów, zwłaszcza rozwijających się, nie podaje informacji o stopniach niepełnosprawności. A te, które to robią, mają tendencję do tworzenia na ich podstawie bardzo różnych „struktur niepełnosprawności”: w niektórych państwach większość osób z niepełnosprawnością doświadcza umiarkowanych trudności (np. w Republice Południowej Afryki), podczas gdy w innych większość osób z niepełnosprawnością jest włączana do kategorii osób ze znacznymi trudnościami (np. w Zambii). Różnice te mogą wynikać z różnego postrzegania niepełnosprawności oraz mogą być powiązane z aspektami technicznymi, takimi jak różne algorytmy grupowania.

W niniejszym badaniu zaproponowano metody pracy związane z koniecznością rozwiązania opisanych problemów, między innymi technikę modelowania, która pozwala zapełnić

luki w podstawowych danych. By uzyskać dokładniejsze informacje, będą jednak potrzebne dodatkowe badania. Po pierwsze, zbieranie danych dotyczących niepełnosprawności musi być dalej standaryzowane. Praca nad formą pytań stosowanych przez Washington Group była przydatna nie tylko dlatego, że w efekcie dała prosty sposób na dokonanie przeglądu częstotliwości występowania niepełnosprawności w danym kraju, lecz także z powodu wprowadzenia szerokiego wachlarza nazewnictwa, który umożliwił rozróżnienie pomiędzy „pewnymi trudnościami”, „dużymi trudnościami” a „całkowitą niemożnością wykonania pewnych czynności”. Dzięki tym informacjom wystarczyłby prosty algorytm, aby przypisać konkretne osoby do poszczególnych grup (jak taki algorytm mógłby wyglądać, opisano dokładnie w Części 1). W oparciu o te dane i przy założeniu, że obie zmienne uzyskano z tego samego źródła, krajowe urzędy statystyczne lub instytuty badawcze nie powinny mieć problemu, aby odnieść poziom zatrudnienia i niepełnosprawności do odpowiednich grup. Ważne jest również, aby porównać wnioski z tego badania z wynikami opisanymi przez Roberta Mettsa w pracy z 2000 roku. Tabela 66 pokazuje to porównanie. W przypadku badań MOP, zostały w niej pokazane zarówno obliczenia główne, jak i alternatywna wersja związana z wykluczeniem i trudnościami osób z niepełnosprawnością na rynku pracy (jest to bardziej interesujące niż szerokie obliczenia z różnymi wartościami „beta”, które w tym badaniu także zostały przeprowadzone). W badaniach Banku Światowego można znaleźć maksymalne i minimalne straty w procentach PKB.

Znamienne jest to, że za wyjątkiem Tajlandii, wartości podawane przez Mettsa są znacznie wyższe niż wartości obliczone w tym badaniu. Nawet w przypadku Republiki Południowej Afryki, gdzie badanie podaje częstotliwość występowania niepełnosprawności powyżej 30%, wynik 7% PKB jest znacznie poniżej wartości 22-31% sugerowanej przez Mettsa.

Różnice między wynikami tych dwóch badań są zbyt duże i zbyt systematycznie występujące, by móc je wyjaśnić tylko czasem, który upłynął między ich przeprowadzeniem (Metts opiera swoje kalkulacje na danych z 1997 roku). Główną przyczyną różnic jest zarówno wysoka wartość podstawy ekstrapolacji (dane pochodzące z Kanady), jak i metoda ekstrapolacji, która jest oparta na poziomach bezrobocia z CIA World Fact Book z 1997 roku (zobacz kolumna %UR w Tabeli 66). Przede wszystkim należy wspomnieć, że dane z World Fact Book znacznie się różnią od oficjalnych danych dotyczących zatrudnienia pochodzących z MOP/KILM z tego samego roku. Co zaskakujące, te drugie są w większości przypadków niższe. Przykładowo MOP podaje, że w Chinach w 1997 roku bezrobocie wynosiło 3%, a według badań Mettsa wynosiło ono 10%. Bezrobocie w Wietnamie MOP oszacowała na 2,9%, podczas gdy Metts na 25%. Jak pokazuje Tabela 66, World Fact Book z 1997 roku podaje, że poziom bezrobocia w większości krajów afrykańskich (z wyjątkiem Republiki Południowej Afryki i Zimbabwe, gdzie bezrobocie jest wyższe) wynosi około 20%. W Azji uwagę zwraca zwłaszcza Tajlandia, gdzie poziom bezrobocia wynoszący jedynie 2,6% jest odpowiedzialny za straty ekonomiczne zbliżone co do wielkości do oszacowań MOP (od 1,7 do 2,4%).

Tabela 66: Porównanie strat ekonomicznych wg niniejszego badania z badaniami Mettsa (2000)

Kraj	MOP		Bank Światowy		
	%PKB	%PKB (2)	%PKB Wysoki	%PKB Niski	%UR
Azja					
Chiny	4,22	1,21	9,15	6,45	10,0
Tajlandia	4,64	0,69	2,38	1,68	2,6
Wietnam	2,99	---	22,88	16,13	25,0
Afryka					
Etiopia	5,01	---	18,94	13,35	20,7
Malawi	3,12	1,25	18,94	13,35	20,7
Namibia	4,35	2,56	19,95	14,06	21,8
RPA	6,98	---	31,11	21,93	34,0
Tanzania	3,76	---	18,94	13,35	20,7
Zambia	4,64	2,34	20,13	14,19	22,0
Zimbabwe	3,75	0,59	41,18	29,03	45,0

Wyniki niniejszego badania są więc sprzeczne z wynikami uzyskanymi przez Mettsa. Po pierwsze, nasze badanie sugeruje, że koszty powiązane z wykluczeniem osób z niepełnosprawnością wynoszą od 1 do 7%, nawet jeśli odnosimy się do szerokiej definicji niepełnosprawności zaproponowanej przez ICF. Dane liczbowe z przedziału od 15 do 40% wynikające z badania Banku Światowego, wydają się raczej sprzeczne z intuicją; np. badanie HIV/AIDS omówione w Załączniku 1 sugeruje, że w krajach, które obejmuje pandemia HIV/AIDS, roczny przyrost PKB zmniejsza się o 1%. Trudno zatem przyjąć, że wykluczenie osób z niepełnosprawnością przekłada się na straty rzędu 40% PKB.

Kolejną różnicą pomiędzy omawianym tu badaniem a badaniem Mettsa, jest wykorzystanie stopy bezrobocia jako narzędzia ekstrapolacji. W krajach analizowanych w tej pracy, stosunek stopy bezrobocia do ogólnej liczby mieszkańców osiąga od 1% w Tajlandii do 17% w Namibii (stopa bezrobocia wynosi w tych krajach odpowiednio 1,23 i 31,2%). Mimo to straty ekonomiczne związane z niepełnosprawnością są mniej więcej takie same w obu państwach. To podważa słuszność podejścia zakładającego, że poziom bezrobocia jest właściwym punktem odniesienia dla uzyskania danych o sytuacji osób z niepełnosprawnością na rynku pracy. Potrzebne będą zatem dodatkowe badania przeprowadzone w innych krajach o różnym poziomie rozwoju, które pozwolą na uzyskanie dokładniejszych informacji na temat tego, jak można uogólniać dane pochodzące z konkretnego kraju.

4. WNIOSKI I ZALECENIA

Badanie to rozwinęło i wstępnie przetestowało nowe podejście do ilościowego określania strat makroekonomicznych związanych z wykluczeniem osób z niepełnosprawnością z rynku pracy. Po przedyskutowaniu podejścia opartego na raporcie opublikowanym przez Bank Światowy w 2000 roku (Metts, 2000), stworzono wzór obliczania „ceny wykluczenia”. Formuła zawiera trzy elementy: pierwszy określa obniżoną wydajność zatrudnionych osób, związaną z ich gorszym wykształceniem, problemami z transportem i brakiem możliwości fizycznego stawienia się w pracy itd. Ten element równania nie sugeruje, że zmiany w środowisku mogą podnieść wydajność osób z niepełnosprawnością do poziomu średniego dla całej populacji, sugeruje natomiast, że zmiany w środowisku mogą zmniejszyć przepaść pomiędzy rzeczywistą a potencjalną wydajnością osób o danym stopniu niepełnosprawności.

Drugi element równania bierze pod uwagę wyższy poziom bezrobocia wśród osób z niepełnosprawnością w stosunku do osób pełnosprawnych. Trzeci element równania zwraca uwagę na wyższą bierność osób z niepełnosprawnością na rynku pracy w porównaniu do osób pełnosprawnych. Sumując te trzy elementy, otrzymujemy całkowite straty ekonomiczne związane z niepełnosprawnością.

To podejście zastosowano w badaniu dotyczącym wybranych dziesięciu nisko i średnio rozwiniętych krajów: trzech azjatyckich (Chiny, Tajlandia oraz Wietnam) i siedmiu afrykańskich (Republika Południowej Afryki, Etiopia, Malawi, Namibia, Tanzania, Zambia i Zimbabwe). Wyraźnie widać, że straty ekonomiczne są tam duże i odczuwalne – mieszczą się w przedziale od 3 do 5% PKB.

W pracy nie podjęto próby ekstrapolacji danych z tych dziesięciu krajów i wyciągnięcia wniosków na skalę ogólnoświatową. Takie uogólnienie wymagałoby dodatkowych badań w regionach, których nie badano (Europa, Ameryka Łacińska i Ameryka Północna) oraz dokładniejszego przeanalizowania różnych podejść do ekstrapolacji.

Najważniejszy wniosek z tego badania jest taki, że możliwe jest uogólnienie danych dotyczących kosztów wykluczenia w skali kraju. Nawet w przypadku państw, dla których wiarygodne dane podstawowe są trudno dostępne, połączenie rozsądnych hipotez i odpowiedniego modelowania może zapoczątkować odkrycia solidniejsze, niż te zapoczątkowane przez podejście ekstrapolacyjne. Bardzo jasno pokazuje to porównanie wyników tej pracy z wynikami ekstrapolacji przeprowadzonej przez Bank Światowy.

Testowanie nowych metod obliczania strat ekonomicznych powiązanych z wykluczeniem osób z niepełnosprawnością z rynku pracy uwidoczniło jednak wiele kwestii, nad którymi należy pracować w przyszłości. Aby rozwijać dalsze badania, można zastosować poniższe zalecenia.

1. Niniejsze badanie wprowadza rozróżnienie pomiędzy rzeczywistą a potencjalną wydajnością osób z niepełnosprawnością. Warto zaznaczyć, że osoby z niepełnosprawnością są mniej wydajne nie z powodu samej niepełnosprawności, ale dlatego, że żyją i pracują w „niesprzyjającym” środowisku. Ma to znaczenie kluczowe, jeśli chodzi o przekaz, który niesie niniejsza analiza: stworzenie środowiska, które jest wspierające dla osób z niepełnosprawnością, ma sens gospodarczy. Jednak, jak dotąd, pojęcie rzeczywistej i potencjalnej wydajności pozostaje w sferze teorii, a różnice w wydajności wykorzystane w niniejszym badaniu potrzebują silniejszych podstaw empirycznych. Problematyczne może się wydawać założenie, że te różnice są takie same dla wszystkich krajów. Dalsze prace muszą zarówno poprawić rozumienie samego pojęcia, jak też zapoczątkować proste sposoby pomiaru potencjału wydajności w danym kraju.
2. Badanie zawiera dane, które utrudniły obliczanie częstotliwości występowania niepełnosprawności i oszacowanie stopnia niepełnosprawności (problemem był brak informacji o stopniu niepełnosprawności). Stąd też rekomendacje (1) i (2) muszą zostać powtórzone i tutaj: największą przeszkodą w obliczeniu konsekwencji ekonomicznych nierównych szans osób z niepełnosprawnością jest brak wiarygodnych, porównywalnych danych. MOP przez ścisłą współpracę ze swoimi członkami powinna zdobyć większą wiedzę o sytuacji osób z niepełnosprawnością na rynku pracy. MOP powinna także kontynuować pracę z Washington Group, by wprowadzić na całym świecie standardowy zestaw pytań, które będą stosowane w ankietach i spisach.
3. Niestety często nie tylko brak podstawowych danych utrudnia analizowanie rynku pracy i wydajności osób z niepełnosprawnością. Problemem może być także sposób, w jaki już istniejące dane są opracowywane i publikowane: wiele urzędów statystycznych podaje wskaźnik częstotliwości występowania niepełnosprawności dla danego kraju, ale nie podaje wskaźnika występowania niepełnosprawności dla populacji osób czynnych zawodowo. Co więcej, wiele sondaży potencjalnie pozwala na porównywanie wzajemnego wpływu niepełnosprawności i bezrobocia, ale wyliczenia tego typu są rzadko publikowane. Wiele sondaży pozwala też na wyciągnięcie wniosków co do poziomu niepełnosprawności w danym kraju (przynajmniej te ostatnie, które opierają się na klasyfikacji ICF i pytaniach Washington Group), ale informacje te nie są wykorzystywane. MOP powinna zatem, oprócz opowiadania się za gromadzeniem dokładniejszych i wiarygodniejszych danych, rozwijać i wspierać krajowe urzędy statystyczne i inne organizacje w opracowywaniu bardziej wartościowych statystyk na podstawie danych uzyskiwanych w sondażach.
4. Zaleca się, aby „gołe dane” zaprezentowane w niniejszym badaniu były interpretowane na niekorzyść kraju, którego dotyczą. Dzięki temu można wyciągnąć więcej wniosków na podstawie podobieństw i różnic. Analiza przeprowadzona w tej pracy powinna zostać poszerzona o słabo, średnio i wysoko rozwinięte kraje ze wszystkich

regionów. Tylko to pozwoli na uzyskanie informacji potrzebnych do wyciągnięcia wiarygodnych wniosków dotyczących kosztów związanych z wykluczeniem osób z niepełnosprawnością z rynku pracy.

ZAŁĄCZNIK 1: ZBIERANIE INFORMACJI O SYTUACJI OSÓB Z NIEPEŁ- NOSPRAWNOŚCIĄ NA RYNKU PRACY

Pomiar konsekwencji ekonomicznych wykluczenia osób z niepełnosprawnością z grupy pracowników albo kosztów i korzyści makroekonomicznych wynikających ze wspierania osób z niepełnosprawnością wymaga danych dotyczących objętych nim osób, stopnia ich niepełnosprawności oraz przyczyn ich wykluczenia z rynku pracy. Niedostatek takich danych stanowi największą przeszkodę w analizach dotyczących osób z niepełnosprawnością na rynku pracy, jak wskazuje ostatnie badanie Banku Światowego:

„Niestety dostępność wiarygodnych, porównywalnych w skali międzynarodowej danych o niepełnosprawności, które są ważne, aby planować, wprowadzać, monitorować i oceniać polityki na rzecz włączenia społecznego, jest często znikoma” (Mont, 2007).

Trudności dotyczą różnych obszarów. Standardowe pytania oraz metody służące do zbierania danych o rynku pracy często nie nadają się do gromadzenia informacji o osobach z niepełnosprawnością. Dodatkowo problemem jest sama definicja słowa „niepełnosprawność”, ponieważ jest odmienna w różnych krajach. Wreszcie problem stanowi zakres dostępnych danych: podczas gdy jedne kraje nie posiadają w ogóle statystyk dotyczących osób z niepełnosprawnością na rynku pracy, inne zbierają informacje co pięć do dziesięciu lat albo z jeszcze inną częstotliwością.

ZBIERANIE DANYCH O RYNKU PRACY

MOP proponuje zbiór 47 wskaźników statystycznych, które mogłyby być stosowane do określania, czym jest prawdziwa praca. W ostatnim badaniu MOP przyglądano się trzem z nich pod kątem ich zastosowania do określenia sytuacji osób z niepełnosprawnością. Chodziło o: (1) stopień uczestnictwa w rynku pracy, (2) stosunek zatrudnienia do populacji oraz (3) poziom bezrobocia. Wskaźniki te zostały wybrane, ponieważ mogą być szeroko stosowane zarówno dla całej populacji pracowników, jak i grupy osób z niepełnosprawnością (MOP, 2007a).

Poziom uczestnictwa w rynku pracy mierzy zakres, w jakim ludność w wieku produkcyjnym danego kraju jest ekonomicznie aktywna, tj. określa liczbę osób zatrudnionych lub aktywnie szukających zatrudnienia. Zazwyczaj ankiety dotyczące siły roboczej używają pojęcia „bieżąca aktywność ekonomiczna”. Oznacza to, że aby dana osoba była uznana za aktywną ekonomicznie, musi ona pracować lub aktywnie szukać zatrudnienia w czasie przeprowadzania badania (w danym tygodniu lub dniu). Problemem staje się więc przedstawienie adekwatnego opisu sytuacji osób z niepełnosprawnością, które często miewają dłuższe okresy bierności zawodowej. Ponadto częste wykluczenie z badań osób znajdujących się pod opieką instytucji, a także wykluczenie z badań informacji o uczestnictwie w czynnościach domowych, mogą prowadzić do zaniżania danych, jeśli nie ma dodatkowych informacji pochodzących z innych źródeł. Podsumowując, trzeba założyć, że udział osób z niepełnosprawnością pracujących w mniej typowym środowisku zatrudnienia jest wyższy niż udział tych osób w całkowitej sile roboczej. „Zaniżanie danych dotyczących tej grupy mocno zniekształca analizę sytuacji osób z niepełnosprawnością na rynku pracy” (ibid., str. 26).

Stosunek zatrudnienia do populacji mierzy liczbę osób w wieku produkcyjnym, które są zatrudnione. Wskaźnik ten mierzony jest w krótkim czasie – jednego tygodnia lub jednego dnia. W tym okresie dana osoba musi być zatrudniona przynajmniej w wymiarze jednej godziny (tj. dziennie lub tygodniowo). Gromadząc dane dotyczące sytuacji osób z niepełnosprawnością, należałoby wprowadzić dłuższe okresy referencyjne, by uniknąć zaniżania danych. Dodatkowo sama definicja zatrudnienia jest problematyczna, gdy stosuje się ją w kontekście niepełnosprawności. Badanie MOP podkreśla, że potrzebne jest dopasowanie klasyfikacji, które uwzględniać będzie pracowników wykonujących pracę w domu rodzinnym oraz zaangażowanych w produkcję na własny użytek, ponieważ właśnie tego rodzaju praca jest często udziałem osób z niepełnosprawnością.

Stopa bezrobocia mierzy liczbę osób bezrobotnych jako procent siły roboczej. Trzeba spełniać trzy kryteria, by zostać zaliczonym do tej grupy: być bez pracy, szukać pracy oraz być gotowym do jej rozpoczęcia. Jak podkreślono w badaniu MOP, wąskie kryterium „szukania pracy” może prowadzić do zaniżania danych, ponieważ osoby z niepełnosprawnością są często zniechęcane do szukania zatrudnienia, ale zdecydowanie chciałyby podjąć pracę, gdyby mogły.

Podsumowując, trudności w gromadzeniu danych dotyczących funkcjonowania osób z niepełnosprawnością na rynku pracy, skłaniają do ostrożności przy stosowaniu sondaży i spisów. Badanie sugeruje, że tam gdzie to możliwe, należy wprowadzić kilka dodatkowych elementów w spisach i sondażach, by dokładniej opisać osoby z niepełnosprawnością, które są aktywne zawodowo.

Poniżej umieszczono rekomendacje MOP.

1. Rozważyć stosowanie pojęcia „populacja zazwyczaj aktywna”, to znaczy wydłużyć do np. 12 miesięcy okres, w którym dana osoba powinna pracować lub aktywnie szukać pracy, by być zaliczona do tej grupy.
2. Uwzględnić osoby mieszkające w zakładach opieki w badaniach dotyczących zatrudnienia osób z niepełnosprawnością.
3. Polepszyć jakość pomiaru poziomu uczestnictwa w rynku pracy przez zbadanie nietypowych przypadków zatrudnienia, zwłaszcza w kontekście osób wykonujących pracę w gospodarstwie domowym.
4. Poprawić sposób pomiaru stosunku stopy zatrudnienia do ogólnej populacji przez zastosowanie kryterium jednej godziny pracy dla okresu odniesienia długości jednego tygodnia, a także zastosowanie tego kryterium do osób produkujących na własny użytek.
5. Zastosować pojęcie „zwykłych godzin pracy” przy mierzeniu stosunku zatrudnienia do populacji. Oznacza to, że analogicznie do punktu pierwszego, należy przedłużyć okres referencyjny do 12 miesięcy lub zbliżonego okresu.
6. Złagodzić kryterium „szukania pracy” w pomiarach poziomu bezrobocia lub znaleźć lepszy sposób na zidentyfikowanie „zniechęconych pracowników” wśród tych, którzy są uważani za biernych zawodowo.
7. Ustalić górną granicę wieku produkcyjnego na 60 lat, ponieważ niepełnosprawność wzrasta znacząco powyżej tego wieku.

Te rekomendacje niekoniecznie mają prowadzić do zmian w sposobie projektowania sondaży dotyczących siły roboczej. Mogą zostać wprowadzone poprzez zadawanie dodatkowych pytań respondentom, którzy zostali zidentyfikowani jako osoby z niepełnosprawnością.

POMIAR NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI

Pytania dotyczące typu i stopnia niepełnosprawności osób należących do siły roboczej są konieczne, by określić zmienne zatrudnienia i niepełnosprawności. Definicja i pomiar niepełnosprawności są jednak trudnym zadaniem, do którego można podejść na wiele sposobów. Np. w Kanadzie różne sposoby mierzenia niepełnosprawności dawały wyniki od 13,7 do 31,3% (Rietschlin i MacKenzie, 2004).

W innych krajach różnica jest jeszcze większa (Mont, 2007). Niedawno przeprowadzony specjalistyczny sondaż, którego autorami są Barbotte i Guillemin (2001), wykazał, że po-

ziom niepełnosprawności wynosi od 3,6 do 66%, a niski poziom życia związany z niepełnosprawnością wynosi od 1,8 do 26%. Autorzy konkludują, że „heterogeniczność struktury pojęciowej i niewystarczające rozpoznanie wagi dokładności wskaźników, czynnika wieku, a także charakterystyka socjoekonomiczna badanych populacji utrudniły przeprowadzenie wiarygodnego międzynarodowego porównania”.

Niedawne badanie MOP, w którym porównano metodologie stosowane w statystykach związanych z niepełnosprawnością w różnych krajach, prowadzi do takiego samego wniosku (MOP, 2004c). Sondaż wysłany do narodowych urzędów statystycznych w 217 krajach i regionach potwierdza, że wykorzystywane są różne definicje – tylko 38% z tych państw używało klasyfikacji WHO/ICIF, a tylko cztery kraje wykorzystywały klasyfikację ICF. Pozostałe kraje zaczerpnęły definicje z ustawodawstwa obowiązującego w danym kraju lub z definicji podanych przez państwowe urzędy statystyczne, ministerstwa zdrowia, organizacje pozarządowe itd.

Tabela A.1: Różne podejścia w obliczaniu poziomu częstotliwości występowania niepełnosprawności

Funkcjonowanie organizmu	Samookreślenie jako osoba niepełnosprawna	Respondent (pełnomocnik) jest pytany, czy jest niepełnosprawny.
	Stan zdiagnozowany	Respondentowi (pełnomocnikowi) czytana jest lista problemów zdrowotnych, takich jak: polio, epilepsja, paraliż oraz jest on pytany, czy któryś z nich go dotyczy.
Czynności i czynności złożone	Czynności życia codziennego (ang. ADL)	Respondent jest określany jako osoba z niepełnosprawnością, jeśli ma trudność w wykonaniu dowolnej czynności życia codziennego, która jest oparta na zadaniu typu: ubieranie się, kąpiel czy samodzielne jedzenie.
	Złożone czynności życia codziennego (ang. IADL)	Podejście to jest podobne do poprzedniego, z tym, że złożone czynności życia codziennego są bardziej kompleksowe. Chodzi np. o gospodarowanie pieniędzmi, codzienne zakupy lub utrzymanie porządku w domu.
Uczestnictwo	Uczestnictwo	Metoda ta bada, czy dana osoba ma jakąś niepełnosprawność, która wpływa na pełnioną przez nią rolę społeczną (np. utrudnia chodzenie do szkoły czy bycie zatrudnionym). Przykładem jest pytanie zadawane w Bieżącym Spisie Populacji w USA: „Czy Ty (lub ktoś inny w tym gospodarstwie domowym) masz (ma) problem zdrowotny lub niepełnosprawność, która uniemożliwia podjęcie pracy lub ogranicza możliwość wyboru związaną z rodzajem wykonywanej pracy lub czasem jej wykonywania?”.

Źródło: Mont (2007).

Duże różnice w danych dotyczących niepełnosprawności są często związane z różnicami w technikach pomiaru. Na przykład Mont (2007) wyróżnia pięć typów pytań służących do uzyskania danych dotyczących niepełnosprawności. Są wśród nich pytania o samookreślenie i określenie zdiagnozowanego stanu oraz pytania o czynności wykonywane codziennie, jak również bardziej ogólne pytanie o udział w życiu codziennym (Tabela A.1). Pytania o samoocenę prowadzą do uzyskiwania niskich wskaźników występowania niepełnosprawności, a pytania o aktywność w życiu codziennym i uczestnictwo prowadzą do wyników wyższych.

Podsumowując, trzeba podkreślić, że nawet formalnie ujednolicone sondaże nie gwarantują uzyskania porównywalnych danych. Widać to zwłaszcza w przypadku, gdy zadawano bezpośrednie pytania typu: „Czy jesteś osobą z niepełnosprawnością?”. Stygmatyzacja takich osób w niektórych kulturach, subiektywna percepcja niepełnosprawności, odmienne postrzeganie tego co „normalne”, mogą skutkować dużymi różnicami w uzyskiwanych odpowiedziach (Mont, 2007, str. 8). Dlatego też badacze podjęli wspólną decyzję o preferowaniu pytań dotyczących aktywności i uczestnictwa, a nie tych dotyczących samooceny swojego stanu czy zdiagnozowanych problemów.

POMIAR NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI: POWIĄZANIE PROJEKTU BADANIA I JEGO CELU

Ostatecznie to cel pomiaru powinien mieć wpływ na wybór definicji niepełnosprawności i formę zadawanych pytań. Washington Group, która została utworzona przez ONZ w 2001 roku w celu promocji i koordynacji współpracy międzynarodowej w obszarze statystyk zdrowotnych, określa trzy główne cele pomiaru populacji osób z niepełnosprawnością: (1) zabezpieczenie usług, (2) pomiar poziomu funkcjonowania w tej populacji, (3) wyrównanie szans (MOP, 2007a, str.52).

Monitorowanie poziomu funkcjonowania w grupie osób z niepełnosprawnością pomaga zrozumieć zakres potencjalnych obaw związanych z niepełnosprawnością. Obliczanie kosztów ekonomicznych jest narzędziem wyrażenia tego zakresu w wymiarze finansowym. Ogólnie rzecz biorąc, zdolność funkcjonowania w populacji może być określana zgodnie ze wszystkimi trzema dziedzinami pokazanymi w Tabeli A.2 (funkcjonowanie organizmu, czynności i uczestniczenie). By oszacować straty ekonomiczne, ważne jest, aby określić rzeczywiste ograniczenia osób z niepełnosprawnością na rynku pracy: na przykład upośledzenie widzenia skutkuje ograniczeniem wydajności i dlatego powinno być uwzględniane w obliczeniach strat makroekonomicznych tylko, jeśli niedostępne są okulary do czytania lub dysfunkcja wzroku nie może być zniwelowana przez używanie okularów. Dlatego też pytania o zdolność do uczestniczenia są bardziej użyteczne.

Aktywność jednostki na rynku pracy może być mierzona przez pytania ogólne typu: „Czy jesteś ograniczony/a w rodzaju lub ilości wykonywanej pracy poprzez problem natury fizycznej, psychicznej lub emocjonalnej?”. Jeśli odpowiedź brzmi „tak” oraz istnieje podstawowa technika, by określić ilościowo straty w wydajności, to możliwe jest oszacowanie strat makroekonomicznych związanych z niepełnosprawnością danej osoby. Jeśli odpowiedź brzmi „nie” pozostaje kwestią otwartą, czy dana osoba nie ma niepełnosprawności fizycznych, czy środowisko, w którym funkcjonuje, tak ją wspomaga, że niepełnosprawność fizyczna nie ma wpływu na uczestnictwo. Dla przeprowadzenia prostych obliczeń wydajności związanej z niepełnosprawnością ta różnica nie jest jednak istotna.

Zapotrzebowanie na techniki pomiaru to zagadnienie bardziej skomplikowane, jeśli dane mają służyć do określenia kosztów i korzyści programów wspierających osoby z niepełnosprawnością lub gdy powodem pomiaru jest identyfikacja osób, które są wykluczone z powodu psychicznej, fizycznej lub emocjonalnej niepełnosprawności. W tym przypadku pytania o aktywności/działanie powinny być selekcjonowane. Podają one bowiem dokładniejsze informacje dotyczące wsparcia, które jest otrzymywane od rodziny oraz społeczności i mogą być także fundamentem rozwijania analizy kosztów i korzyści.

Tabela A.2: Pytania o niepełnosprawność

Pytania opracowane przez Washington Group	Odpowiedzi
Pytania podstawowe	
Czy ma Pan/Pani trudności z widzeniem, nawet po założeniu okularów?	
Czy ma Pan/Pani trudności ze słyszeniem, nawet po założeniu aparatu słuchowego?	
Czy ma Pan/Pani trudności ze schodzeniem lub wchodzeniem po schodach?	
Czy ma Pan/Pani trudności z koncentracją i zapamiętywaniem?	
Pytania dodatkowe	
Czy ma Pan/Pani trudności z dbaniem o siebie, codzienną higieną lub ubieraniem się?	
Czy ma Pan/Pani trudności z komunikacją w swoim języku, ze zrozumieniem innych lub byciem rozumianym przez nich?	
Pytania opracowane przez MOP dotyczące kończyn górnych	
Czy masz trudności z używaniem ramion, rąk i palców (podnoszeniem, chwytaniem, trzymaniem)?	

Źródło: MOP (2007a), str. 55-56.

Washington Group rozwinęła i opracowała niewielki zbiór pytań dotyczących aktywności, a służących celowi, jakim jest wyrównanie szans tzn. pomagających zidentyfikować osoby, które są bardziej niż reszta populacji narażone na odczuwanie ograniczeń w wykonywaniu pewnych zadań lub w uczestnictwie w pewnych działaniach (MOP, 2007a, str.52). Pytania obejmują cztery główne sfery (chodzenie, widzenie, słyszenie, rozumienie), jak również dziedziny dodatkowe, takie jak dbanie o siebie i komunikacja (pytania i możliwe odpowiedzi zawarte są w Tabeli A.2). Nie ma tu jednak pytań o funkcjonowanie kończyn górnych. Jest to znaczące niedopatrzenie, ponieważ kłopoty z funkcjonowaniem rąk mogą stanowić poważne utrudnienie dla pracownika. MOP sugeruje zatem, aby dodać takie pytanie do powyższego zestawu.

SZACOWANIE FUNKCJI WZROSTU – PODEJŚCIE ODGÓRNE

Podjęcie oddolne w pomiarze kosztów wykluczenia osób z niepełnosprawnością z rynku pracy, które zostało przedstawione w niniejszej pracy, nie jest jedynym podejściem pozwalającym obliczyć koszty ekonomiczne tego zjawiska. I tak na przykład raport MOP *HIV/AIDS a praca: Globalne obliczenia, wpływ i reakcje* (2004a), który podaje szacunkowe obliczenia wpływu HIV/AIDS na osoby stanowiące siłę roboczą, używa innej techniki, która może być opisana jako podejście odgórne.

Metodologia tego badania, które mierzy wpływ HIV/AIDS na wzrost PKB w 45 krajach od 1992 do 2002 roku, jest oparta na historycznych danych o wzroście PKB w tych państwach (Coulibaly, 2007). Autor tworzy ekonomiczny model wzrostu, w którym wyróżnia następnie zmienne niezależne związane z HIV/AIDS. Przez ponowne obliczenie funkcji wzrostu bez tych zmiennych, autor otrzymuje rozkład danych obrazujący straty ekonomiczne związane z pandemią (szczegóły w Tabeli A.1).

Dla oszacowania funkcji wzrostu autor wybiera okres dziesięciu lat (od 1992 do 2002 roku). Używa też dwustopniowej metody najmniejszych kwadratów (ang. TSLS). Dane wykorzystane do obliczeń pochodzą głównie z WDI, z danych WHO (malária), danych o migracji MOP, poziomowi występowania HIV/AIDS i innych źródeł.

Ryc. A.1: Ekonomiczny model wzrostu w badaniu MOP dotyczącym AIDS**Równanie A.1.1: Funkcja Ogólna Wzrostu (badanie MOP/AIDS)**

$$Growth_i = \alpha_0 + \alpha_1 LN(GDPCA_i) + \alpha_2 LIFE + \alpha_3 INVEST_i + \alpha_4 TRADE_i + \alpha_5 HC_i + \alpha_6 GOV_i + \alpha_7 DUMMY + X_i$$

Równanie A.1.1 wskazuje, że przyrost rzeczywistego PKB (GDP) per capita w kraju i (GROWTH_i) jest funkcją: początkowego PKB per capita (GDPCA); poziomu średniej długości życia jako przybliżenia kapitału zdrowotnego kraju; współczynnika inwestycji (INVEST); stopnia otwartości (TRADE); naboru do szkół podstawowych odzwierciedlającego kapitał ludzki (HC); konsumpcji rządu (GOV); i regionalnej zmiennej sztucznej (DUMMY). AIDS oddziałuje pośrednio na wzrost przez wpływ na średnią długość życia. Potrzebne jest zatem jeszcze jedno równanie pokazujące związek pomiędzy średnią oczekiwaną długością życia a częstotliwością występowania nosicielstwa wirusa HIV.

Równanie A.1.2: Funkcja średniej długości życia (badanie MOP/AIDS)

$$LIFE_i = \beta_0 + \beta_1 Ln(GDPCA_i) + \beta_2 MAL + \beta_3 HC_i + \beta_4 Ln(HIV_i) + \beta_5 Ln(HIV_i)^2 + U_i$$

Równanie A.1.2 pokazuje średnią długości życia (LIFE) jako funkcję dochodu per capita (GDPCA), zachorowalności na malarię (MAL), kapitału ludzkiego (HC) i częstotliwości występowania HIV. Trzecie równanie jest potrzebne, by zilustrować zestawienie częstotliwości występowania HIV z innymi czynnikami gospodarczymi.

Równanie A.1.3: Funkcja częstotliwość występowania HIV/AIDS (badanie MOP/AIDS)

$$Ln(HIV_i) = \delta_0 + \delta_1 GROWTH + \delta_2 MIGRANT + \delta_3 GINI + \delta_4 ETHNIC + \delta_5 MAL + \delta_6 HC + \delta_7 TIME + Z_1$$

Równanie A.1.3 uwzględnia czynniki, które powodują nasilenie się występowania HIV. Poza wzrostem ekonomicznym, są to: migracja zarobkowa (MIGRANT), nierówne zarobki (GINI), zróżnicowanie etniczne (ETHNIC), zachorowalność na malarię (MAL), kapitał ludzki (HC) oraz czas, który minął od pierwszego zgłoszenia wystąpienia HIV/AIDS (TIME).

Źródło: MOP (2004a); Coulibaly (2007).

ZASTOSOWANIE PODEJŚCIA ODDOLNEGO W NINIEJSZYM BADANIU

Zaletą zastosowania podejścia oddolnego w pomiarze „ceny wykluczenia” jest fakt, że nie potrzebuje ono hipotezy na temat tego, jak niepełnosprawność bezpośrednio lub pośrednio wpływa na wydajność siły roboczej. Podejście to wymaga tylko funkcji wzrostu podobnej do tej użytej w badaniu MOP o HIV/AIDS.

Równanie 4: Funkcja wzrostu

$$Growth_i = \alpha_0 + \alpha_1 LN(GDPCA_i) + \alpha_2 LIFE + \alpha_3 INVEST_i + \alpha_4 TRADE_i + \alpha_5 HC_i + \alpha_6 GOV_i + \alpha_6 DRPI_i + \alpha_8 DUMMY + X_i$$

Growth – wzrost
LIFE – ŻYCIE
INVEST – INWESTYCJE
TRADE – HANDEL
GOV – RZĄD

Równanie 4 ilustruje taką funkcję zawierającą niezależną zmienną, którą można nazwać DRPI (ang. Disability-Related Participation Impediment – ograniczenie uczestnictwa w wyniku niepełnosprawności). Funkcja DRPI miałaby wskaźnik, który pokazuje, w jakim stopniu siła robocza kraju traci na wykluczeniu osób z niepełnosprawnością. Obliczenie DRPI jest trudnym wyzwaniem. W przybliżeniu można stwierdzić, że DRPI osiąga wartości od 0 do 1. Przypadek, gdy DRPI=1 reprezentuje stan idealny, w którym nie ma żadnych ograniczeń powiązanych z niepełnosprawnością, innymi słowy, sytuację, w której szanse są w 100 procentach równe. Przy założeniu, że sondaż przeprowadzamy wśród liczby N osób należących do populacji czynnej ekonomicznie, każda osoba określi na skali od 0 do 1 jak bardzo jej uczestnictwo w gospodarce jest ograniczone przez problem fizyczny, psychiczny lub emocjonalny albo przez brak wsparcia (lub brak środków na jego finansowanie), prostym sposobem sporządzenia DRPI byłoby:

Równanie 5: Obliczenie DRPI (ang. Disability-Related Participation Impediment)

$$DRPI = 1 - \sum_{i=1}^N \frac{SEV_i}{N}$$

(SEV=0 oznacza brak ograniczeń; 1 całkowite ograniczenie)

Nawet jeśli koncepcja ta wydaje się ciekawa, przez ograniczone wymagania stosowane do danych empirycznych, a także techniki modelowania, pewne czynniki mogą utrudnić jej implementację.

1. Podejście to wymaga danych przedstawiających określoną zmienną niepełnosprawności opartą na koncepcji uczestniczenia, pokazanych w dłuższej perspektywie czasowej. Może stanowić to problem, gdyż jest tylko kilka krajów, które dysponują takimi danymi; dane tego typu ponadto nie są zbierane co roku.
2. Podejście to oblicza korelację pomiędzy dynamiką zmiennej niepełnosprawności a dynamiką zmiennej wzrostu. Oznacza to zatem jednak, że wynik obliczeń uzyskamy jedynie wtedy, kiedy zmienna niepełnosprawności porusza się w określonym kierunku. Jeśli zaś pozostaje niezmienna, określenie wpływu wykluczenia związanego z niepełnosprawnością jest raczej niemożliwe. To może stanowić problem, ponieważ w większości krajów zmienna niepełnosprawności jest mniej dynamiczna, niż zmienne uzyskiwane w badaniach HIV/AIDS pokazanych w tej pracy.
3. W powyższej propozycji zmienna DRPI jest niezależną zmienną funkcji wzrostu. Zarówno z punktu widzenia metodologii, jak i techniki, ten punkt widzenia jest dyskusyjny: niskie wskaźniki wzrostu są powiązane z trudną sytuacją na rynku pracy, która z kolei dotyka bardziej osoby z niepełnosprawnością. Dwie zmienne są zatem powiązane: niski wzrost obniża uczestnictwo, a niskie uczestnictwo obniża wzrost.

Problemy te pokazują, że używanie badań MOP na temat HIV/AIDS jako podstawy do badania dotyczącego wykluczenia osób z niepełnosprawnością, jest dyskusyjne. Wynika to z dostępności danych – powszechność występowania HIV jest mierzona jako stan medyczny i może być przedstawiona jako oddzielna zmienna w funkcji wzrostu, podczas gdy uczestnictwo jest złożoną zmienną, która wpływa na wzrost.

Ostateczne wnioski co do użyteczności danego podejścia wymagają głębszej analizy dostępnych danych, jak również dokładniejszych zbadania możliwych wskaźników i modeli ekonometrycznych, które kontrolują wzajemne relacje. Jednak nawet bez dokładniejszej analizy widać, że statystyczne wyliczenia nie są zbudowane na danych z szeregów czasowych, ale raczej na danych dotyczących wydajności w określonym czasie.

ZAŁĄCZNIK 2: SZCZEGÓŁOWE OBLICZENIA DLA BADANIA CENA WYKLUCZENIA

CHINY, W OPARCIU O CZĘSTOTLIWOŚĆ WYSTĘPOWANIA W WIETNAMIE

PKB (bieżący kurs USD)	2 644 681
Średnia wydajność pracy	3 540
Zatrudnieni	73%
Bezrobotni	3,77%
Bierni	23,22%

Calkowite straty związane z niepełnosprawnością	\$111 693 196 778	4,22%	(%PKB)
Minimalne straty całkowite	\$107 640 852 891	4,07%	(%PKB)
Maksymalne straty całkowite	\$115 745 540 665	4,38%	(%PKB)

	Brak niepełn.	Lekki	Umiarkowany	Znaczny	Głęboki
(1) Osoby z niepełnosprawnością (n)	880 898 205	30 008 345	91 651 714	11 532 642	9 229 094
(2) % Wydajność pracy (β)	100%	75%	55%	25%	5%
(2a) Minimum	100%	70%	50%	20%	0%
(2b) Maksimum	100%	80%	60%	30%	10%
(3) % Wydajność pracy (ββ*)	100%	95%	75%	45%	25%
(3a) Minimum	100%	90%	70%	40%	20%
(3b) Maksimum	100%	100%	80%	50%	30%
(4) Wydajność pracy (P)	\$3 540	\$2 655	\$1 947	\$885	\$177
(4a) Minimum	\$3 540	\$2 478	\$1 770	\$708	\$0
(4b) Maksimum	\$3 540	\$2 832	\$2 124	\$1 062	\$354
(5) Potencjalna wydajność pracy (P*)	\$3 540	\$3 363	\$2 655	\$1 593	\$885
(5a) Minimum	\$3 540	\$3 186	\$2 478	\$1 416	\$708
(5b) Maksimum	\$3 540	\$3 540	\$2 832	\$1 770	\$1 062

Wydajność pracy

Część I	(6) Poziom zatrudnienia (e)	73%	65%	57%	49%	41%
	(7) Zasięg wydajności (β·β)	0%	20%	20%	20%	20%
	(8) Straty: wykluczające środowisko	\$0	\$13 803 022 504	\$36 941 420 876	\$3 992 062 581	\$2 669 456 475
	(9) Poziom bezrobocie	3,77%	4%	4%	4%	4%
	(10) Zasięg bezrobocia (ui-u)	0,00%	0,08%	0,16%	0,24%	0,32%
	(11) Straty bezrobocia	\$0	\$80 949 944	\$390 375 678	\$44 209 285	\$26 206 558
	(11a) Minimum	\$0	\$76 689 421	\$364 350 633	\$39 297 142	\$20 965 246
	(11b) Maksimum	\$0	\$85 210 468	\$416 400 724	\$49 121 428	\$31 447 870
	(12) Bierność zawodowa siły roboczej	23,22%	31%	39%	47%	55%
	(13) Zasięg bierności zawodowej siły roboczej (di-d)	0,00%	7,96%	15,92%	23,88%	31,84%
	(14) Straty bierność zawodowa	\$0	\$8 030 942 675	\$38 728 682 544	\$4 385 947 841	\$2 599 919 816
	(14a) Minimum	\$0	\$7 608 261 481	\$36 146 770 374	\$3 898 620 303	\$2 079 935 853
	(14b) Maksimum	\$0	\$8 453 623 868	\$41 310 594 713	\$4 873 275 379	\$3 119 903 779
	(15) Calkowite straty wydajności	\$0	\$21 914 915 123	\$76 060 479 098	\$8 422 219 707	\$5 295 582 850
	(15a) Minimum	\$0	\$21 487 973 406	\$73 452 541 884	\$7 929 980 026	\$4 770 357 575
	(15b) Maksimum	\$0	\$22 341 856 840	\$78 668 416 313	\$8 914 459 387	\$5 820 808 124

	Lekki	Umiarkowany	Znaczny	Głęboki
Liczba osób ze stopniem niepełnosprawności (n)	30 008 345	91 651 714	11 532 642	9 229 094
Współczynnik wydajności (r)	0,21	0,23	0,21	0,16
Część I (wykluczające środowisko)	0,13	0,11	0,10	0,08
Część II (dodatkové bezrobocia)	0,00	0,00	0,00	0,00
Część III (dodatková bierność zawodowa)	0,08	0,12	0,11	0,08
P x n _i x γ _i (mln USD)	\$21 915	\$76 060	\$8 422	\$5 296
Σ Łączne straty ekonomiczne (mln USD)	\$111 693			
Σ Minimum	\$107 641			
Σ Maksimum	\$115 746			

CHINY (2), W OPARCIU O DANE CDPF

PKB (bieżący kurs USD)
Średnia wydajność pracy
Zatrudnieni
Bezrobotni
Bierni

2 644 681
3 540
7,3%
3,77%
23,22%

Całkowite straty związane z niepełnosprawnością \$32 061 741 741
Minimalne straty całkowite \$30 571 076 981
Maksymalne straty całkowite \$33 552 406 502

1,21% (%PKB)
1,16% (%PKB)
1,27% (%PKB)

	Brak niepełn.	Lekki	Umiarkowany	Znaczny	Głęboki
(1) Osoby z niepełnosprawnością (n)	1 023 320 000	7 359 769	22 478 262	2 828 466	2 263 504
(2) % Wydajność pracy (β)	100%	75%	55%	25%	5%
(2a) Minimum	100%	70%	50%	20%	0%
(2b) Maksimum	100%	80%	60%	30%	10%
(3) % Wydajność pracy (%β*)	100%	95%	75%	45%	25%
(3a) Minimum	100%	90%	70%	40%	20%
(3b) Maksimum	100%	100%	80%	50%	30%
(4) Wydajność pracy (P)	\$3 540	\$2 655	\$1 947	\$885	\$177
(4a) Minimum	\$3 540	\$2 478	\$1 770	\$708	\$0
(4b) Maksimum	\$3 540	\$2 832	\$2 124	\$1 062	\$354
(5) Potencjalna wydajność pracy (P*)	\$3 540	\$3 363	\$2 655	\$1 593	\$885
(5a) Minimum	\$3 540	\$3 186	\$2 478	\$1 416	\$708
(5b) Maksimum	\$3 540	\$3 540	\$2 832	\$1 770	\$1 062

Wydajność pracy

Część I	(6) Poziom zatrudnienia (e)	7,3%	61%	49%	37%	25%
	(7) Zasięg wydajności (β-β)	0%	20%	20%	20%	20%
	(8) Straty: wykluczające środowisko	\$0	\$3 175 929 685	\$7 781 276 006	\$737 698 267	\$397 143 839
	(9) Poziom bezrobocia	3,77%	4%	4%	4%	4%
	(10) Zasięg bezrobocia (ui-u)	0,00%	0,12%	0,23%	0,35%	0,47%
	(11) Straty bezrobocia	\$0	\$28 788 463	\$138 830 434	\$15 722 276	\$9 319 914
	(11a) Minimum	\$0	\$27 273 281	\$129 575 072	\$13 975 357	\$7 455 931
	(11b) Maksimum	\$0	\$30 303 646	\$148 085 796	\$17 469 196	\$11 183 897
	(12) Bierność zawodowa siły roboczej	23,22%	35%	47%	59%	71%
	(13) Zasięg bierności zawodowej siły roboczej (di-d)	0,00%	11,94%	23,88%	35,82%	47,76%
	(14) Straty bierność zawodowa	\$0	\$2 955 191 378	\$14 251 212 263	\$1 613 922 022	\$956 707 193
	(14a) Minimum	\$0	\$2 799 654 990	\$13 301 131 446	\$1 434 597 353	\$765 365 754
	(14b) Maksimum	\$0	\$3 110 727 766	\$15 201 293 081	\$1 793 246 692	\$1 148 048 632
	(15) Całkowite straty wydajności	\$0	\$6 159 909 526	\$22 171 318 703	\$2 367 342 566	\$1 363 170 946
	(15a) Minimum	\$0	\$6 002 857 955	\$21 211 982 524	\$2 186 270 977	\$1 169 965 525
	(15b) Maksimum	\$0	\$6 316 961 096	\$23 130 654 883	\$2 548 414 155	\$1 556 376 368

	Lekki	Umiarkowany	Znaczny	Głęboki
Liczba osób ze stopniem niepełnosprawności (n)	7 359 769	22 478 262	2 828 466	2 263 504
Współczynnik wydajności (γ)	0,24	0,28	0,24	0,17
Część I (wykluczające środowisko)	0,12	0,10	0,07	0,05
Część II (dodatkowe bezrobocie)	0,00	0,00	0,00	0,00
Część III (dodatkowa bierność zawodowa)	0,11	0,18	0,16	0,12
P x n _i x γ _i (mln USD)	\$6 160	\$22 171	\$2 367	\$1 363
Σ Łączne straty ekonomiczne (mln USD)	\$32 062			
Σ Minimum	\$30 571			
Σ Maksimum	\$33 552			

TAJLANDIA, W OPARCIU O CZĘSTOTLIWOŚĆ WYSTĘPOWANIA W WIETNAMIE

PKB (bieżący kurs USD)	206 338
Średnia wydajność pracy	5 733
Zatrudnieni	72%
Bezrobotni	0,92%
Bierni	26,90%

Całkowite straty związane z niepełnosprawnością	\$9 575 740 307	4,64%	(%PKB)
Minimalne straty całkowite	\$9 122 053 990	4,42%	(%PKB)
Maksymalne straty całkowite	\$10 029 426 623	4,86%	(%PKB)

	Brak niepełn.	Lekki	Umiarkowany	Znaczny	Głęboki
(1) Osoby z niepełnosprawnością (n)	39 701 472	1 352 455	4 130 679	519 768	415 949
(2) % Wydajność pracy (β)	100%	75%	55%	25%	5%
(2a) Minimum	100%	70%	50%	20%	0%
(2b) Maksimum	100%	80%	60%	30%	10%
(3) % Wydajność pracy (%β*)	100%	95%	75%	45%	25%
(3a) Minimum	100%	90%	70%	40%	20%
(3b) Maksimum	100%	100%	80%	50%	30%
(4) Wydajność pracy (P)	\$5 733	\$4 300	\$3 153	\$1 433	\$287
(4a) Minimum	\$5 733	\$4 013	\$2 867	\$1 147	\$0
(4b) Maksimum	\$5 733	\$4 587	\$3 440	\$1 720	\$573
(5) Potencjalna wydajność pracy (P*)	\$5 733	\$5 447	\$4 300	\$2 580	\$1 433
(5a) Minimum	\$5 733	\$5 160	\$4 013	\$2 293	\$1 147
(5b) Maksimum	\$5 733	\$5 733	\$4 587	\$2 867	\$1 720

Wydajność pracy

Część I	(6) Poziom zatrudnienia (e)	72%	60%	48%	35%	23%
	(7) Zasięg wydajności (β-β)	0%	20%	20%	20%	20%
	(8) Straty: wykluczające środowisko	\$0	\$928 187 870	\$2 250 927 239	\$209 757 550	\$109 057 855
	(9) Poziom bezrobocie	0,92%	10%	18%	27%	36%
	(10) Zasięg bezrobocia (ui-u)	0,00%	8,65%	17,29%	25,94%	34,58%
Część II	(11) Straty bezrobocia	\$0	\$636 860 350	\$3 071 216 336	\$347 809 266	\$206 175 777
	(11a) Minimum	\$0	\$603 341 385	\$2 866 468 580	\$309 163 792	\$164 940 622
	(11b) Maksimum	\$0	\$670 379 316	\$3 275 964 092	\$386 454 740	\$247 410 932
	(12) Bierność zawodowa siły roboczej	26,90%	31%	34%	38%	42%
Część III	(13) Zasięg bierności zawodowej siły roboczej (di-d)	0,00%	3,68%	7,37%	11,05%	14,73%
	(14) Straty bierność zawodowa	\$0	\$271 318 911	\$1 308 417 256	\$148 175 705	\$87 836 191
	(14a) Minimum	\$0	\$257 038 969	\$1 221 189 439	\$131 711 738	\$70 268 953
	(14b) Maksimum	\$0	\$285 598 854	\$1 395 645 074	\$164 639 672	\$105 403 429
	(15) Całkowite straty wydajności	\$0	\$1 836 367 132	\$6 630 560 831	\$705 742 521	\$403 069 823
	(15a) Minimum	\$0	\$1 788 568 223	\$6 338 585 259	\$650 633 080	\$344 267 429
	(15b) Maksimum	\$0	\$1 884 166 040	\$6 922 536 404	\$760 851 962	\$461 872 216

	Lekki	Umiarkowany	Znaczny	Głęboki
Liczba osób ze stopniem niepełnosprawności (n)	1 352 455	4 130 679	519 768	415 949
Współczynnik wydajności (γ)	0,24	0,28	0,24	0,17
Część I (wykluczające środowisko)	0,12	0,10	0,07	0,05
Część II (dodatkowe bezrobocie)	0,08	0,13	0,12	0,09
Część III (dodatkowa bierność zawodowa)	0,03	0,06	0,05	0,04
P x n _i x γ _i (mln USD)	\$1 836	\$6 631	\$706	\$403
Σ Łączne straty ekonomiczne (mln USD)				\$9 576
Σ Minimum				\$9 122
Σ Maksimum				\$10 029

TAJLANDIA (2), W OPARCIU O DANE NSO

PKB (bieżący kurs USD)	206 338
Średnia wydajność pracy	5 733
Zatrudnieni	72%
Bezrobotni	0,92%
Bierni	26,90%

Całkowite straty związane z niepełnosprawnością	\$1 417 485 571	0,69%	(%PKB)
Minimalne straty całkowite	\$1 295 803 857	0,63%	(%PKB)
Maksymalne straty całkowite	\$1 539 167 285	0,75%	(%PKB)

	Brak niepełn.	Lekki	Umiarkowany	Znaczny	Głęboki
(1) Osoby z niepełnosprawnością (n)	46 120 327	197 288	265 397	184 499	259 722
(2) % Wydajność pracy (β)	100%	75%	55%	25%	5%
(2a) Minimum	100%	70%	50%	20%	0%
(2b) Maksimum	100%	80%	60%	30%	10%
(3) % Wydajność pracy (%β*)	100%	95%	75%	45%	25%
(3a) Minimum	100%	90%	70%	40%	20%
(3b) Maksimum	100%	100%	80%	50%	30%
(4) Wydajność pracy (P)	\$5 733	\$4 300	\$3 153	\$1 433	\$287
(4a) Minimum	\$5 733	\$4 013	\$2 867	\$1 147	\$0
(4b) Maksimum	\$5 733	\$4 587	\$3 440	\$1 720	\$573
(5) Potencjalna wydajność pracy (P*)	\$5 733	\$5 447	\$4 300	\$2 580	\$1 433
(5a) Minimum	\$5 733	\$5 160	\$4 013	\$2 293	\$1 147
(5b) Maksimum	\$5 733	\$5 733	\$4 587	\$2 867	\$1 720

Wydajność pracy

(6) Poziom zatrudnienia (e)	72%	54%	35%	17%	0%
(7) Zasięg wydajności (β-β)	0%	20%	20%	20%	20%
(8) Straty: wykluczające środowisko	\$0	\$121 452 963	\$107 103 416	\$35 332 676	\$0
(9) Poziom bezrobocie	0,92%	14%	27%	40%	53%
(10) Zasięg bezrobocia (ui-u)	0,00%	12,97%	25,94%	38,90%	51,87%
(11) Straty bezrobocia	\$0	\$139 351 731	\$295 989 032	\$185 189 824	\$193 106 525
(11a) Minimum	\$0	\$132 017 429	\$276 256 430	\$164 613 177	\$154 485 220
(11b) Maksimum	\$0	\$146 686 032	\$315 721 634	\$205 766 471	\$231 727 830
(12) Bierność zawodowa siły roboczej	26,90%	32%	38%	43%	47%
(13) Zasięg bierności zawodowej siły roboczej (di-d)	0,00%	5,52%	11,05%	16,57%	20,31%
(14) Straty bierność zawodowa	\$0	\$59 367 426	\$126 098 951	\$78 895 634	\$75 597 393
(14a) Minimum	\$0	\$56 242 825	\$117 692 354	\$70 129 453	\$60 477 915
(14b) Maksimum	\$0	\$62 492 028	\$134 505 547	\$87 661 816	\$90 716 872
(15) Całkowite straty wydajności	\$0	\$320 172 120	\$529 191 398	\$299 418 134	\$268 703 918
(15a) Minimum	\$0	\$309 713 217	\$501 052 199	\$270 075 306	\$214 963 135
(15b) Maksimum	\$0	\$330 631 023	\$557 330 597	\$328 760 963	\$322 444 702

	Lekki	Umiarkowany	Znaczny	Głęboki
Liczba osób ze stopniem niepełnosprawności (n)	197 288	265 397	184 499	259 722
Współczynnik wydajności (τ)	0,28	0,35	0,28	0,18
Część I (wykluczające środowisko)	0,11	0,07	0,03	0,00
Część II (dodatkowe bezrobocie)	0,12	0,19	0,18	0,13
Część III (dodatkowa bierność zawodowa)	0,05	0,08	0,07	0,05
P x n _i x γ _i (mln USD)	\$320	\$529	\$299	\$269

Σ Łączne straty ekonomiczne (mln USD)	\$1 417
Σ Minimum	\$1 296
Σ Maksimum	\$1 539

PKB (bieżący kurs USD) 60 999
Średnia wydajność pracy 1 356
Zatrudnieni 73%
Bezrobotni 1,55%
Bierni 25,05%

Całkowite straty związane z niepełnosprawnością \$1 821 071 046 (%PKB)
Minimalne straty całkowite \$1 773 147 304 (%PKB)
Maksymalne straty całkowite \$1 868 994 788 (%PKB)

	Brak niepełn.	Lekki	Umiarkowany	Znaczny	Głęboki
(1) Osoby z niepełnosprawnością (n)	42 607 418	1 451 448	4 433 024	557 813	446 394
(2) % Wydajność pracy (β)	100%	75%	55%	25%	5%
(2a) Minimum	100%	70%	50%	20%	0%
(2b) Maksimum	100%	80%	60%	30%	10%
(3) % Wydajność pracy (%β*)	100%	95%	75%	45%	25%
(3a) Minimum	100%	90%	70%	40%	20%
(3b) Maksimum	100%	100%	80%	50%	30%
(4) Wydajność pracy (P)	\$1 356	\$1 017	\$746	\$339	\$68
(4a) Minimum	\$1 356	\$949	\$678	\$271	\$0
(4b) Maksimum	\$1 356	\$1 084	\$813	\$407	\$136
(5) Potencjalna wydajność pracy (P*)	\$1 356	\$1 288	\$1 017	\$610	\$339
(5a) Minimum	\$1 356	\$1 220	\$949	\$542	\$271
(5b) Maksimum	\$1 356	\$1 356	\$1 084	\$678	\$407

Wydajność pracy

Część I	(6) Poziom zatrudnienia (e)	73%	68%	63%	58%	53%
	(7) Zasięg wydajności (β-β)	0%	20%	20%	20%	20%
Część II	(8) Straty: wykluczające środowisko	\$0	\$268 622 528	\$758 745 086	\$87 712 028	\$63 980 883
	(9) Poziom bezrobocia	1,55%	11%	21%	30%	39%
	(10) Zasięg bezrobocia (ui-u)	0,00%	9,48%	18,97%	28,45%	37,93%
	(11) Straty bezrobocia	\$0	\$177 258 311	\$854 816 319	\$96 806 283	\$57 385 218
	(11a) Minimum	\$0	\$167 928 926	\$797 828 564	\$86 050 029	\$45 908 174
	(11b) Maksimum	\$0	\$186 587 696	\$911 804 073	\$107 562 536	\$68 862 261
Część III	(12) Bierność zawodowa siły roboczej	25,05%	21%	16%	12%	8%
	(13) Zasięg bierności zawodowej siły roboczej (di-d)	0,00%	-4,35%	-8,70%	-13,05%	-17,40%
	(14) Straty bierność zawodowa	\$0	-\$81 325 621	-\$392 187 355	-\$444 414 454	-\$26 328 179
	(14a) Minimum	\$0	-\$77 045 325	-\$366 041 531	-\$39 479 515	-\$21 062 543
	(14b) Maksimum	\$0	-\$85 605 917	-\$418 333 179	-\$49 349 393	-\$31 593 814
	(15) Całkowite straty wydajności	\$0	\$364 555 217	\$1 221 374 049	\$140 103 857	\$95 037 922
	(15a) Minimum	\$0	\$359 506 129	\$1 190 532 119	\$134 282 543	\$88 826 514
	(15b) Maksimum	\$0	\$369 604 306	\$1 252 215 980	\$145 925 171	\$101 249 330

	Lekki	Umiarkowany	Znaczny	Głęboki
Liczba osób ze stopniem niepełnosprawności (n)	1 451 448,182	4 433 023,97	557 812,5861	446 394,2268
Współczynnik wydajności (r)	0,19	0,20	0,19	0,16
Część I (wykluczające środowisko)	0,14	0,13	0,12	0,11
Część II (dodatkowe bezrobocie)	0,09	0,14	0,13	0,09
Część III (dodatkowa bierność zawodowa)	-0,04	-0,07	-0,06	-0,04
P x n _i x γ _i (mln USD)	\$365	\$1 221	\$140	\$95

Σ Łączne straty ekonomiczne (mln USD) \$1 821
Σ Minimum \$1 773
Σ Maksimum \$1 869

ETIOPIA, W OPARCIU O DANE Z ZAMBII

PKB (bieżący kurs USD) 13 315 402 752
 Średnia wydajność pracy 389
 Zatrudnieni 76%
 Bezrobotni/bierni 24%

Calkowite straty związane z niepełnosprawnością \$667 117 747 (%PKB) 5,01%
 Minimalne straty całkowite \$624 084 062 (%PKB) 4,69%
 Maksymalne straty całkowite \$710 151 432 (%PKB) 5,33%

	Brak niepełn.	Lekki	Umiarkowany	Znaczny	Głęboki
(1) Osoby z niepełnosprawnością (n)	37 666 858	1 841 491	303 145	4 207 829	1 230 677
(2) % Wydajność pracy (β)	100%	75%	55%	25%	5%
(2a) Minimum	100%	70%	50%	20%	0%
(2b) Maksimum	100%	80%	60%	30%	10%
(3) % Wydajność pracy (%β*)	100%	95%	75%	45%	25%
(3a) Minimum	100%	90%	70%	40%	20%
(3b) Maksimum	100%	100%	80%	50%	30%
(4) Wydajność pracy (P)	\$389	\$292	\$214	\$97	\$19
(4a) Minimum	\$389	\$272	\$195	\$78	\$0
(4b) Maksimum	\$389	\$311	\$234	\$117	\$39
(5) Potencjalna wydajność pracy (P*)	\$389	\$370	\$292	\$175	\$97
(5a) Minimum	\$389	\$350	\$272	\$156	\$78
(5b) Maksimum	\$389	\$389	\$311	\$195	\$117

Wydajność pracy

Część I

(6) Poziom zatrudnienia (e)	76%	63%	56%	45%	25%
(7) Zasięg wydajności (β-β)	0%	20%	20%	20%	20%
(8) Straty: wykluczające środowisko	\$0	\$89 597 008	\$13 239 048	\$147 078 221	\$24 238 654
(9) Poziom bezrobocie	24,40%	38%	44%	55%	75%
(10) Zasięg bezrobocia (ui-u)	0,00%	13,10%	19,50%	30,70%	50,30%
(11) Straty bezrobocie	\$0	\$89 202 781	\$17 256 780	\$226 267 887	\$60 237 367
(11a) Minimum	\$0	\$84 507 898	\$16 106 328	\$201 127 011	\$48 189 894
(11b) Maksimum	\$0	\$93 897 664	\$18 407 232	\$251 408 764	\$72 284 841
(12) Calkowite straty wydajności	\$0	\$178 799 789	\$30 495 828	\$373 346 109	\$84 476 022
(12a) Minimum	\$0	\$174 104 906	\$29 345 376	\$348 205 233	\$72 428 548
(12b) Maksimum	\$0	\$183 494 672	\$31 646 280	\$398 486 985	\$96 523 495

Część II

	Lekki	Umiarkowany	Znaczny	Głęboki
Liczba osób ze stopniem niepełnosprawności (n _i)	1 841 491	303 145	4 207 829	1 230 677
Współczynnik wydajności (γ_i)	0,25	0,26	0,23	0,18
Część I (wykluczające środowisko)	0,13	0,11	0,09	0,05
Część II (dodatkowe bezrobocie)	0,12	0,15	0,14	0,13
P x n _i x γ _i (mln USD)	\$179	\$30	\$373	\$84

Σ Łączne straty ekonomiczne (mln USD)

\$667

Σ Minimum

\$624

Σ Maksimum

\$710

MALAWI, W OPARCIU O DANE MOP

PKB (bieżący kurs USD)
Średnia wydajność pracy
Zatrudnieni
Bezrobotni/bierni

3 163 727 360
554
79%
21%

Calkowite straty związane z niepełnosprawnością \$98 707 761 (%PKB)
Minimalne straty calkowite \$89 964 992 (%PKB)
Maksymalne straty calkowite \$107 450 350 (%PKB)

	Brak niepełn.	Lekki	Umiarkowany	Znaczny	Głęboki
(1) Osoby z niepełnosprawnością (n)	6 341 580	43 140	107 850	107 850	596 770
(2) % Wydajność pracy (β)	100%	75%	55%	25%	5%
(2a) Minimum	100%	70%	50%	20%	0%
(2b) Maksimum	100%	80%	60%	30%	10%
(3) % Wydajność pracy (%β*)	100%	95%	75%	45%	25%
(3a) Minimum	100%	90%	70%	40%	20%
(3b) Maksimum	100%	100%	80%	50%	30%
(4) Wydajność pracy (P)	\$554	\$415	\$305	\$138	\$28
(4a) Minimum	\$554	\$388	\$277	\$111	\$0
(4b) Maksimum	\$554	\$443	\$332	\$166	\$55
(5) Potencjalna wydajność pracy (P*)	\$554	\$526	\$415	\$249	\$138
(5a) Minimum	\$554	\$499	\$388	\$222	\$111
(5b) Maksimum	\$554	\$554	\$443	\$277	\$166

Wydajność pracy

Część I

(6) Poziom zatrudnienia (e)	79%	60%	54%	47%	38%
(7) Zasięg wydajności (β-β)	0%	20%	20%	20%	20%
(8) Straty: wykluczające środowisko	\$0	\$2 867 796	\$6 488 389	\$5 580 253	\$25 389 555
(9) Poziom bezrobocie	20,57%	40%	46%	53%	62%
(10) Zastęp bezrobocie (ui-u)	0,00%	19,43%	25,13%	32,73%	41,03%
(11) Straty bezrobocie	\$0	\$4 411 214	\$11 260 475	\$8 799 590	\$33 910 399
(11a) Minimum	\$0	\$4 179 045	\$10 509 777	\$7 821 857	\$27 128 319
(11b) Maksimum	\$0	\$4 643 383	\$12 011 173	\$9 777 322	\$40 692 478
(12) Calkowite straty wydajności	\$0	\$7 279 010	\$17 748 864	\$14 379 843	\$59 299 954
(12a) Minimum	\$0	\$7 046 841	\$16 998 165	\$13 402 111	\$52 517 874
(12b) Maksimum	\$0	\$7 511 180	\$18 499 562	\$15 357 575	\$66 082 034

Część II

	Lekki	Umiarkowany	Znaczny	Głęboki
Liczba osób ze stopniem niepełnosprawności (n _i)	43 140	107 850	107 850	596 770
Współczynnik wydajności (γ_i)	0,30	0,30	0,24	0,18
Część I (wykluczające środowisko)	0,12	0,11	0,09	0,08
Część II (dodatkové bezrobocie)	0,18	0,19	0,15	0,10
$P \times n_i \times \gamma_i$ (mln USD)	\$7	\$18	\$14	\$59

Σ Łączne straty ekonomiczne (mln USD)

\$99
Σ Minimum \$90
Σ Maksimum \$107

MALAWI (2), W OPARCIU O DANE SINTEF

PKB (bieżący kurs USD)	3 163 727 360
Średnia wydajność pracy	55%
Zatrudnieni	46%
Bezrobotni/bierni	54%

Calkowite straty związane z niepełnosprawnością \$39 521 417

Minimalne straty calkowite \$38 701 307

Maksymalne straty calkowite \$40 341 527

1,25% (%PKB)

1,22% (%PKB)

1,28% (%PKB)

	Brak niepełn.	Lekki	Umiarkowany	Znaczny	Głęboki
(1) Osoby z niepełnosprawnością (n)	6 341 580	43 140	107 850	107 850	596 770
(2) % Wydajność pracy (β)	100%	75%	55%	25%	5%
(2a) Minimum	100%	70%	50%	20%	0%
(2b) Maksimum	100%	80%	60%	30%	10%
(3) % Wydajność pracy (%β*)	100%	95%	75%	45%	25%
(3a) Minimum	100%	90%	70%	40%	20%
(3b) Maksimum	100%	100%	80%	50%	30%
(4) Wydajność pracy (P)	\$554	\$415	\$305	\$138	\$28
(4a) Minimum	\$554	\$388	\$277	\$111	\$0
(4b) Maksimum	\$554	\$443	\$332	\$166	\$55
(5) Potencjalna wydajność pracy (P*)	\$554	\$526	\$415	\$249	\$138
(5a) Minimum	\$554	\$499	\$388	\$222	\$111
(5b) Maksimum	\$554	\$554	\$443	\$277	\$166

Wydajność pracy

Część I

(6) Poziom zatrudnienia (e)	46%	60%	54%	47%	38%
(7) Zasięg wydajności (β-β)	0%	20%	20%	20%	20%
(8) Straty: wykluczające środowisko	\$0	\$2 867 796	\$6 488 389	\$5 580 253	\$25 389 555
(9) Poziom bezrobocie	54,00%	40%	46%	53%	62%
(10) Zastęp bezrobocie (ui-u)	0,00%	-14,00%	-8,30%	-0,70%	7,60%
(11) Straty bezrobocie	\$0	-\$3 178 474	-\$3 719 173	-\$188 199	-\$6 281 270
(11a) Minimum	\$0	-\$3 011 186	-\$3 471 228	-\$167 288	-\$5 025 016
(11b) Maksimum	\$0	-\$3 345 762	-\$3 967 118	-\$209 110	-\$7 537 524
(12) Calkowite straty wydajności	\$0	-\$310 678	\$2 769 216	\$5 392 054	\$31 670 825
(12a) Minimum	\$0	-\$143 390	\$3 017 161	\$5 412 965	\$30 414 571
(12b) Maksimum	\$0	-\$477 966	\$2 521 271	\$5 371 143	\$32 927 079

Część II

	Lekki	Umiarkowany	Znaczny	Głęboki
Liczba osób ze stopniem niepełnosprawności (n _i)	43 140	107 850	107 850	596 770
Współczynnik wydajności (γ_i)	-0,01	0,05	0,09	0,10
Część I (wykluczające środowisko)	0,12	0,11	0,09	0,08
Część II (dodatkové bezrobocie)	-0,13	-0,06	0,00	0,02
$P \times n_i \times \gamma_i$ (mln USD)	\$0	\$3	\$5	\$32

Σ Łączne straty ekonomiczne (mln USD)

\$40

Σ Minimum

\$39

Σ Maksimum

\$40

NAMIBIA, W OPARCIU O DANE MOP

PKB (bieżący kurs USD) 6 566 350 848
 Średnia wydajność pracy 13 824
 38%
 62%
 Bezrobotni/bierni

Całkowite straty związane z niepełnosprawnością \$285 960 571 (4,35% (%PKB))
 Minimalne straty całkowite \$255 133 171 (3,89% (%PKB))
 Maksymalne straty całkowite \$316 787 970 (4,82% (%PKB))

	Brak niepełn.	Lekki	Umiarkowany	Znaczny	Głęboki
(1) Osoby z niepełnosprawnością (n)	1 097 460	1 260	40 320	17 640	103 320
(2) % Wydajność pracy (β)	100%	75%	55%	25%	5%
(2a) Minimum	100%	70%	50%	20%	0%
(2b) Maksimum	100%	80%	60%	30%	10%
(3) % Wydajność pracy (%β*)	100%	95%	75%	45%	25%
(3a) Minimum	100%	90%	70%	40%	20%
(3b) Maksimum	100%	100%	80%	50%	30%
(4) Wydajność pracy (P)	\$13 824	\$10 368	\$7 603	\$3 456	\$691
(4a) Minimum	\$13 824	\$9 677	\$6 912	\$2 765	\$0
(4b) Maksimum	\$13 824	\$11 059	\$8 294	\$4 147	\$1 382
(5) Potencjalna wydajność pracy (P*)	\$13 824	\$13 133	\$10 368	\$6 221	\$3 456
(5a) Minimum	\$13 824	\$12 442	\$9 677	\$5 530	\$2 765
(5b) Maksimum	\$13 824	\$13 824	\$11 059	\$6 912	\$4 147

Wydajność pracy

(6) Poziom zatrudnienia (e)	38%	15%	12%	16%	9%
(7) Zasięg wydajności (β-β)	0%	20%	20%	20%	20%
(8) Straty: wykluczające środowisko	\$0	\$536 478	\$13 154 156	\$7 559 460	\$24 852 159
(9) Poziom bezrobocie	62,30%	85%	88%	85%	91%
(10) Zasięg bezrobocia (ui-u)	0,00%	22,30%	25,90%	22,20%	29,00%
(11) Straty bezrobocie	\$0	\$3 689 764	\$108 264 334	\$24 359 226	\$103 544 994
(11a) Minimum	\$0	\$3 495 566	\$101 046 712	\$21 652 646	\$82 835 995
(11b) Maksimum	\$0	\$3 883 962	\$115 481 956	\$27 065 807	\$124 253 993
(12) Całkowite straty wydajności	\$0	\$4 226 242	\$121 418 490	\$31 918 686	\$128 397 153
(12a) Minimum	\$0	\$4 032 044	\$114 200 868	\$29 212 105	\$107 688 154
(12b) Maksimum	\$0	\$4 420 440	\$128 636 113	\$34 625 267	\$149 106 151

	Lekki	Umiarkowany	Znaczny	Głęboki
Liczba osób ze stopniem niepełnosprawności (n _i)	1 260	40 320	17 640	103 320
Współczynnik wydajności (γ_i)	0,24	0,22	0,13	0,09
Część I (wykluczające środowisko)	0,03	0,02	0,03	0,02
Część II (dodatkowe bezrobocie)	0,21	0,19	0,10	0,07
P x n _i x γ _i (mln USD)	\$4	\$121	\$32	\$128

Σ Łączne straty ekonomiczne (mln USD) **\$286**
 Σ Minimum \$255
 Σ Maksimum \$317

NAMIBIA (2), W OPARCIU O DANE SINTEF

PKB (bieżący kurs USD) 6 566 350 848
 Średnia wydajność pracy 13 824
 Zatrudnieni 25%
 Bezrobotni/bierni 75%

Całkowite straty związane z niepełnosprawnością \$167 893 159 (%PKB) **2,56%**
 Minimalne straty całkowite \$151 781 407 (%PKB) 2,31%
 Maksymalne straty całkowite \$184 004 910 (%PKB) 2,80%

	Brak niepełn.	Lekki	Umiarkowany	Znaczny	Głęboki
(1) Osoby z niepełnosprawnością (n)	1 097 460	1 260	40 320	17 640	103 320
(2) % Wydajność pracy (β)	100%	75%	55%	25%	5%
(2a) Minimum	100%	70%	50%	20%	0%
(2b) Maksimum	100%	80%	60%	30%	10%
(3) % Wydajność pracy (%β*)	100%	95%	75%	45%	25%
(3a) Minimum	100%	90%	70%	40%	20%
(3b) Maksimum	100%	100%	80%	50%	30%
(4) Wydajność pracy (P)	\$13 824	\$10 368	\$7 603	\$3 456	\$691
(4a) Minimum	\$13 824	\$9 677	\$6 912	\$2 765	\$0
(4b) Maksimum	\$13 824	\$11 059	\$8 294	\$4 147	\$1 382
(5) Potencjalna wydajność pracy (P*)	\$13 824	\$13 133	\$10 368	\$6 221	\$3 456
(5a) Minimum	\$13 824	\$12 442	\$9 677	\$5 530	\$2 765
(5b) Maksimum	\$13 824	\$13 824	\$11 059	\$6 912	\$4 147

Wydajność pracy

(6) Poziom zatrudnienia (ε)	25%	15%	12%	16%	9%
(7) Zasięg wydajności (β-β)	0%	20%	20%	20%	20%
(8) Straty: wykluczające środowisko	\$0	\$536 478	\$13 154 156	\$7 559 460	\$24 852 159
(9) Poziom bezrobocie	75,40%	85%	88%	85%	91%
(10) Zasięg bezrobocia (ui-u)	0,00%	9,20%	12,80%	9,10%	15,90%
(11) Straty bezrobocie	\$0	\$1 522 343	\$53 508 433	\$9 985 802	\$56 774 328
(11a) Minimum	\$0	\$1 442 219	\$49 941 204	\$8 876 269	\$45 419 463
(11b) Maksimum	\$0	\$1 602 466	\$57 075 662	\$11 095 336	\$68 129 194
(12) Całkowite straty wydajności	\$0	\$2 058 821	\$66 662 589	\$17 545 262	\$81 626 487
(12a) Minimum	\$0	\$1 978 697	\$63 095 360	\$16 435 728	\$70 271 621
(12b) Maksimum	\$0	\$2 138 944	\$70 229 818	\$18 654 795	\$92 981 353

	Lekki	Umiarkowany	Znaczny	Głęboki
Liczba osób ze stopniem niepełnosprawności (n _i)	1 260	40 320	17 640	103 320
Współczynnik wydajności (γ_i)	0,12	0,12	0,07	0,06
Część I (wykluczające środowisko)	0,03	0,02	0,03	0,02
Część II (dodatkowe bezrobocie)	0,09	0,10	0,04	0,04
P x n _i x γ _i (mln USD)	\$2	\$67	\$18	\$82

Σ Łączne straty ekonomiczne (mln USD) **\$168**
 Σ Minimum \$152
 Σ Maksimum \$184

PKB (bieżący kurs USD) 255 155 470 336
Średnia wydajność pracy 17 091
Zatrudnieni 45%
Bezrobotni/bierni 55%

Całkowite straty związane z niepełnosprawnością (%PKB)
Minimalne straty całkowite \$17 817 926 135 6,98% (%PKB)
Maksymalne straty całkowite \$18 347 184 814 7,19% (%PKB)

	Brak niepełn.	Lekki	Umiarkowany	Znaczny	Głęboki
(1) Osoby z niepełnosprawnością (n)	22 153 538	1 862 185	4 788 476	3 239 897	814 903
(2) % Wydajność pracy (β)	100%	75%	55%	25%	5%
(2a) Minimum	100%	70%	50%	20%	0%
(2b) Maksimum	100%	80%	60%	30%	10%
(3) % Wydajność pracy (%β*)	100%	95%	75%	45%	25%
(3a) Minimum	100%	90%	70%	40%	20%
(3b) Maksimum	100%	100%	80%	50%	30%
(4) Wydajność pracy (P)	\$17 091	\$12 818	\$9 400	\$4 273	\$855
(4a) Minimum	\$17 091	\$11 964	\$8 546	\$3 418	\$0
(4b) Maksimum	\$17 091	\$13 673	\$10 255	\$5 127	\$1 709
(5) Potencjalna wydajność pracy (P*)	\$17 091	\$16 237	\$12 818	\$7 691	\$4 273
(5a) Minimum	\$17 091	\$15 382	\$11 964	\$6 837	\$3 418
(5b) Maksimum	\$17 091	\$17 091	\$13 673	\$8 546	\$5 127

Wydajność pracy

Część I

(6) Poziom zatrudnienia (e)	45%	47%	47%	31%	15%
(7) Zasięg wydajności (β-β)	0%	20%	20%	20%	20%
(8) Straty: wykluczające środowisko	\$0	\$2 988 977 816	\$7 685 942 955	\$3 404 883 977	\$428 585 024
(9) Poziom bezrobocie	54,57%	53%	53%	69%	85%
(10) Zasięg bezrobocia (ui-u)	0,00%	-1,52%	-1,52%	14,69%	30,05%
(11) Straty bezrobocia	\$0	-\$460 900 401	-\$935 662 469	\$3 659 914 741	\$1 046 184 494
(11a) Minimum	\$0	-\$436 642 486	-\$873 284 971	\$3 253 257 547	\$836 947 595
(11b) Maksimum	\$0	-\$485 158 317	-\$998 039 967	\$4 066 571 934	\$1 255 421 392
(12) Całkowite straty wydajności	\$0	\$2 528 077 414	\$6 750 280 486	\$7 064 798 718	\$1 474 769 518
(12a) Minimum	\$0	\$2 552 335 330	\$6 812 657 983	\$6 658 141 524	\$1 265 532 619
(12b) Maksimum	\$0	\$2 503 819 498	\$6 687 902 988	\$7 471 455 911	\$1 684 006 416

Część II

	Lekki	Umiarkowany	Znaczny	Głęboki
Liczba osób ze stopniem niepełnosprawności (n)	1 862 185	4 788 476	3 239 897	814 903
Współczynnik wydajności (γ_t)	0,08	0,08	0,13	0,11
Część I (wykluczające środowisko)	0,09	0,09	0,06	0,03
Część II (dodatkowe bezrobocie)	-0,01	-0,01	0,07	0,08
P x n _i x γ _i (mln USD)	\$2 528	\$6 750	\$7 065	\$1 475

Σ Łączne straty ekonomiczne (mln USD)

Σ Minimum \$17 818
Σ Maksimum \$18 347

PKB (bieżący kurs USD)	12 783 767 552
Średnia wydajność pracy	697
Zatrudnieni	84%
Bezrobotni/bierni	16%

Całkowite straty związane z niepełnosprawnością	\$480 106 668	(%PKB)
Minimalne straty całkowite	\$436 613 638	(%PKB)
Maksymalne straty całkowite	\$523 599 698	(%PKB)

	Brak niepełn.	Lekki	Umiarkowany	Znaczny	Głęboki
(1) Osoby z niepełnosprawnością (n)	19 755 015	533 030	87 747	1 217 981	356 227
(2) % Wydajność pracy (β)	100%	75%	55%	25%	5%
(2a) Minimum	100%	70%	50%	20%	0%
(2b) Maksimum	100%	80%	60%	30%	10%
(3) % Wydajność pracy (%β*)	100%	95%	75%	45%	25%
(3a) Minimum	100%	90%	70%	40%	20%
(3b) Maksimum	100%	100%	80%	50%	30%
(4) Wydajność pracy (P)	\$697	\$523	\$383	\$174	\$35
(4a) Minimum	\$697	\$488	\$348	\$139	\$0
(4b) Maksimum	\$697	\$557	\$418	\$209	\$70
(5) Potencjalna wydajność pracy (P*)	\$697	\$662	\$523	\$314	\$174
(5a) Minimum	\$697	\$627	\$488	\$279	\$139
(5b) Maksimum	\$697	\$697	\$557	\$348	\$209

Wydajność pracy

(6) Poziom zatrudnienia (e)	84%	62%	40%	18%	0%
(7) Zasięg wydajności (β-β)	0%	20%	20%	20%	20%
(8) Straty: wykluczające środowisko	\$0	\$45 900 849	\$4 891 475	\$30 909 191	\$0
(9) Poziom bezrobocie	16,42%	38%	60%	82%	100%
(10) Zasięg bezrobocia (ui-u)	0,00%	21,79%	43,58%	65,37%	83,58%
(11) Straty bezrobocie	\$0	\$76 888 067	\$19 985 131	\$249 664 989	\$51 866 967
(11a) Minimum	\$0	\$72 841 327	\$18 652 789	\$221 924 435	\$41 493 573
(11b) Maksimum	\$0	\$80 934 807	\$21 317 473	\$277 405 544	\$62 240 360
(12) Całkowite straty wydajności	\$0	\$122 788 915	\$24 876 606	\$280 574 180	\$51 866 967
(12a) Minimum	\$0	\$118 742 175	\$23 544 264	\$252 833 626	\$41 493 573
(12b) Maksimum	\$0	\$126 835 656	\$26 208 948	\$308 314 735	\$62 240 360

	Lekki	Umiarkowany	Znaczny	Głęboki
Liczba osób ze stopniem niepełnosprawności (n _i)	533 030	87 747	1 217 981	356 227
Współczynnik wydajności (γ_i)	0,33	0,41	0,33	0,21
Część I (wykluczające środowisko)	0,12	0,08	0,04	0,00
Część II (dodatkowe bezrobocie)	0,21	0,33	0,29	0,21
$P \times n_i \times \gamma_i$ (mln USD)	\$123	\$25	\$281	\$52

Σ Łączne straty ekonomiczne (mln USD)	\$480
Σ Minimum	\$437
Σ Maksimum	\$524

ZAMBIA, W OPARCIU O DANE MOP

PKB (bieżący kurs USD)
Średnia wydajność pracy
Zatrudnieni
Bezrobotni/bierni

10 734 318 592
2 430
69%
31%

Całkowite straty związane z niepełnosprawnością \$497 820 021

4,64% (%PKB)
4,36% (%PKB)
4,92% (%PKB)

Minimalne straty całkowite
Maksymalne straty całkowite

\$468 004 531
\$527 635 510

	Brak niepełn.	Lekki	Umiarkowany	Znaczny	Głęboki
(1) Osoby z niepełnosprawnością (n)	5 294 700	258 852	42 612	591 480	172 992
(2) % Wydajność pracy (β)	100%	75%	55%	25%	5%
(2a) Minimum	100%	70%	50%	20%	0%
(2b) Maksimum	100%	80%	60%	30%	10%
(3) % Wydajność pracy (%β*)	100%	95%	75%	45%	25%
(3a) Minimum	100%	90%	70%	40%	20%
(3b) Maksimum	100%	100%	80%	50%	30%
(4) Wydajność pracy (P)	\$2 430	\$1 822	\$1 336	\$607	\$121
(4a) Minimum	\$2 430	\$1 701	\$1 215	\$486	\$0
(4b) Maksimum	\$2 430	\$1 944	\$1 458	\$729	\$243
(5) Potencjalna wydajność pracy (P*)	\$2 430	\$2 308	\$1 822	\$1 093	\$607
(5a) Minimum	\$2 430	\$2 187	\$1 701	\$972	\$486
(5b) Maksimum	\$2 430	\$2 430	\$1 944	\$1 215	\$729

Wydajność pracy

Część I

(6) Poziom zatrudnienia (e)
(7) Zasięg wydajności (β-β)

69%
0%

(8) Straty: wykluczające środowisko

\$0
30,53%
0,00%

(9) Poziom bezrobocie
(10) Zasięg bezrobocia (ui-u)

\$0
\$0
\$0

(11) Straty bezrobocie

\$0
\$0
\$0

(11a) Minimum
(11b) Maksimum

\$0
\$0

(12) Całkowite straty wydajności

\$0
\$0
\$0

(12a) Minimum
(12b) Maksimum

\$0
\$0

\$0
\$0

\$0
\$0

\$0
\$0

\$0
\$0

\$0
\$0

\$0
\$0

\$0
\$0

\$0
\$0

\$0
\$0

\$0
\$0

\$0
\$0

\$0
\$0

\$0
\$0

\$0
\$0

\$0
\$0

\$0
\$0

\$0
\$0

\$0
\$0

\$0
\$0

\$0
\$0

\$0
\$0

\$0
\$0

\$0
\$0

\$0
\$0

Część II

Liczba osób ze stopniem niepełnosprawności (n)
Współczynnik wydajności (γ_t)
Część I (wykluczające środowisko)
Część II (dodatkové bezrobocie)

258 852
0,19
0,13
0,07

P x n_t x γ_t (mln USD)

\$120
\$22

\$288

\$68

\$498

\$468

\$528

\$68

\$68

\$68

\$68

\$68

\$68

\$68

\$68

\$68

\$68

\$68

\$68

\$68

\$68

\$68

\$68

\$68

\$68

\$68

\$68

\$68

\$68

\$68

ZAMBIA (2), W OPARCIU O DANE SINTEF

PKB (bieżący kurs USD)	10 734 318 592
Średnia wydajność pracy	2 430
Zatrudnieni	52%
Bezrobotni/bierni	48%

Calkowite straty związane z niepełnosprawnością	\$251,315,954	2,34%	(%PKB)
Minimalne straty całkowite	\$243,871,095	2,27%	(%PKB)
Maksymalne straty całkowite	\$258,760,813	2,41%	(%PKB)

	Brak niepełn.	Lekki	Umiarkowany	Znaczny	Głęboki
(1) Osoby z niepełnosprawnością (n)	5 294 700	258 852	42 612	591 480	172 992
(2) % Wydajność pracy (β)	100%	75%	55%	25%	5%
(2a) Minimum	100%	70%	50%	20%	0%
(2b) Maksimum	100%	80%	60%	30%	10%
(3) % Wydajność pracy (%β*)	100%	95%	75%	45%	25%
(3a) Minimum	100%	90%	70%	40%	20%
(3b) Maksimum	100%	100%	80%	50%	30%
(4) Wydajność pracy (P)	\$2 430	\$1 822	\$1 336	\$607	\$121
(4a) Minimum	\$2 430	\$1 701	\$1 215	\$486	\$0
(4b) Maksimum	\$2 430	\$1 944	\$1 458	\$729	\$243
(5) Potencjalna wydajność pracy (P*)	\$2 430	\$2 308	\$1 822	\$1 093	\$607
(5a) Minimum	\$2 430	\$2 187	\$1 701	\$972	\$486
(5b) Maksimum	\$2 430	\$2 430	\$1 944	\$1 215	\$729

Wydajność pracy

(6) Poziom zatrudnienia (e)	52%	63%	56%	45%	25%
(7) Zasięg wydajności (β-β)	0%	20%	20%	20%	20%
(8) Straty: wykluczające środowisko	\$0	\$78 615 885	\$11 616 453	\$129 052 128	\$21 267 934
(9) Poziom bezrobocie	47,81%	38%	44%	55%	75%
(10) Zasięg bezrobocia (ui-u)	0,00%	-10,31%	-3,91%	7,29%	26,89%
(11) Straty bezrobocia	\$0	-\$61 600 263	-\$3 036 118	\$47 144 266	\$28 255 669
(11a) Minimum	\$0	-\$58 358 144	-\$2 833 711	\$41 906 014	\$22 604 535
(11b) Maksimum	\$0	-\$64 842 382	-\$3 238 526	\$52 382 517	\$33 906 803
(12) Calkowite straty wydajności	\$0	\$17 015 622	\$8 580 335	\$176 196 394	\$49 523 603
(12a) Minimum	\$0	\$20 257 741	\$8 782 743	\$170 958 142	\$43 872 470
(12b) Maksimum	\$0	\$13 773 503	\$8 377 927	\$181 434 645	\$55 174 737

	Lekki	Umiarkowany	Znaczny	Głęboki
Liczba osób ze stopniem niepełnosprawności (n _i)	258 852	42 612	591 480	172 992
Współczynnik wydajności (γ_i)	0,03	0,08	0,12	0,12
Część I (wykluczające środowisko)	0,13	0,11	0,09	0,05
Część II (dodatkowe bezrobocie)	-0,10	-0,03	0,03	0,07
P x n _i x γ _i (mln USD)	\$17	\$9	\$176	\$50

Σ Łączne straty ekonomiczne (mln USD)	\$251
Σ Minimum	\$244
Σ Maksimum	\$259

ZIMBABWE, W OPARCIU O DANE MOP

PKB (bieżący kurs USD)	3 418 093 568
Średnia wydajność pracy	609
Zatrudnieni	70%
Bezrobotni/bierni	30%

Całkowite straty związane z niepełnosprawnością	\$128 308 869	3,75%	(%PKB)
Minimalne straty całkowite	\$115 430 042	3,38%	(%PKB)
Maksymalne straty całkowite	\$141 187 696	4,13%	(%PKB)

	Brak niepełn.	Lekki	Umiarkowany	Znaczny	Głęboki
(1) Osoby z niepełnosprawnością (n)	7 206 510	16 140	250 170	137 190	476 130
(2) % Wydajność pracy (β)	100%	75%	55%	25%	5%
(2a) Minimum	100%	70%	50%	20%	0%
(2b) Maksimum	100%	80%	60%	30%	10%
(3) % Wydajność pracy (%β*)	100%	95%	75%	45%	25%
(3a) Minimum	100%	90%	70%	40%	20%
(3b) Maksimum	100%	100%	80%	50%	30%
(4) Wydajność pracy (P)	\$609	\$457	\$335	\$152	\$30
(4a) Minimum	\$609	\$426	\$305	\$122	\$0
(4b) Maksimum	\$609	\$487	\$365	\$183	\$61
(5) Potencjalna wydajność pracy (P*)	\$609	\$579	\$457	\$274	\$152
(5a) Minimum	\$609	\$548	\$426	\$244	\$122
(5b) Maksimum	\$609	\$609	\$487	\$305	\$183

Wydajność pracy

Część I					
(6) Poziom zatrudnienia (e)	70%	29%	30%	22%	17%
(7) Zasięg wydajności (β-β)	0%	20%	20%	20%	20%
(8) Straty: wykluczające środowisko	\$0	\$578 026	\$9 142 243	\$3 593 000	\$9 685,862
(9) Poziom bezrobocie	30,46%	71%	70%	79%	83%
(10) Zasięg bezrobocia (ui-u)	0,00%	40,14%	39,54%	48,04%	52,84%
(11) Straty bezrobocie	\$0	\$3 748 756	\$45 187 264	\$18 064 166	\$38,309,552
(11a) Minimum	\$0	\$3 551 453	\$42 174 780	\$16 057 037	\$30,647,642
(11b) Maksimum	\$0	\$3 946 059	\$48 199 748	\$20 071 296	\$45,971,462
(12) Całkowite straty wydajności	\$0	\$4 326 781	\$54 329 507	\$21 657 166	\$47,995,415
(12a) Minimum	\$0	\$4 129 479	\$51 317 023	\$19 650 036	\$40,333,504
(12b) Maksimum	\$0	\$4 524 084	\$57 341 991	\$23 664 296	\$55,657,325

	Lekki	Umiarkowany	Znaczny	Głęboki
Liczba osób ze stopniem niepełnosprawności (n _i)	16 140	250 170	137 190	476 130
Współczynnik wydajności (γ_i)	0,44	0,36	0,26	0,17
Część I (wykluczające środowisko)	0,06	0,06	0,04	0,03
Część II (dodatkowe bezrobocie)	0,38	0,30	0,22	0,13
P x n _i x γ _i (mln USD)	\$4	\$54	\$22	\$48

Σ Łączne straty ekonomiczne (mln USD)	\$128
Σ Minimum	\$115
Σ Maksimum	\$141

ZIMBABWE, W OPARCIU O DANE SINTEF

PKB (bieżący kurs USD)	3 418 093 568
Średnia wydajność pracy	609
Zatrudnieni	23%
Bezrobotni/bierni	77%

Całkowite straty związane z niepełnosprawnością	\$20 234 586	0,59%	(%PKB)
Minimalne straty całkowite	\$19 742 821	0,58%	(%PKB)
Maksymalne straty całkowite	\$20 726 350	0,61%	(%PKB)

	Brak niepełn.	Lekki	Umiarkowany	Znaczący	Głęboki
(1) Osoby z niepełnosprawnością (n)	7 206 510	16 140	250 170	137 190	476 130
(2) % Wydajność pracy (β)	100%	75%	55%	25%	5%
(2a) Minimum	100%	70%	50%	20%	0%
(2b) Maksimum	100%	80%	60%	30%	10%
(3) % Wydajność pracy (%β*)	100%	95%	75%	45%	25%
(3a) Minimum	100%	90%	70%	40%	20%
(3b) Maksimum	100%	100%	80%	50%	30%
(4) Wydajność pracy (P)	\$609	\$457	\$335	\$152	\$30
(4a) Minimum	\$609	\$426	\$305	\$122	\$0
(4b) Maksimum	\$609	\$487	\$365	\$183	\$61
(5) Potencjalna wydajność pracy (P*)	\$609	\$579	\$457	\$274	\$152
(5a) Minimum	\$609	\$548	\$426	\$244	\$122
(5b) Maksimum	\$609	\$609	\$487	\$305	\$183

Wydajność pracy

Część I					
(6) Poziom zatrudnienia (e)	23%	29%	30%	22%	17%
(7) Zasięg wydajności (β-β)	0%	20%	20%	20%	20%
(8) Straty: wykluczające środowisko	\$0	\$578 026	\$9 142 243	\$3 593 000	\$9 685 862
(9) Poziom bezrobocie	76,70%	71%	70%	79%	83%
(10) Zasięg bezrobocia (ui-u)	0,00%	-6,10%	-6,70%	1,80%	6,60%
(11) Straty bezrobocia	\$0	-\$569 670	-\$7 656 629	\$676 821	\$4 784 932
(11a) Minimum	\$0	-\$539 687	-\$7 146 187	\$601 619	\$3 827 946
(11b) Maksimum	\$0	-\$599 653	-\$8 167 070	\$752 023	\$5 741 918
(12) Całkowite straty wydajności	\$0	\$8 356	\$1 485 614	\$4 269 821	\$14 470 795
(12a) Minimum	\$0	\$38 338	\$1 996 056	\$4 194 618	\$13 513 808
(12b) Maksimum	\$0	-\$21 627	\$975 173	\$4 345 023	\$15 427 781

	Lekki	Umiarkowany	Znaczący	Głęboki
Liczba osób ze stopniem niepełnosprawności (n _i)	16 140	250 170	137 190	476 130
Współczynnik wydajności (γ_i)	0,00	0,01	0,05	0,05
Część I (wykluczające środowisko)	0,06	0,06	0,04	0,03
Część II (dodatkowe bezrobocie)	-0,06	-0,05	0,01	0,02
$P \times n_i \times \gamma_i$ (mln USD)	\$0	\$1	\$4	\$14

Σ Łączne straty ekonomiczne (mln USD)	\$20
Σ Minimum	\$20
Σ Maksimum	\$21

BIBLIOGRAFIA

Barbotte E., Guillemin F., Chau N., 2001, The Lorhandicap Group, *Prevalence of impairments, disabilities, handicaps and quality of life in the general population: A review of recent literature*, „Bulletin of the World Health Organization”, t. 79, wyd. 11, str. 1047–1055.

Central Statistical Authority (CSA), 1995, *1994 Population and Housing Census*, Etiopia, Addis Abeba, Social Statistics Department.

China Disabled Persons' Federation (CDPF), 2006, *China national sample survey on disability*, Beijing.

Central Intelligence Agency (CIA), 1997, *CIA World Fact Book 1997*, Waszyngton.

Coulibaly I., 2007, *The macroeconomic impact of HIV/AIDS and its implications for employment*, ILO Programme on HIV/AIDS and the World of Work Research Policy Analysis, nr 3, Genewa, International Labour Organization (ILO), Bureau of Statistics and ILOAIDS.

Eide A., Loeb M., 2006, *Living conditions among people with activity limitations in Zambia: A national representative study*, Trondheim, SINTEF Health Research.

Eide A., Rooy G., Loeb M., 2003a, *Living conditions among people with activity limitations in Zimbabwe: A representative regional survey*, Trondheim, SINTEF Health Research.

—, 2003b, *Living conditions among people with activity limitations in Namibia: A representative national survey*, Trondheim, SINTEF Health Research.

General Statistics Office Viet Nam (GSO), 2006, *Vietnam Household Living Standards Survey (VHLSS) 2006*, Hanoi.

Government of Viet Nam, 2006, *National Action Plan to Support People with Disabilities Period 2006–2010*, Hanoi.

Health Canada, 1997, *The economic burden of illness in Canada, 1993*, Ottawa.

International Labour Office (ILO), 2007a, *The employment situation of people with disabilities: Towards improved statistical information*, Genewa.

—, 2007b, *Key Indicators of the Labour Market (KILM)*, Genewa, dostępne na: <http://www.ilo.org/kilm> [dostęp: 01.11.2009].

—, 2006, *Implementing the Global Employment Agenda: Employment strategies in support of decent work*, „Vision” document, Genewa, dostępne na: <http://www.ilo.org/gea> [dostęp: 03.11.2009].

—, 2004a, *HIV/AIDS and work: Global estimates impact and response*, ILO Programme on HIV/AIDS and the World of Work, Genewa.

—, 2004b, *Investing in every child: An economic study of the costs and benefits of eliminating child labour*, Geneva International Programme on the Elimination of Child Labour (IPEC).

—, 2004c, *Statistics on the employment situation of people with disabilities: A compendium of national methodologies*, „Working Paper”, nr 40, ILO Bureau of Statistics in collaboration with the InFocus Programme on Skills Knowledge and Employment, Genewa.

—, 2003, *Working out of poverty*, Report of the Director-General, International Labour Conference, 91 sesja, Genewa, dostępne na: <http://www.oit.org/public/english/standards/relm/ilc/ilc91/pdf/rep-i-a.pdf> [dostęp: 03.11.2009].

—, 2001, *Reducing the decent work deficit: A global challenge*, Report of the Director-General, International Labour Conference, 89 sesja, Genewa, dostępne na: <http://www.ilo.org/public/english/standards/relm/ilc/ilc89/rep-i-a.htm> [dostęp: 03.11.2009].

—, 1999, *Decent work*, Report of the Director-General, International Labour Conference, 87 sesja, Genewa, dostępne na: <http://www.ilo.org/public/english/standards/relm/ilc/ilc87/rep-i.htm> [dostęp: 03.11.2009].

Loeb M.E., Eide A.H., 2004, *Living conditions among people with activity limitations in Malawi: A national representative study*, Trondheim, SINTEF Health Research.

Metts R.L., 2000, *Disability issues trends and recommendations for the World Bank*, Waszyngton, World Bank.

- Mont D., 2007, *Measuring disability prevalence*, World Bank Social Protection Discussion Paper, nr 0706, Waszyngton, World Bank.
- National Bureau of Statistics (Tanzania), 2002, *2002 Population and Housing Census*, Dar es Salaam.
- NSO (National Statistical Office of Thailand), 2007, *The 2007 Disability Survey*, Tajlandia, Bangkok.
- Rietschlin J., MacKenzie A., 2004, *Variation in disability rates in Statistics Canada national surveys: Building policy on a slippery foundation*, Statistics Canada International Symposium Series – Proceedings: Symposium 2004: Innovative methods for surveying difficult-to-reach populations, Catalogue nr 11-522-XIE, dostępne na: <http://www.statcan.gc.ca/pub/11-522-x/2004001/8737-eng.pdf> [dostęp: 03.11.2009].
- Rioux M., 1998, *Enabling the well-being of persons with disabilities*, Toronto, Instytut Rothera.
- Statistics Canada, 2001, Participation and activity limitation survey, Ottawa.
- Statistics South Africa, 2006, *Report on census content research study disability schedule 2006*, Pretoria.
- , 2001, Prevalence of disability in South Africa, Pretoria.
- Tevfik F.N., 1996, *Cost-benefit analysis: Theory and application*, Thousand Oaks, CA, Sage Publications.
- World Bank, 2008, *World Development Indicators (WDI)*, Waszyngton.
- World Health Organization (WHO), 2001, *International Classification of Functioning Disability and Health (ICF)*, Genewa.

Dokumenty robocze na temat zatrudnienia

2008

- Challenging the myths about learning and training in small and medium-sized enterprises: Implications for public policy; ISBN 92-2-120555-5 (druk); 92-2-120556-2 (web pdf)
David Ashton, Johnny Sung, Arwen Raddon and Trevor Riordan
- Integrating mass media in small enterprise development. Current knowledge and good practices; ISBN 92-2-121142-6 (druk); 92-2-121143-3 (web pdf)
Gavin Anderson; edited by Karl-Oskar Olming and Nicolas MacFarquhar
- Recognizing ability: The skills and productivity of persons with disabilities. A literature review; ISBN 978-92-2-121271-3 (druk); 978-92-2-121272-0 (web pdf)
Tony Powers
- Offshoring and employment in the developing world: The case of Costa Rica; ISBN 978-92-2-121259-1 (druk); 978-92-2-121260-7 (web pdf)
Christoph Ernst and Diego Sanchez-Ancochea
- Skills and productivity in the informal economy; ISBN 978-92-2-121273-7 (druk); 978-92-2-121274-4 (web pdf)
Robert Palmer
- Improving skills and productivity of disadvantaged youth; ISBN 978-92-2-121277-5 (druk); 978-92-2-121278-2 (web pdf)
David H. Freedman
- Skills development for industrial clusters: A preliminary review; ISBN 978-92-2-121279-9 (druk); 978-92-2-121280-5 (web pdf)
Marco Marchese and Akiko Sakamoto
- The impact of globalization and macroeconomic change on employment in Mauritius: What next in the post-MFA era?; ISBN 978-92-2-120235-6 (druk); 978-92-2-120236-3 (web pdf)
Naoko Otake

School-to-work transition: Evidence from Nepal; ISBN 978-92-2-121354-3 (druk); 978-92-2-121355-0 (web pdf)

New Era

A perspective from the MNE Declaration to the present: Mistakes surprises and newly important policy implications; ISBN 978-92-2-120606-4 (druk); 978-92-2-120607-1 (web pdf)

Theodore H. Moran

Gobiernos locales, turismo comunitario y sus redes Memoria: V Encuentro consultivo regional (REDTURS); ISBN 978-92-2-321430-2 (druk); 978-92-2-321431-9 (web pdf)

Assessing vulnerable employment: The role of status and sector indicators in Pakistan, Namibia and Brazil; ISBN 978-92-2-121283-6 (druk); 978-92-2-121284-3 (web pdf)

Theo Sparreboom and Michael P.F. de Gier

School-to-work transitions in Mongolia; ISBN 978-92-2-121524-0 (druk); 978-92-2-121525-7 (web pdf)

Francesco Pastore

Are there optimal global configurations of labour market flexibility and security? Tackling the „flexicurity” oxymoron; ISBN 978-92-2-121536-3 (druk); 978-92-2-121537-0 (web pdf)

Miriam Abu Sharkh

The impact of macroeconomic change on employment in the retail sector in India: Policy implications for growth, sectoral change and employment; ISBN 978-92-2-120736-8 (druk); 978-92-2-120727-6 (web pdf)

Jayati Ghosh, Amitayu Sengupta and Anamitra Roychoudhury

From corporate-centred security to flexicurity in Japan; ISBN 978-92-2-121776-3 (druk); 978-92-2-121777-0 (web pdf)

Kazutoshi Chatani

A view on international labour standards, labour law and MSEs; ISBN 978-92-2-121753-4 (druk); 978-92-2-121754-1 (web pdf)

Julio Faundez

Economic growth, employment and poverty in the Middle East and North Africa; ISBN 978-92-2-121782-4 (druk); 978-92-2-121783-1 (web pdf)

Mahmood Messkoub

Employment and social issues in fresh fruit and vegetables; ISBN 978-92-2-1219415 (druk); 978-92-2-1219422 (web pdf)

Sarah Best, Ivanka Mamic

Trade agreements and employment: Chile 1996-2003; ISBN 978-2-1211962-0 (druk); 978-2-121963-7 (web pdf)

The employment effects of North-South trade and technological change; ISBN 978-92-2-121964-4 (druk); 978-92-2-121965-1 (web pdf)

Nomaan Majid

Voluntary social initiatives in fresh fruit and vegetables value chains; ISBN 978-92-2-122007-7 (druk); 978-92-2-122008-4 (web pdf)

Sarah Best and Ivanka Mamic

Crecimiento Económico y Empleo de Jóvenes en Chile. Análisis sectorial y proyecciones; ISBN 978-92-2-321599-6 (druk); 978-92-2-321600-9 (web pdf)

Mario D. Velásquez Pinto

The impact of codes and standards on investment flows to developing countries; ISBN 978-92-2-122114-2 (druk); 978-92-2-122115-9 (web pdf)

Dirk Willem te Velde

The promotion of respect for workers' rights in the banking sector: Current practice and future prospects; ISBN 978-92-2-122116-6 (druk); 978-2-122117-3 (web pdf)

Emily Sims

2009

Labour Market information and analysis for skills development; ISBN 978-92-2-122151-7 (druk); 978-92-2-122152-4 (web pdf)

Theo Sparreboom and Marcus Powell

Global reach – Local relationships: Corporate social responsibility, worker's rights and local development; ISBN 978-92-2-122222-4 (druk); 978-92-2-122212-5 (web pdf)
Anne Posthuma, Emily Sims

The use of ILS in equity markets: Investing in the work force social investors and international labour standards; ISBN 978-92-2-122288-0 (druk); 978-92-2-122289-7 (web pdf)
Elizabeth Umlas

Rising food prices and their implications for employment, decent work and poverty reduction; ISBN 978-92-2-122331-3 (druk); 978-92-2-122332-0 (web pdf)
Rizwanul Islam and Graeme Buckley

Economic implications of labour and labour-related laws on MSEs: A quick review of the Latin American experience; ISBN 978-92-2-122368-9 (druk); 978-92-2-122369-6 (web pdf)
Juan Chacaltana

Understanding informal apprenticeship – Findings from empirical research in Tanzania; ISBN 978-2-122351-1 (druk); 978-92-2-122352-8 (web pdf)
Irmgard Nübler, Christine Hofmann, Clemens Greiner

Partnerships for youth employment. A review of selected community-based initiatives; ISBN 978-92-2-122468-6 (druk); 978-92-2-122469-3 (web pdf)
Peter Kenyon

The effects of fiscal stimulus packages on employment; ISBN 978-92-2-122489-1 (druk); 978-92-2-122490-7 (web pdf)
Veena Jha

Labour market policies in times of crisis; ISBN 978-92-2-122510-2 (druk); 978-92-2-122511-9 (web pdf)
Sandrine Cazes, Sher Verick

The global economic crisis and developing countries: Transmission channels, fiscal and policy space and the design of national responses; ISBN 978-92-2-122544-7 (druk); 978-92-2-122545-4 (web pdf)
Iyanatul Islam

Rethinking monetary and financial policy: Practical suggestions for monitoring financial stability while generating employment and poverty reduction; ISBN 978-92-2-122514-0 (druk); 978-92-2-122515-7 (web pdf)
Gerald Epstein

Promoting employment-intensive growth in Bangladesh: Policy analysis of the manufacturing and service sectors; ISBN 978-92-2-122540-9 (druk); 978-92-2-122541-6 (web pdf)
Nazneed Ahmed, Mohammad Yunus, Harunur Rashid Bhuyan

The well-being of labour in contemporary Indian economy; ISBN 978-92-2-122622-2 (druk); 978-92-2-122623-9 (web pdf)
Praveen Jha

The global recession and developing countries; ISBN 978-92-2-122847-9 (druk); 978-92-2-122848-6 (web pdf)
Nomaan Majid

Offshoring and employment in the developing world: Business process outsourcing in the Philippines; ISBN 978-92-2-122845-5 (druk); 978-92-2-122846-2 (web pdf)
Miriam Bird, Christoph Ernst

A survey of the Great Depression, as recorded in the International Labour Review, 1931-1939; ISBN 978-92-2-122843-1 (druk); 978-92-2-122844-8 (web pdf)
Rod Mamudi

The price of exclusion: The economic consequences of excluding people with disabilities from the world of work; ISBN 978-92-2-122921-6 (druk); 978-92-2-122922-3 (web pdf)
Sebastian Buckup

Wkrótce

Researching NQFs: Some conceptual issues; ISBN 978-92-2-123066-3 (druk); 978-92-2-123067-0 (web pdf)
Stephanie Allais, David Raffè, Michael Young

Learning from the first qualifications frameworks; ISBN 978-92-2-123068-7 (druk); 978-92-2-123069-4 (web pdf)
Stephanie Allais, David Raffè, Rob Strathdee, Leesa Wheelahan, Michael Young

**Kompletna lista poprzednich opracowań dostępna pod adresem:
<http://www.ilo.org/employment>**

Sektor Zatrudnienia:

więcej informacji na stronie: <http://www.ilo.org/employment>

International Labour Office
Employment Sector
4, route des Morillons
CH-1211 Geneva 22

E-mail: edempdoc@ilo.org